

Літаратура Мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 45 (2571)
ПЯТНІЦА
5
лістапада 1971 г.

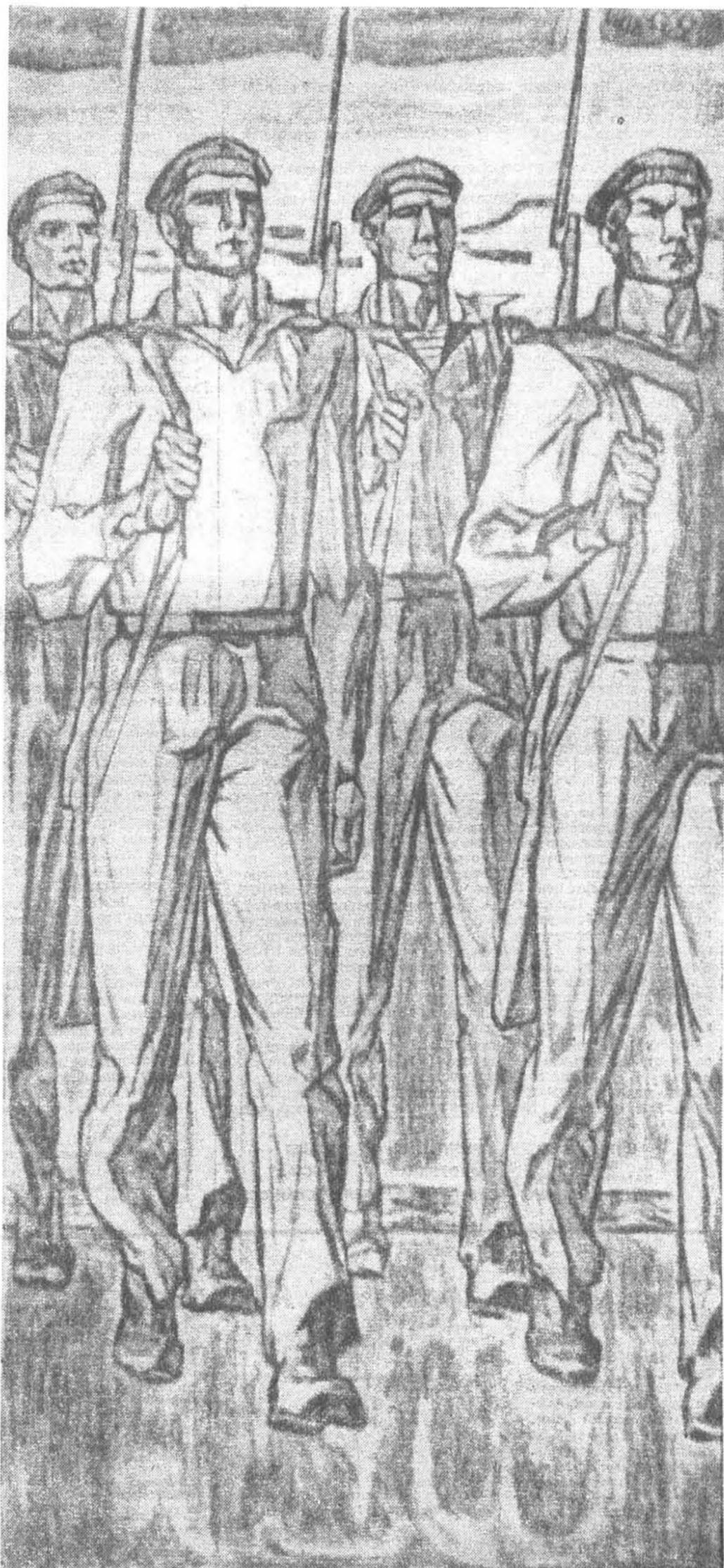
ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

**НЯХАЙ ЖЫВЕ ВЯЛІКІ
КАСТРЫЧНІК, ЯКІ АДКРЫЎ
НОВУЮ ЭПОХУ СУСВЕТ-
НАЙ ГІСТОРЫ—ЭПОХУ
РЭВАЛЮЦЫЙНАГА АБ-
НАЎЛЕННЯ СВЕТУ, ПЕРА-
ХОДУ АД КАПІТАЛІЗМУ
ДА САЦЫЯЛІЗМА!**

З Занікаў ЦИ КПСС да 54-й гадавіны Вялікай Кастрычнічнай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Героі Вялікага Кастрычніка! Героі разняволенай Кастрычнікам працы! Героі — абаронцы Радзімы ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў!.. Яны — асноўныя героі нашага мастацтва. Наш зямляк, удзельнік штурму Зімяга палаца паэт Алесь Гурло, апяваючы незабыўныя дні лістапада 1917, усклікаў:

*Я дань прысьце, хоць і малую...
Прымі яе, жыві, красуй!
Я сцяг чырвоны пацалую
І ў даль ідзашча панясю.*

Так, словы паэта гучаць, як клятва не аднаго аго. Сыны і ўнукі тых, што штурмавалі Зімя, у гады Вялікай Айчыннай адстаялі ад ворагаў горад Леніна над Нявой, горад рэвалюцыі.

Ім, ленінградскім маранам, прысвечана новаліт кампазіцыя беларускага мастака Л. Асецкага «Матросы» (кардон, вугаль). Гэта толькі частка твора, над якім працуе мастак. Рэпартаж з майстэрні Л. Асецкага чытайце на стар. 6—7...

СВЯТА НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ

БЕЛАРУСКАМУ ДЗЯРЖАЎНАМУ УНІВЕРСІТЭТУ ІМЯ У. І. ЛЕНІНА — 50 ГАДОЎ

Беларускаму дзяржаўнаму ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэту імя У. І. Леніна

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларускай ССР горада вшчыста професарска-выкладчыцкай састаў, студэнтаў, рабочых, служачых, увесь шматтысячны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэту імя У. І. Леніна з 50-годдзем з дня заснавання універсітэту.

Стварэнне Беларускага дзяржаўнага універсітэту і станаўленне вышэйшай адукацыі ў Беларусі стала магчымым у выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, паслядоўнага ажыццяўлення ленинскай нацыянальнай палітыкі КПСС.

Паўвекавы юбілей універсітэту — вялікая значная падзея ў грамадска-палітычным жыцці беларускага народа. Створаны па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна, Беларускаму дзяржаўнаму універсітэту з'яўляецца прызнаным флагманам вышэйшай школы рэспублікі, цэнтрам надрыхтоўкі высокакваліфікаваных нацыянальных кадраў. Больш чым 30 тысяч яго выпускнікоў працуюць у самых розных галінах народнай гаспадаркі, культуры і навукі.

Беларускі дзяржаўны універсітэт цяпер з'яўляецца буйной навуковай устаноў. Яго вучоныя дабіліся значных вынікаў у вырашэнні актуальных навуковых праблем, іх дасягненні справядліва атрымалі шырокую вядомасць і прызнанне. На базе універсітэту і з яго дапамогай створаны многія вышэйшыя навучныя установы і навукова-даследчыя установы Беларусі. Неацэнны яго ўклад у фарміраванне і развіццё нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па змесце культуры беларускага народа. Універсітэт выхаваў плеяду таленавітых вучоных, пісьменнікаў, паэтаў, педагогаў. Многія яго выпускнікі сталі арганізатарамі народнай гаспадаркі і культуры, вядомымі партыйнымі, дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі.

Камуністычная партыя і Саветкі ўрад высока ацанілі заслугі універсітэту ў падрыхтоўцы кадраў і ў развіцці навуковых даследаванняў, узнагародзілі яго ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і Ленинскай юбілейнай граматай у гонар 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Змагаючыся за ажыццяўленне рашэніў гістарычнага XXIV з'езда КПСС, професары і выкладчыкі, партыйная, камсамольская і прафсаюзная арганізацыя універсітэту настойліва і мэтанакіравана ўзбройваюць маладых спецыялістаў асновамі марксісцка-ленинскага вучэння, закладваюць у іх тэорыяны фундамент ведаў, фарміруюць умение выкарыстоўваць іх на практыцы, выхоўваюць актыўных барацьбітоў за навукова-тэхнічны прагрэс, за ажыццяўленне планаў камуністычнага будаўніцтва. Палішаючы навуковую і практычную падрыхтоўку спецыялістаў, расшыраючы іх тэарэтычны і культурны круггляд, удасканальваючы арганізацыю навуковых даследаванняў, калектыў універсітэту ўносіць дастойны ўклад ва ўсенародны рух за хутчэйшае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР, Савет Міністраў Беларускай ССР выказваюць цвёрдую ўпэўненасць у тым, што професары і выкладчыкі, партыйная і грамадскія арганізацыі Беларускага дзяржаўнага універсітэту імя У. І. Леніна, кіруючыся рашэнімі XXIV з'езда КПСС і ўказаннямі, выкладзенымі ў выступленні Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева на Усеагульным з'ездзе студэнтаў, будучы яшчэ з большай настойлівасцю змагацца за павышэнне навукова-тэарэтычнага ўзроўню падрыхтоўкі студэнтаў і аспірантаў, творча ўдасканальваюць навукальны працэс і развіццё навуковых даследаванняў, выхоўваюць юнакоў і дзяўчат у духу марксісцка-ленинскага светлагляду, камуністычнай неракананасці, класовай самасвядомасці, перырмірмасці да любых прад'яўленняў буржуазнай ідэалогіі, блязмежнай любові і адданасці сваёй вялікай сацыялістычнай Радзіме.

Ва ўрачысты дзень 50-годдзя і ўзнагароджання універсітэту Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР жадаем калектыву БДУ новых вялікіх поспехаў у ганаровай і высокароднай справе падрыхтоўкі ідэйна стойкіх, высокакваліфікаваных спецыялістаў, у далейшым развіцці навукі і культуры Саветскай Беларусі.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ
ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОўНАГА САВЕТА БССР
САВЕТ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

ПАВАЖАННЫЯ нашы юбіляры і госці!
Дарагія таварышы і сябры!

Шматтысячны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга універсітэту імя Уладзіміра Ільіча Леніна перажывае хвалюючыя дні. Прызнаны флагман беларускай вышэйшай школы адзначае свой паўвекавы юбілей. Гэта — свята не толькі выхаванцаў і супрацоўнікаў універсітэту. Гэта — свята ўсяго беларускага народа, свята нашай навукі і культуры, памятнай, значымалая дата ў гісторыі вышэйшай адукацыі ў Беларусі. Быць на гэтых урачыстасцях — вялікая радасць і асаблівы гонар.

Дазвольце мне ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, улада рэспублікі горада і сардэчна павітаваць вас — удзельнікаў урачыстага сходу і ў вашай асобе ўсіх студэнтаў, професараў, выкладчыкаў, усіх выхаванцаў універсітэту, усіх работнікаў навукі і вышэйшай школы рэспублікі з гэтым выдатным юбілеем. (Апладысменты). Сымвалічна, што юбілейная ўрачыстасць праходзіць у прэдадзеныя пяцьдзесят чацвёртай гадыны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, у перыяд, калі саветскі народ патхнёна і самааддаўленнем гістарычных раіоніў XXIV з'езда ленинскай партыі, грандыёзных заданняў дзевятага пяцігадовага плана.

Дзецішча Кастрычніцкай рэвалюцыі, ленинскай нацыянальнай палітыкі — Беларускаму універсітэту, яго слаўны калектыў унёс і ўносіць істотны ўклад у скарбніцу матэрыяльных і духоўных багаццяў нашага грамадства, у развіццё навукі і культуры, ва ўсенародную справу камуністычнага будаўніцтва. Біяграфія універсітэту непарыўна звязана з біяграфіяй Саветскай Беларусі. Першы ў гісторыі беларускага народа, старэйшы ў рэспубліцы Беларускаму універсітэту быў адкрыты ў кастрычніку 1921 года па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна, у адпаведнасці з яго практычнай дзейнасцю на развіцці універсітэцкай адукацыі ў краіне.

Так, дзякуючы перамозе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, на беларускай зямлі быў запалены светач ведаў — створаны універсітэт, які расчыніў свае дзверы для тых, хто ўзяў у працоўныя, мазолістыя рукі плар і аловак, кнігі і канспекты, каб штурмаваць вышэйшую навукі. Гэта былі нядаўнія байцы рэвалюцыі, маладыя рабоча-сялянскія парасткі, разбуджаныя Кастрычнікам да новага жыцця, ачышчанага ад рабства і

ПРАМОВА тав. П. М. МАШЭРАВА

прыгнэту. Дзецей працоўнага народа прывілі сюды прага ведаў і палымны ленинскі заклік: «Вучыцца, вучыцца, вучыцца!»

Тады, у першым цяжкім навучальным годзе, ва універсітэце займалася на рабфаку, медыцынскім факультэце, факультэце грамадскіх навук 1.390 студэнтаў, працавала 14 професараў і 49 выкладчыкаў.

Сёння ядро універсітэцкай прафесуры і выкладчыцкіх кадраў складае больш чым 500 професараў і дацэнтаў, доктараў і кандыдатаў навук. А на 14 факультэтах універсітэту вучыцца каля 13 тысяч студэнтаў. У гэтых лічбах відзе выдатны плён бацькоўскіх клопатаў партыі і ўрада аб уздыме культуры, адукаванасці саветскіх людзей. Развіццё універсітэту і яго ўвасабленне сабой бурны рост прадукцыйных сіл і магчымасцей сацыялізма, духоўнага, інтэлектуальнага патэнцыялу саветскага грамадства.

За пяцьдзесят гадоў свайго існавання Беларускаму дзяржаўнаму універсітэту даў краіне 30-тысячную армію высокакваліфікаваных, ідэйна загартаваных спецыялістаў самых розных галін ведаў. Сёння нельга сабе ўявіць грамадска-палітычнае, гаспадарчае, культурнае жыццё рэспублікі без тых кадраў, якія штогод з універсітэцкім дыпломам уліваліся і ўліваюцца ў шэрагі актыўных будаўнікоў новага камуністычнага жыцця. Яны ішлі настаўнікамі ў глыбінныя беларускія вёскі, узначальвалі новыя школы і тэхнікумы, паваўнілі рады арганізатараў вытворчасці, стваралі заводскія лабараторыі і канструктарскія бюро, працавалі ва ўстановах культуры, становіліся партыйнымі, саветскімі і камсамольскімі работнікамі. У любым кулку Беларусі, а таксама і за яе межамі можна сустрэць выпускнікоў БДУ. І ў тым, што наша рэспубліка стала краем сучаснай пісьменнасці, высокага ўзроўню развіцця эканомікі і культуры, што яна мае сёння высокакваліфікаваныя навуковыя кадры, ёсць немалая доля плённага намаганняў калектыву Беларускаму універсітэту — правафланговага беларускай вышэйшай школы.

Універсітэт — гэта не толькі кузня кадраў, але і адзін з прызнаных цэнтраў развіцця нашай навукі. Яго вучоныя паспяхова распрацоўваюць цэлы шэраг актуальных праблем сучаснай фізікі, матэматыкі, хіміі, біялогіі, якія маюць вялікае тэарэтычнае і народнагаспадарчае значэнне. Шырокія даследаванні відуюцца і выкладчыкамі грамадскіх навук.

Нельга не адзначыць і тое, што з першых крокаў

свайго існавання і па сённяшні дзень універсітэт непарыўнымі ніжамі звязаны з беларускай літаратурай, у якой кожнае накіленне яго студэнтаў давала нібы сваіх «паўпрадаў». Тут вучыліся людзі, чый уклад у развіццё беларускай саветскай літаратуры, нацыянальнай культуры атрымаў шырокае грамадскае прызнанне. Са сцен універсітэту выйшлі Кандрат Краніва, Пятрусь Броўка, Кузьма Чорны, Пятро Глебка, Іван Мележ і многія іншыя вядомыя пісьменнікі і паэты.

Выпускнікі універсітэту па самых розных участках дзяржаўнага, гаспадарчага і культурнага будаўніцтва сумленна і самааддана служачы справе партыі і народа, прыдбываючы шырокую арыдуцыю, грунтоўную тэарэтычную падрыхтоўку, прафесіянальнае майстэрства, сваю палітычную і грамадзянскую сталасць. Тысячы універсітэцкіх выхаванцаў, студэнтаў і выкладчыкаў у часіну цяжкіх вайсковых выпрабаванняў, у сміротнай стычы з фашызмам з гонарам выканалі свой патрыятычны абавязак. І сёння, у дзень вялікага свята, мы сціхам галовы перад пазіцыяй тых, хто не вернуўся з палёў бітваў, хто згарэў у агні свяшчэннай усенароднай вайны з фашызмамі варвараў.

Незабыўнай старонкай у жыцці універсітэту, у жыцці рэспублікі сталі нябёжны, героічныя пасляваенныя гады. Тады студэнцкія аўдыторыі запалілі былі франтамі і партыйныя людзі, якія атрымалі суровыя званні на атэстат сталасці і стойкіх і верных салдат Айчынны. Іх жыццёвы і маральны вопыт, памножаны на веда, атрыманыя ва універсітэце, адыграў і адыгравае неацэнную ролю ў хуткім аднаўленні і далейшым бурным развіцці народнай гаспадаркі і культуры, выхаванні нашай моладзі.

Універсітэт выпеў у вялікае жыццё не толькі значны атрад першакласных спецыялістаў. Ён стаў калейкай цэлага комплексу ВНУ рэспублікі. Ад яго, як ад маці, вырасла дэрга, адраджаліся і цяпер буйныя інстытуты: політэхнічны, медыцынскі, педагогічны, народнай гаспадаркі, якія па многіх напрамках паспяхова спаборнічаюць з БДУ.

Як кузня кадраў і аўтарытэты ачаг навукі і ведаў, як шчыры себят разумнага, добрага, вечнага універсітэт няспынна развіваецца ў духу патрабаванняў нашага часу. Гады не стареюць а маладзюць яго. Ён заўсёды ў развіцці, у пастаянным абнаўленні, ён служыць сучаснаму і накіраваны ў камуністычную будучыню.

ПРАЦОЎНЫЯ рэспублікі ўрачыста адзначылі паўвекавы юбілей Беларускага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга дзяржаўнага універсітэту імя У. І. Леніна.

У Мінскі палац спорту на ўрачысты сход, прысвечаны слаўнай даце, сабраліся прадстаўнікі партыйных, саветскіх, грамадскіх арганізацый, вышэйшых навукальных устаноў краіны, заручбыныя госці.

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ

Намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Сняжкова адкрылае сход. Пад гукі марша ў залу ўносіцца сцяг універсітэту. Присутныя выбіраюць ганаровы прэзідыум сходу ў складзе Палітбюро ЦК КПСС.

Слова атрымлівае кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэрава. (Прамова П. М. Машэрава друкуецца ў сённяшнім нумары).

Пётр Міронавіч Машэраў уручыў прадстаўніцтву універсітэту Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета БССР, якой ўзнагароджаны універсітэт у сувязі з 50-годдзем з дня заснавання. П. М. Машэраў зачытаў прыватальнае пісьмо ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР Беларускаму дзяржаўнаму універсітэту імя У. І. Леніна.

З дакладам аб 50-годдзі універсітэту выступіў рэктар БДУ А. Сеўчанка. З вялікім хваляваннем выказаў А. Сеўчанка словы ўдзячнасці Цэнтральнаму Камітэту

КПБ, улада рэспублікі за высокую ацэнку работы універсітэту і клопат аб развіцці саветскай навукі. Ён запэўніў прысутных, што калектыў універсітэту прыкладзе ўсе намаганні, каб з гонарам выканаць адназначныя заданні, якія ставяць перад айчынай вышэйшай школай.

А. Сеўчанка расказаў аб слаўным шляху Беларускага універсітэту, аб ролі, якую ён адыграў у падрыхтоўцы і фарміраванні інтэлігенцыі рэспублікі.

Юбіляра цёпла вітаў міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР В. Ялоўцін. Ён адзначыў, што вялікія навуковыя дасягненні, поспехі ў развіцці айчынай навукі і ў падрыхтоўцы шматтысячнага атрада высокакваліфікаваных спецыялістаў зрабілі універсітэт адным з важнейшых цэнтраў перадавой навуковай думкі.

Цяжка пераацаніць ролю, якую адыграў БДУ імя У. І. Леніна у жыцці нашага народа, — сказаў у сваёй прамове прэзідэнт АН БССР М. Барысевіч. Ён пажадаў калектыву старэйшай навукальнай установы рэспублікі далейшых поспехаў у развіцці навукі, у падрыхтоўцы кадраў спецыялістаў.

На сцэну падымаюцца працаўнікі сельскай гаспадаркі з караваем хлеба, спечанага са збожжя ўраджайна гэтага года. На выштытым ручніку ляні падносяць гэты дар рэктару універсітэту.

Юбіляра віталі міністр

Мінск, Палац спорту, 1 лістапада 1971 года. На трыбуне — кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў.

Сёння ўніверсітэт уяўляе сабой спецыялізаваны вельмі разнаплановы навукова-даследчы камбінат, які мае высокакваліфікаваны сацыяльна-педагагічны прафесары і выкладчыкаў, сучасную навучную-матэрыяльную і навуковую базу. Тут рыхтуюцца кадры па 15 спецыяльнасцях і 45 спецыялізацыях, — абнаўляюць свае веды выкладчыкі ВНУ, тэхнікумаў і прафтэхучылішчаў.

Як і ўвесь наш народ, калектыву Беларускага ўніверсітэта чэрпае свае сілы з жыццёвых крыніц дружбы і неварухнага адзінства народжаных Вялікім Кастрычнікам сацыялістычных нацый. Мы з удзячнасцю ўспамінаем аб тым, як у перыяд станаўлення БДУ Масква, Ленінград, Казань і іншыя ўніверсітэцкія цэнтры Савецкай краіны пакіравалі ў Мінск сваіх вучоных, прысталі абсталяваць навуковую і навучальную літаратуру. У стварэнні ўніверсітэта побач з прадастаўнікамі перадавой беларускай інтэлігенцыі — У. І. Нічэтам, Е. Ф. Карскім, М. М. Нікольскім, М. Б. Кролем і іншымі — самы жывы ўдзел прынялі тагачасны нарком асветы РСФСР А. В. Мухачарскі, буйнейшыя вучоныя-акадэмікі В. П. Волгін, К. А. Шміраў, Д. М. Іранішнікаў, М. М. Патроўца.

І сёння тысячы жыватворных рукаў узаемнага супрацоўніцтва і навуковых пошукаў, плённых дыскусій і абмену вопытам звязваюць Беларускае ўніверсітэт з многімі навуковымі цэнтрамі брацкіх рэспублік Вялікага Савецкага Саюза.

Цесныя сяброўскія, навуковыя і культурныя сувязі падтрымліваюцца з многімі ўніверсітэцкімі краінамі сацыялістычнай садружнасці, у тым ліку з Іенскім ўніверсітэтам імя Фрыдрыхша Шылера, Сафійскім ўніверсітэтам імя Клементыя Ахрыдскага, Люблінскім ўніверсітэтам і вышэйшай педагагічнай школай у Грэкаве.

Разам з сынамі і дачкамі ўсіх народаў нашай Радзімы ў Беларускае ўніверсітэце вучацца, атрымліваюць веды юнакі і дзяўчаты германскага В'етнама, вострава Свабоды — Кубы, пасланцы дваццаці адной краіны свету. Гэта адзіны з многіх прыкладаў глыбока інтэрнацыянальнай прыроды савецкага дзяржаўнага і грамадскага ладу, увабленне на практыцы ланітэцкіх ідэй дружбы, братства і супрацоўніцтва народаў. Аб гэтым жа сведчыць і шырокі ўдзел у нашых юбілейных урачыстасцях прадастаўнікоў Масквы і Ленінграда, саюзных рэспублік, шэрагу ўніверсітэтаў брацкіх сацыялістычных краін. Мы горача вітаем усіх нашых дарагіх і жадаем гасцей і выказваем ім пачуцці павагі і нашай глыбокай удзячнасці. (Апладысменты).

Паўвекавы юбілей Белару-

скага дзяржаўнага ўніверсітэта дае выдатную магчымасць яшчэ раз па заслугах ацаніць вялікія змаўствы і дасягненні сацыялізма, той гіганцкі скачок у галіне асветы і адукацыі народа, які зрабіла наша краіна, наша рэспубліка за гады Савецкай улады. За тэрмін, меншы, чым адно чалавечае жыццё, мы зрабілі гіганцкі крок ад амаль пагалоўнай непісьменнасці да ажыццяўлення ўсеагульнай сярэдняй адукацыі; ад нявулі — служанкі і здабытку паміж іх — да навуковай творчасці мільёнаў і на тысячы мільёнаў працоўных; ад цемры і бескультурнасці — да сапраўднага росквіту духоўнага жыцця народа; ад вострага «ніжняга голаду» — да мільённых тыражкоў палітычнай і мастацкай, навуковай і тэхнічнай літаратуры; ад асобных разрозненых ачагоў навуковых даследаванняў — да магутных навукова-даследчых цэнтраў, асабліва перадачным абсталяваннем.

Як і ўся краіна, Савецкая Беларусь стала велізарным ўніверсітэтам, дзе вучацца ўсе ад малага да вялікага. Рознымі відамі навучання цяпер ахоплены звыш трох мільёнаў жыхароў рэспублікі. Толькі студэнцкай аўдыторыяй ВНУ лічыцца больш за 140 тысяч чалавек. Побач з Беларускае дзяржаўным ўніверсітэтам высокакваліфікаваныя кадры для ўсіх галін народнай гаспадаркі і культуры рыхтуюць 28 вышэйшых і 131 сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова. Толькі за мінулыя пяць годкі імя падрыхтавана 233 тысячы маладых спецыялістаў. У 176 навуковых установах Беларусі працуюць больш чым 22 тысячы навуковых супрацоўнікаў, сярод якіх пяць з паловай тысяч доктараў і кандыдатаў навук Беларускае навука і вышэйшай школы па шэрагу напрамкаў займаюць вядучае становішча.

Але жыццё не стаіць на месцы, яно няспынна становіцца перад намі новым, больш складанымі праблемамі і задачы. Думаючы аб заўтрашнім дні нашай вышэйшай школы, аб абліччы яе выхавання, мы заўсёды павінны памятаць нягаснучыя заветы Леніна аб неварухнай сувязі адукацыі з жыццём, з практыкай будаўніцтва сацыялізма і камунізма. Гэтыя ланітэцкія заветы маюць пастаяннае значэнне і цяпер, калі XXIV з'езд КПСС паставіў велізарнай важнасці задачу найбольш поўнага і арганічнага злучэння пераважна сацыялістычнага ладу з дасягнутымі навукова-тэхнічнай рэвалюцыяй. Пабудавана гэтая, нам патрэбны ўсё новыя і новыя атрады высокаадукаваных спецыялістаў, здольных творча мысліць, ініцыятыўна і самааддана працаваць на карысць камуністычнага грамадства.

Сінтэз тых якасцей, якімі павінен валодаць сучасны спецыяліст, з гранічнай дакладнасцю і глыбінёй сфармуляваны ў выступленні Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварышча Брэжнева Леаніда Ільіча па індэўна праведзеным Усеагульным з'ездзе студэнтаў. (Апладысменты). Гэта прамова — баявая праграма дзейнасці для ўсіх камуністаў і камсамольцаў вышэйшай школы, для ўсяго нашага студэнцтва. Яна знайшла гарачы водгук у сэрцах моладзі, усіх савецкіх людзей. Яна прагучала як мудрае, задуманае пажаданне студэнцкага юнацтва ў дарогу жыцця, працы і барацьбы, пошукаў і здзяйсненняў.

Партыя бачыць у савецкім студэнцтве актыўную грамадскую сілу, будучыню нашай вытворчасці, будучыню нашай навукі і культуры, націхнаў і прадаўжальнікаў неўміручай ланітэцкай справы. Савецкі студэнт сёння — гэта не проста чалавек з заліковай кніжкай, які жадае атрымаць дыплом. Гэта — чалавек, які прагне ведаў і поўнай смелага парывання. Гэта — актыўны ўдзельнік навуковых турніроў і будаўнічых атрадаў, лектар і прапагандыст, грамадзянін і патрыёт. І чым больш упарты ён будзе працаваць, каб авалодаць ведамі ўсіх тых багаццяў, якія вырабавала чалавечтва, чым наўней і змястоўней стане студэнцкае жыццё, чым вышэйшы каэфіцыент карыснага дзелання кожнага калектыву ВНУ, тым больш высокаадукаваных, адданных камуністычным ідэалам спецыялістаў атрымае наша грамадства.

Ва ўмовах сучаснай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, вострай барацьбы двух светаў — сацыялізма і капіталізму — ад кожнага прафесара і выкладчыка, ад спецыялістаў любога профілю патрабуюцца, як ніколі, шырокі круггляд і ідэйная абрыленасць, пастаяннае абнаўленне набытага запаса ведаў, умение арыентавацца ў дзіўнападобным патоку інфармацыі. А гэта азначае, што ў поўнай адпаведнасці з указаннямі XXIV з'езда КПСС усе званні сістэмы вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі павінны дзейнічаць з максімальнай дакладнасцю і эфектыўнасцю, якасна пастаянна ўдасканальвацца.

ВНУ і тэхнікумы рэспублікі закліканы ўзяць усю навукова-выхаваўчую работу на больш высокі ўзровень, яшчэ лепш узбройваць навучніцкую моладзь марсіска-ленінскім светонаглядом, трывалымі ведамі асноўных навук, развіваць у студэнтаў працоўную і грамадскую актыўнасць, здольнасць да аналітычнага мыслення, да творчых рашэнняў і дзейнасці.

Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва прад'яўляе павышаныя патрабаванні да вышэйшай школы і не толькі

ў галіне падрыхтоўкі спецыялістаў, але і ў развіцці навуковых даследаванняў. Ад ВНУ, і перш за ўсё ўніверсітэтаў, якія маюць высокакваліфікаваныя кадры вучоных і аспірантаў, сучасную лабараторную базу, мы маем права чакаць значна большых вынікаў у развіцці фундаментальных і прыкладных навук. Спецыфіка навуковай дзейнасці ў ВНУ патрабуе такіх суадносін паміж фундаментальнымі і прыкладнымі даследаваннямі, пры якіх распрацоўка тэарэтычных праблем павінна ісці больш інтэнсіўна, таму што толькі пры гэтай умове можна забяспечыць высокі ўзровень падрыхтоўкі вучоных і спецыялістаў, выкананне сур'ёзных і важных прыкладных задач. Тут шырокае поле дзейнасці адкрываецца не толькі для навуковых супрацоўнікаў вышэйшай школы, але і для студэнцтва. Няхай сталасць і маладосць, багаты вопыт і юнацкая захопленасць, настайнік і вучыць дзейнічаюць поплеч у цесным супрацоўніцтве, у пошуку новых шляхоў у развіцці навукі і тэхнікі, узабагацэння скарбніцы матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей нашага савецкага грамадства!

Таварышы! ЦК КПСС і Савецкі ўрад робяць усё, каб у адпаведнасці з Дырэктывамі XXIV з'езда партыі забяспечыць далейшае развіццё і ўдасканаленне сістэмы падрыхтоўкі спецыялістаў для народнай гаспадаркі і культуры, стварэння спрыяльных умоваў для плённай вучобы, працы і адпачынку навуковай моладзі. Адным з прычін праўленняў гэтых клопатаў аб студэнцтве аб умяшчэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы ВНУ і тэхнікумаў з'яўляецца прынятая індэўна пастава ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па далейшым паліпавышэнні матэрыяльных і жыллёва-бытавых умоў студэнтаў вышэйшых і навукова-сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў». Няма сумнення ў тым, што наша студэнцтва ў адказ на гэта правядзе яшчэ большую стараннасць і ўпартасць у авалоданні вяршынямі ведаў, у працоўнай і грамадскай дзейнасці. Мы ўпэўнены, што студэнты Беларускае ВНУ, як і ўся армія савецкага студэнцтва, з гонарам панясуду наперад эстафету навукова-тэхнічнага і сацыяльнага прагрэсу, эстафету слаўных спраў і здзяйсненняў Камуністычнай партыі і нашага народа. (Апладысменты).

Мы ўпэўнены, што калектыву студэнтаў і аспірантаў, прафесараў і выкладчыкаў Беларускае ўніверсітэта будзе ў ліку першапраходцаў у вырашэнні вялікіх і адказных задач, якія стаяць перад на-

шай вышэйшай школай. (Апладысменты).

Універсітэт носіць бласкоча святое і дарагое імя Ульяна Ільіча Леніна. Гэта — высокі гонар. Але ў той жа час гэта і сапраўды найвышэйшая адказнасць. Імя Леніна абавязвае паматчыцца ўніверсітэцкім калектыву сушымераць кожны крок сваёй работы і вучобы з неўміручымі ланітэцкімі заветамі, з праграмамі мэтай і задачамі партыі Леніна.

Дарагія таварышы! За вялікія заслугі ў падрыхтоўцы спецыялістаў і развіцці навукі Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародаў Беларускае дзяржаўныя ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ўніверсітэт імя У. І. Леніна Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. (Апладысменты). Указ аб гэтым быў апублікаваны ўчора ў нашым друку.

Дазвольце, дарагія таварышы і сябры, па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускае ССР уручыць вам гэту заслужаную і ганаровую ўзнагароду. (Бурныя апладысменты).

Ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларускае Прэзідыума Вярхоўнага Савета і ўрада рэспублікі сардэчна віншую калектыву ўніверсітэта з ганаровай ўзнагародай. (Апладысменты).

Мы ад усёй душы вітаем і горача віншваем вялікую групу прафесараў, выкладчыкаў, супрацоўнікаў ўніверсітэта, удастоеных ганаровых званняў і ўзнагароджаных Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларускае ССР. (Апладысменты).

Добрага вам усім здароўя, дарагія таварышы і сябры, новых творчых поспехаў, слаўных спраў і здзяйсненняў на імяе служэння партыі і народу! (Апладысменты).

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб назначэнні
тав. МІХНЕВІЧА Ю. М.
міністрам культуры
Беларускае ССР

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускае ССР пастанаўляе:

Назначыць тав. Міхневіча Юрыя Міхайлавіча міністрам культуры Беларускае ССР.

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНУА.
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
П. ЧАГІНА.

2 лістапада 1971 года,
гор. Мінск.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва групе работнікаў Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР прысвоены ганаровыя званні.

НАРОДНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Данілюк Святлане Піліпаўне — салістка оперы; Кагадзею Аляксею Пятровічу — галоўнаму хормайстру; Малышавой Клары Мікалаеўне — артыстка балета.

ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Брую-Шуляку Вікенцію Фёдаравічу — салісту оперы; Бржазоўскай Людміле Генрыхавне — артыстка балета; Пятровічу Генадзію Уладзіміравічу — артысту хору; Саркісьяну Віктару Уладзіміравічу — артысту балета; Сухіну Аскольду

Аўрамавічу — салісту оперы; Траяну Юрыю Антонавічу — артысту балета.

ДАНІЛЮК Святлана Піліпаўна, народная артыстка БССР. Нарадзілася ў 1939 годзе ў Мінску. У 1963 скончыла Украінскую дзяржаўную кансерваторыю. Працавала ў Пермскім тэатры оперы і балета. З 1966 года — артыстка Беларускага тэатра оперы і балета. Выступала ў партыях Карман («Парман»), Марфа («Хаваншчына»), Амнерыс («Аїда»), Азучэны («Трубадур»), Любаша («Царская нявеста»), Алесі («Алеся»), Вераніі («Зорка Венера»). С. Данілюк — дыпламантка Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага ў Маскве.

МАЛЫШАВА Клара Мікалаеўна, народная артыстка БССР. Нарадзілася ў 1935 годзе ў Горкім. Скончыла Пермскае харэаграфічнае вучылішча ў 1955 годзе. У Беларускай тэатры оперы і балета працуе з 1963 года. Яго створаны партыі Джульеты («Рамеа і Джульета»), Аўры («Спячка прыгажуня»), Джуліі («Альпіскае балада»), Наталькі («Выбраніца»), Вітры («Дон-Кіхот»), Данушы («Пасля балю»),

КАГАДЗЕЮ Аляксею Пятровічу, народны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1926 годзе ў Данецкай вобласці. Скончыў

Беларускую дзяржаўную кансерваторыю і аспірантуру пры Ленінградскай кансерваторыі. З 1960 — галоўны хормайстар Беларускага тэатра оперы і балета, займаецца дырыжорскай дзейнасцю.

БРЖАЗОЎСКАЯ Людміла Генрыхавна, заслужаная артыстка БССР. Нарадзілася ў Мінску ў 1946 годзе. Працуе ў Беларускай дзяржаўнай тэатры оперы і балета адразу ж пасля заканчэння Мінскага харэаграфічнага вучылішча. Выконвае партыі Джульеты («Рамеа і Джульета»), Соўвенг («Пер Гюнт»), Адыя-Адэль («Лебядзінае возера»), Фрыгій («Спартак»), Джульеты («Пасля балю»),

БРУЙ-ШУЛЯК Вікенцію Фёдаравічу, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1912 годзе. У 1952 годзе скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю. З 1944 года працуе ў Беларускай тэатры оперы і балета. Выконвае партыі Шубіскага («Вары Гадую»), Жэрома («Заручыны ў манастыры»), Панджы («Ціхі Дон»), Падчыга («Хаваншчына»),

ПЯТРОВІЧ Генадзію Уладзіміравічу, заслужаны артыст БССР. Год нараджэння — 1926. Выпускнік Мінскага музычнага вучылішча імя Глінкі. Інспектар хору тэатра оперы і балета. У тэатры працуе з 1953 года.

САРКІСЬЯН Віктар Уладзіміравіч, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1947 годзе ў Растоўскай вобласці. У 1967 годзе скончыў Мінскае харэаграфічнае вучылішча. З таго часу працуе ў тэатры оперы і балета. Выступала ў партыях Баіла («Дон-Кіхот»), Юнака («Пасля балю»), Ротбара («Лебядзінае возера») і інш. Саркісьян — лаўрэат Міжнароднага конкурсу артыстаў балета ў Маскве.

СУХІН Аскольд Аўрамавіч, заслужаны артыст БССР. Нарадзіўся ў 1941 годзе ў Архангельскай Скончыў Маладзёўскую кансерваторыю, працаваў у Кішыніеве, у оперным тэатры, пазней — саліст ансамбля песні і танца ЧВВА. На Беларускай опернай сцэне працуе з 1966 года. Яго лепшыя партыі — Дасфей («Хаваншчына»), Мзынар («Русалка»), дон Баіла («Сеўільскі цырульнік»). Ён лаўрэат міжнародных конкурсаў вакалістаў у Празе і Сафіі.

ТРАЯН Юрыю Антонавічу, заслужаны артыст БССР. Год нараджэння — 1930. З 1968 года, пасля заканчэння Мінскага харэаграфічнага вучылішча, працуе ў тэатры оперы і балета. У яго рэпертуары — Зігфрыд («Лебядзінае возера»), Дэйрэ («Спячка прыгажуня»), Рамеа («Рамеа і Джульета»), Машака («Выбраніца»), Юнак («Пасля балю»),

С. Данілюк, А. Кагадзею, К. Малышава, В. Брую-Шуляк, Л. Бржазоўская, Г. Пятровіч, В. Саркісьян, А. Сухін, Ю. Траян.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

АБ УЗНАГОРОДЖАННІ ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ І ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР РАБОТНИКАУ ДЗЯРЖАЎНАГА ОРДЭНА ЛЕНІНА АКАДЭМІЧНАГА ВЯЛІКАГА ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

За заслугі ў развіцці музычнага і харэаграфічнага мастацтва ўзнагародзіць:

ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Баркоўскага Мікалая Нічыпараўна — артыста аркестра.
Ваяводскую Софію Антонаўну — артыстку хору.
Галушкіну Лідзію Іванаўну — салістку оперы.
Ганчарэнку Васіля Дзямянавіча — саліста оперы.
Гараліка Льва Давыдавіча — артыста аркестра.
Гур'ева Віктара Фёдаравіча — саліста оперы.
Дадзішкіліні Агата Міхайлавіча — галоўнага рэжысёра.
Давыдзенка Ніну Сцяпанаву — артыстку балета.
Карзіякову Аляксандраўну Аляксандраўну — артыстку балета.
Лапарова Юрыя Аляксандравіча — артыста аркестра.
Ніжнікаву Тамару Мікалаеўну — салістку оперы.
Паўлаву Ніну Міхайлаўну — артыстку балета.
Пякарскага Сяргея Фролавіча — старшага мастака на сцэне.
Рыдзеўскага Ігара Міхайлавіча — намесніка дырэктара тэатра.
Смялкоўскую Фрыду Міхайлаўну — артыстку хору.
Сарокіна Ігара Дзмітрыевіча — саліста оперы.
Старыкаву Клаўдзію Фёдараву — салістку оперы.
Талалаева Барыса Пятровіча — загадчыка мастацка-пастаноўчай часткі тэатра.
Тарэва Аляксандра Аляксеевіча — артыста аркестра.
Фінскую Наталю Фёдараву — памочніка рэжысёра па бялеце.
Чарнабаева Віктара Максімавіча — саліста оперы.
Чахоўскага Леаніда Станіслававіча — артыста балета.
Шаўчанку Лідзію Пятрову — салістку оперы.
Штэйна Саламона Абрамавіча — рэжысёра-пастаноўчыка.
Юзэфовіч Людміду Іванаўну — салістку оперы.

ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Афанасьеву Святлану Вітальеву — артыстку аркестра.
Белыха Валяціна Генадзевіча — артыста аркестра.
Бацініка Якава Майсеевіча — артыста балета.

Братчаву Вольгу Іванаўну — артыстку хору.
Грахоўскага Станіслава Антонавіча — артыста мімансу.
Гуртатоеўскага Уладзіміра Пятровіча — старшага інспектара па музычных установах Міністэрства культуры Беларускай ССР.
Дзідзічанка Ірыну Дзянісаўну — артыстку балета.
Дружыну Міхаіла Апанасавіча — саліста оперы.
Елсукову Веру Паўлаўну — артыстку балета.
Зданевіча Міхаіла Аляксандравіча — саліста оперы.
Золатаву Таццяну Аляксандраўну — старшага мастака-грэмера.
Карловіч Веру Мікалаеўну — старшага касцюмера.
Кірычанку Віктара Лук'янавіча — саліста оперы.
Качаржанку Уладзіміра Емялянавіча — артыста хору.
Красоўскую Раісу Ермалаеўну — артыстку балета.
Кучынскага Валерыя Аляксандравіча — саліста оперы.
Лебедзеву Ганну Андрэеву — салістку оперы.
Луцвіч Галіну Пятрову — хормайстра.
Малецкага Рыгора Пятровіча — артыста аркестра.
Мельнік Ларысу Філімонаўну — дырэктара вытворчага камбіната па абслугоўванні тэатраў гор. Мінска.
Машэскага Уладзіміра Анатольевіча — дырыжора.
Паўловіча Яўгена Мікалаевіча — артыста балета.
Пякарскую Ганну Нічыпараўну — старшую светаўстаноўніцу.
Пісарэнку Аляксандра Васілевіча — галоўнага машыніста сцэны.
Пола Настасію Васілеўну — артыстку хору.
Рамановіч Алену Пятрову — рэжысёра тэатра.
Саўчанку Аркадзя Маркавіча — саліста оперы.
Сарокіну Ірыну Мікалаеўну — артыстку балета.
Сцяпанаву Марыю Дзмітрыеву — памочніка рэжысёра.
Чыслову Валяціну Мікалаеўну — памочніка рэжысёра.
Шыкунову Ірыну Сямёнаўну — салістку оперы.
Якімовіч Анатоля Рыгоравіча — старшага машыніста сцэны.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНАУ,
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.
29 кастрычніка 1971 года,
Гор. Мінск.

АГЛЯДЫ, КАНЦЭРТЫ

У маі наступнага года спэўніцца 50 год Усесаюзнай ордэна Леніна піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна. Падрыхтоўка да юбілею пачалася ў нашай рэспубліцы ўжо зараз. Пра гэта гаварылася на апошнім пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры БССР. Калегія зацвердзіла план мерапрыемстваў да 50-годдзя Усесаюзнай піянерскай арганізацыі. План прадуглядае, у прыватнасці, правесці ў красавіку 1972 года рэспубліканскі агляд работы дзіцячых тэатраў; навукова-тэарэтычную канферэнцыю і раўнаўважэнне бібліятэкі і піянерска-важкіх школ па тэме: «Піянерская арганізацыя і бібліятэка»; выпусціць новы тэматычны зборнік у дапамогу піянерствам і г. д.

У гонар 50-годдзя піянерскай Міністэрства культуры ССР разам з ЦК ВЛКСМ і Усесаюзнай тэатральнай аб'яднаннем аб'явілі ўсесаюзна агляд работы тэатраў для дзяцей. Ад Беларусі ў ім прымуць удзел тэатры юнага гледача, Дзяржаўны тэатр лялек БССР і ляльчаныя тэатры Брэста і Гомеля.

У будучым годзе спэўніцца 90 год з дня нараджэння народнага песняроў Беларусі Я. Купалы і Я. Коласа. Каб адзначыць гэту ўрачыстую дату, прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў і калегія Міністэрства культуры БССР вырашылі правесці рэспубліканскі агляд-конкурс савецкіх чытальнікаў на лепшае выкананне твораў Я. Купалы і Я. Коласа.

Агляд-конкурс будзе праходзіць з лістапада 1971 года па май 1972 года.

«Юнацтва выкрывае імперыялізм» — пад такім дэвізам у наступным годзе будзе праходзіць сусветная палітычная кампанія моладзі. У сувязі з гэтай падзеяй бюро ЦК ЛКСМБ і прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў абвясцілі рэспубліканскі конкурс палітычнай песні. Конкурс будзе праходзіць з кастрычніка гэтага года па красавік наступнага.

Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў абвясціў рэспубліканскі конкурс на лепшы сцэнарый тэатральнага п'есы для сельскай клубы, прысвечана 50-годдзю ССР. Аўтару лепшых работ чакаюць грашовыя прэміі — першая ў суме 100 рублёў, дзве другія па 75, дзве трэція па 50 рублёў і пяць аахвочваліных.

Калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум БРК прафсаюзаў работнікаў культуры прынялі пастанову аб удзеле музеяў рэспублікі ва ўсесаюзна аглядзе масавай навукова-асветнай работы музеяў, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння ССР. Агляд ар-

ганізуецца і праводзіцца Міністэрствам культуры ССР, ЦК прафсаюзаў работнікаў культуры і газетай «Советская культура».

Створаны ўсесаюзна арганітэт і адпаведны арганітэт на месцах. Старшынёй рэспубліканскага арганітэта зацверджана начальнік Упраўлення культуры і мастацтваў Міністэрства культуры БССР Ж. Сінельнікова, намеснікам — сакратар БРК прафсаюзаў работнікаў культуры А. Кузьміна і рэдактар мастацка-экспертнай калегіі па выяўленчым мастацтве Міністэрства культуры БССР Ю. Карачун.

Агляд праводзіцца з 15 кастрычніка 1971 г. па 31 снежня 1972 г.

Мэта агляду — актывізаваць работу музеяў па прапагандзе рашэнняў XXIV з'езда КПСС, павысіць іх ролю ў камуністычным выхаванні працоўных, палепшыць тэарэтычны, метадычны і арганізацыйны ўзровень масавай навукова-асветнай дзейнасці, садзейнічаць паспяховай падрыхтоўцы да юбілею, абагульніць і распаўсюджаць вопыт лепшых музеяў.

У красавіку будучага года ў Мінску адкрыецца Рэспубліканская мастацкая выстаўка твораў маладых мастакоў, прысвечаная 50-годдзю ССР.

Лепшыя работы гэтай выстаўкі будуць экспанаваны на юбілейнай Усесаюзнай маладзёжнай выстаўцы ў Маскве ў жніўні 1972 г.

Гэтыя выстаўкі павінны расказаць аб жыцці нашага народа, аб тых вялікіх справах, якімі савецкія людзі адзначылі 50-годдзе з дня ўтварэння ССР, маладым сучасніку, героі нашага часу, удэле моладзі ў камуністычным будаўніцтве, працоўных буднях на ўдарных камсамольскіх будоўлях.

У выстаўках прымуць удзел маладыя мастакі, якія працуюць ва ўсіх відах і жанрах мастацтва. Побач з жывапісам, графікай, скульптурай тут зоймуць вартас месца плакат, манументальнае і дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, творы мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання, мастакоў, якія працуюць над афармленнем гарадоў і ў прамысловай графіцы.

Сакратарыят праўлення Саюза мастакоў ССР прыняў спецыяльны «Зварот Камісіі па рабоце з маладымі мастакамі пры Саюзе мастакоў ССР» да будучых удзельнікаў выставак як да членаў саюза, так і да тых, хто толькі рыхтуецца да ўступлення. У Звароце пералічаны асноўныя тэмы, на якіх будзе будавацца экспазіцыя маладзёжных выставак.

ДА ЮБІЛЕЮ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Савет Міністраў Беларускай ССР пастанавіў у сувязі з 80-годдзем з дня нараджэння Максіма Багдановіча стварыць рэспубліканскую юбілейную камісію ў складзе: М. Таік (Скурко Я. І.) — старшыня;

А. Куляшоў, А. Бачыла — намеснікі; М. Аўрамчык, Г. Анціпаў, Р. Бардуліч, А. Бажко, П. Броўка, А. Ваніці, А. Грачанінаў, В. Грамыка, М. Жукоўскі, А. Лойка, М. Пятніцкі, Р. Сярноў, М. Татур, Р. Ткачук, Р. Шырма.

«Р^ОЛЯ творчых калектываў у эстэтычным выхаванні працоўных у святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС» — такой была тема навуковай канферэнцыі творчых работнікаў, праведзенай на ініцыятыву Цэнтральнага райкома КПБ горада Мінска. На канферэнцыі прысутнічалі супрацоўнікі Міністэрства культуры БССР, рэжысёры, артысты, мастаі, кіраўнікі творчых саюзаў і арганізацый. Адрываючы канферэнцыю, першы сакратар райкома Г. Ярышоў падкрэсліў, што XXIV з'езд партыі наставіў перад дзеятцамі культуры вельмі адказныя задачы па фарміраванні светлагляду наога чалавека — будаўніца камунізма, бо мастацкая творчасць — адзін з важнейшых сродкаў у працэсе выхавання чалавека.

З дакладам выступіў міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

— Грандыёзнае планамернае развіццё ўсіх галін сацыялістычнай гаспадаркі, якое неабходна для пабудовы камунізма, патрабуе і свядомых, ідэйна заагартаных, высокаадукаваных будаўнікоў новага грамадства. — сказаў Ю. Міхневіч. — Такім чынам, выхаваўчая работа ў масах працоўных робіцца адной з асноўных задач партыі і дзяржавы. Гэтая задача ажыццяўляецца хуткімі тэмпамі на ўсім наўвекавым пераможным шляху Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Пільная і неаслабная ўвага да ідэалагічнай работы, працягвае дакладчык, у традыцыях КПСС, у ленинскіх традыцыях. Прыкметовае значэнне гэтай работы раскрываецца і ў пастаяннай, бескампраміснай барацьбе з негатывнымі з'явамі, з усім тым, што мы называем перажыткам мінулага ў свядомасці і паводзінах людзей. Рэчыдзкі дробнабуржуазнасці надзвычай жывучыя па сваёй прыродзе, яны тармазяць развіццё.

Міністэрствам культуры БССР ажыццяўляецца шырокае праграма па прапагандзе і выкананні рашэнняў партыйнага з'езда. Сёння ў рэспубліцы працуе больш за пяць тысяч клубаў, 20 тысяч бібліятэк. Больш 500 тысяч чалавек удзельнічае ў мастацкай самадзейнасці. Тэатры і канцэртныя арганізацыі Беларусі далі ў 1970 годзе каля 18 тысяч спектакляў і канцэртаў, якія прагледзела і праслухала несяць мільёнаў чалавек. Расце лік наведвальнікаў музеяў. Асабліва хваляюцца ўражанні пакадаючы Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, мемарыялы Хатынь, Курган славы, Брэсцкая крэпасць-герой.

Можна было б шмат гаварыць пра поспехі нашага культурнага і мастацкага жыцця, працягвае дакладчык. Але варта засяродзіць увагу творчых работнікаў на пярэбраныя праблемы, на тых недахопах, якія перанакладаюць нашаму руху наперад. Ці не трапляюць на падмошні тэатраў п'есы, у якіх замест сапраўдных герояў нашага часу дзейнічаюць ідэалізаваныя аб'екты, персанажы, створаныя па поўных зарубежных узорах? Некаторыя эстрадныя фэдэтыны і рэпрызы, напісаныя на нізкім мастацкім узроўні, бедныя па думцы, уздымаюць дробныя пытанні побыту, паўстаюць нізкім густам часткі глядачоў.

Прамоўца зрабіў заўвагі адносна рэпертуарных планаў тэатраў, адзначыў недахопы ў рабоце па падборы і выхаванні кадраў, асабліва мастацкіх кіраўнікоў-творчых калектываў. Міністэрства ў апошні час шмат зрабіла для таго, каб павысіць якасць рэпертуару і ўзровень яго выканання. Сумесна з сесійнай драматургаў Саюза пісьменнікаў БССР прамоўца захады да таго, каб пісьменнікі разам з тэатрамі распрацоўвалі найбольш значныя і актуальныя тэмы сучаснасці. Праводзіцца конкурс на аднаактывую п'есу.

Сур'ёзнай размовы патрабуе і стан нашага музычнага мастацтва. Узаемаадносіны так званай «сур'ёзнай» і «лёгкай» музыкі ўсё яшчэ складаюцца не на карысць першай. Патрабна ўзяць патрабаральнасць да дзейнасці канцэртна-эстраднага калектываў, збагаціць рэпертуар фальклорнымі творами з выразным народным каларытам. Вялікую карысць маглі б прынесці масавыя святыя п'есы.

Работнікі мастацтва, які ўвесь наш народ, рыхтуюцца да 50-годдзя ўтварэння СССР. Распрацаваны і ажыццяўляюцца мерапрыемствы, звязаныя з гэтай датай.

ВЫСОКАЕ ПРЫЗНАЧЭННЕ МАСТАКА

З КАНФЕРЭНЦЫІ ТВОРЧЫХ РАБОТНІКАЎ, СКЛІКАНАЯ ЦЭНТРАЛЬНЫМ РАЙКОМАМ КПБ г. МІНСКА

заваня з гэтай датай. Будзе праведзены Рэспубліканскі фестываль музычнага мастацтва, які пройдзе па ўсёй рэспубліцы і завершыцца ў Мінскім палацы спорту тэатралізаваным святам. Аб'яўлены Рэспубліканскі агляд драматычных і музычных спектакляў, пастаўленых на творах пісьменнікаў і кампазітараў братніх рэспублік. У пачатку 1972 года Міністэрствам культуры і Саюзам пісьменнікаў рэспублік будзе праведзены семінар драматургаў.

У рабочым партфелі тэатраў ёсць некалькі п'ес, якія ўяўляюць пэўную цікавасць. Сярод іх — «Ад вясны да вясны» І. Шамякіна, інсцэніроўка яго ж рамана «Снежныя зімы», камедыя А. Макавіча і М. Матукоўскага, інсцэніроўка рамана П. Пестрава «Сустранемелі на барыкадах», п'еса П. Макаля «Дай вады, калодзеж».

У заключэнне Ю. Міхневіч заклікаў усіх работнікаў ідэалагічнага фронту ствараць мастацкія каштоўнасці з выразнай ідэйнай мэтанакіраванасцю, каб яны на сваім узроўні адпавядалі высокім патрабаванням часу, пра якія нагадаў творчай інтэлігенцыі XXIV з'езд КПСС.

З дакладам «Праблемы сучаснасці, традыцыі, наватарства ў мастацтве» выступіла кандыдат мастацтвазнаўства А. Ладзігіна. Яна ўзняла шэраг тэарэтычных пытанняў, якія хваляюць сёння музыкантаў.

Дырэктар Рускага драматычнага тэатра БССР Імя Горькага К. Гусеў расказаў пра фарміраванне рэпертуару. Сваёй удачай тэатр лічыць спектаклі «Марыя Стюарт», «Разгром», «Дзеці Вашоньіна». Вялікую карысць прынесла ацэнка работа з рэжысёрам-педагогам У. Маланкіным, а таксама з рэжысёрамі Ю. Любімавым і Б. Глаголіным, якія запрасілі з Масквы з тэатра на Таганцы, для пастапоўкі іх інсцэніроўкі апавесці Б. Васільева «А зоры тут ціхія...» К. Гусеў адзначыў таксама, што тэхнічная база тэатра патрабуе неадкладнай мадэрнізацыі.

Аб іпунках новых сродкаў музычнай выразнасці гаварыла ў сваім выступленні музыкантаўца А. Ракава. Яна адзначыла цікавыя знаходкі ў сімфоніях Л. Абеліевіча, балетных творах Г. Вагнера, араторыі Д. Смольскага, п'есі Ю. Семіянікі, У. Алоўнікава, І. Лучанца. У заключэнне А. Ракава падзялілася ўражаннямі ад музычнага фестывалю «Варшаўская восень», удзельніцай якога яна была.

Служэнне народу — галоўная тэндэнцыя ў развіцці беларускага вяўленчага мастацтва. Гэтай тэме прысвяціў сваё выступленне народны мастак БССР А. Бембель. Беларускае мастацтва заўсёды адлюстроўвала думкі і настроі свайго народа. Так было ў час вайны, калі ў сорах другіх годзе ў Траціцкоўскай галерэі адкрылася выстаўка нашых мастакоў, якая гаварыла мовай мастацтва; Беларусь жыве і будзе жыць! Так і цяпер. У творчасці М. Данцыга, Г. Палаўскага, В. Цвіры, А. Паслядовіч, М. Савіцкага і іншых лепшых мастакоў заўбеды адчуваецца голае часу. Пospехі нашага вяўленчага мастацтва відавочныя. Але, на жаль, да гэтай пары няма ў рэспубліцы піводнай пастаяннай экспазіцыі. Думаецца, што стварэнне такой экспазіцыі — задача першачарговая. Цельга недаацэньваць тую ролю, якую адыгрывае вяўленчае мастацтва ў справе эстэтычнага і грамадзянскага выхавання працоўных.

Толькі тады артыст зможа сказаць аб самым галоўным у нашым жыцці, калі ён будзе на ўзроўні патрабаванняў часу, сказаў у сваім выступленні галоўны рэжысёр тэатра Імя Янікі Купалы заслужаны дзеят мастацтваў Ц. Кандраноў. Размова, якую вядзе артыст з глядачом, павіна вярцецца на высокім прафесійным узроўні. Інакш не будзе ўзаемаразумення, якое так неабходна.

Пра павышэнне марксісцка-ленінскай адукацыі і галоўную ўмову ідэйнай сталасці мастака гаварыў сакратар партыйнай арганізацыі тэатра оперы і балета Ф. Мурашка. Яго думку прадоўжыў саліст тэатра В. Гур'еў. Ён расказаў аб творчай садружнасці тэатра з працаўнікамі палёў і заводаў.

Усе прамоўцы гаварылі пра высокую прызначэнне мастака, пра тую пачэсную ролю, якая адведзена яму ў фарміраванні і выхаванні савецкага чалавека-будаўніца новага грамадства.

За шматгадовую і паспяхова дзейнасць у развіцці самадзейнага мастацтва, за дасягнуты творчыя поспехі і актыўны ўдзел у культурным абслугоўванні працоўных Гомеля і Гомельскай вобласці прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прысвоіў тэатральнаму калектыву Палаца культуры Упраўлення бытавой абслугі насельніцтва Гомеля званне НАРОДНАГА.

Здольны, разнабаны і яркі калектыв акцёраў народнага тэатра вызначаецца высокім узроўнем майстэрства і ўпэўле сабой адзіную школу акцёрскага выканання.

Прафесійным узроўнем і высокай культурай вызначаецца і работа рэжысёраў тэатра. У рэпертуары тэатра-творы беларускай і зарубежнай драматургіі, рускай класікі.

За шматгадовую і паспяхова дзейнасць у развіцці самадзейнага мастацтва, за творчыя поспехі і актыўны ўдзел у культурнай абслуге працоўных Гомеля і Гомельскай вобласці прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафесійных саюзаў прысвоіў эстраднаму аркестру Палаца культуры завода «Гомсельмаш» званне НАРОДНАГА.

Эстрадны аркестр «Гомсельмаш», створаны ў 1949 годзе, выношае інструментальныя творы беларускіх, савецкіх і зарубежных кампазітараў. З 1963 года калектыв прымае ўдзел спачатку ў гарадскіх і абласных, а потым і рэспубліканскіх фестывалях. З вялікім поспехам выступаў аркестр на ВДНГ у Маскве, за што быў ўзнагароджаны ганаровай граматай і бронзавым медалем.

Аркестр — часты госць у падзэфных калгасах, саўгасах, на прамысловых прадпрыемствах, у ваенскіх часцях. Толькі за два апошнія гады аркестр абслужыў 165 тысяч глядачоў, пабыў у 170 калгасах. У рэпертуары музычнага калектыва — творы Райснага і Семіянікі, Глебава і Смольскага, Бабджаняна і Мурадэлі, Астроўскага і Фельцмана.

Пры аркестры ёсць студыя, у якой вучацца маладыя музыканты.

За шматгадовую актыўную работу па культурнай абслуге працоўных Мінскай вобласці і высокае выкананне майстэрства калегія Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне НАРОДНАГА мужчынскаму хору Ланскага сельскага дома культуры Нясвіжскага раёна.

Вёска Лань здаўна славіцца сваімі спеванамі і песнямі. Хор тут нарадзіўся яшчэ ў 1933 годзе. Хваляючыся ад пільсудчынаў, спявалі свае родныя народныя песні. Вольнай птушкай узляцела раскаяваная песня пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі ў адзінай сямі народаў Савецкага Саюза.

Калі дзесяці гадоў хорам кіруе энтузіст народнай песні настаўнік Уладзімір Адамавіч Пешкур. Аснову рэпертуару Ланскага хору складаюць народныя песні і творы савецкіх кампазітараў. Многія з іх выканаюцца акапальна.

Сельскія спевані з Лані — нязменны ўдзельнікі ўсіх рэспубліканскіх аглядаў мастацкай самадзейнасці. На другой і трэцяй дэкадах самадзейнага мастацтва калектыв заваяваў дыплом першага ступені.

Дзімлі спевані прыехалі з Масквы, дзе яны выступалі на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі.

АБ ГАНАРОВЫХ ЗВАННЯХ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Улічваючы вялікае значэнне ганаровых званняў у ліку сродкаў маральнага стымулявання развіцця творчай актыўнасці рабочых, калгаснікаў і іншых работнікаў народнай гаспадаркі, навукі і культуры рэспублікі ў барацьбе за далейшыя поспехі ў камуністычным будаўніцтве і з мэтай упарадкавання раней выдадзеных актаў аб ганаровых званнях Беларускай ССР, Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР прыняў пастанову ўстанавіць шэраг ганаровых званняў Беларускай ССР.

Сярод іх званні:
народны артыст Беларускай ССР;
народны паэт Беларускай ССР або **народны пісьменнік Беларускай ССР;**
народны мастак Беларускай ССР;
заслужаны артыст Беларускай ССР;
заслужаны дзеят мастацтваў Беларускай ССР;
заслужаны работнік культуры Беларускай ССР;
заслужаны архітэктар Беларускай ССР.

У палажэнні аб ганаровых званнях Беларускай ССР адзначаецца:
 званне **народнага артыста Беларускай ССР** прысвойваецца артыстам і рэжысёрам тэатра, кіно, эстрады, цырка, а таксама кампазітарам і музычным выканаўцам, якія валодаюць выключным майстэрствам, стварылі выдатныя мастацкія творы, спектаклі, кінафільмы і музычныя творы, маюць асаблівыя заслугі ў справе развіцця мастацтва краіны і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;
 званне **народнага паэта Беларускай ССР** або **народнага пісьменніка Беларускай ССР** прысвойваецца пісьменнікам,

якія маюць выдатныя заслугі ў галіне развіцця беларускай савецкай мастацкай літаратуры і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **народнага мастака Беларускай ССР** прысвойваецца выдатным дзеячам вяўленчага мастацтва, якія маюць асаблівыя заслугі ў развіцці жывапісу, скульптуры, графікі, дэкаратыва і прыкладнага мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага артыста Беларускай ССР** прысвойваецца артыстам і рэжысёрам тэатра, кіно, эстрады, цырка, а таксама музычным выканаўцам, якія валодаюць высокім майстэрствам, стварылі высокамастацкія творы, спектаклі, кінафільмы, сваёй дзейнасцю садзейнічаюць развіццю мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР** прысвойваецца рэжысёрам, мастакам, архітэктарам, кампазітарам, скульптарам і іншым дзеячам мастацтваў, якія стварылі выдатныя творы мастацтва або маюць вялікія заслугі ў справе выхавання і падрыхтоўкі мастацкіх кадраў, а таксама ў стварэнні навуковых прац у галіне мастацтва і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага работніка культуры Беларускай ССР** прысвойваецца высокакваліфікаваным работнікам культурна-асветных устаноў, кінематаграфіі, тэлебачання і радыёвяшчання, друку, выдавецтваў, паліграфічнай прамысловасці і кніжнага гандлю, лектарам партыйных камітэтаў і арганізацый таварыства «Веды» і іншым работнікам культу-

ры, якія безадкорна прапрацавалі ў галіне культуры не менш чым 10 гадоў, маюць вялікія заслугі ў справе камуністычнага выхавання шырокіх мас працоўных, развіцця савецкай культуры і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці;

званне **заслужанага архітэктара Беларускай ССР** прысвойваецца высокакваліфікаваным архітэктарам, якія асабліва вызначыліся ў развіцці Беларускай савецкай архітэктуры, праявілі выдатную творчую дзейнасць у галіне горадабудавання, у стварэнні сучасных грамадзянскіх, прамысловых і сельскіх архітэктурных комплексаў, будынкаў і збудаванняў, атрымалі ўсенароднае прызнанне і прымаюць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Ганаровыя званні Беларускай ССР прысвойваюцца па прадстаўленні міністэрстваў і ведамстваў, рэспубліканскіх прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый, выканаўчых камітэтаў абласных і Мінскага гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных.

Хадзініцтва аб прысваенні ганаровых званняў Беларускай ССР перад міністэрствамі, ведамствамі, рэспубліканскімі прафсаюзнымі і іншымі грамадскімі арганізацыямі, выканаўчымі камітэтамі абласных і Мінскага гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных могуць узбуджаць раённыя, гарадскія Саветы дэпутатаў працоўных і іх выканаўчыя камітэты, партыйныя, прафсаюзныя і іншыя грамадскія арганізацыі.

На кожную асобу, якая прадстаўляецца да прысваення ганаровага звання Бе-

ларускай ССР, прыкладаецца ўзнагародны ліст зацверджанай формы.

Асобам, якім прысвоены ганаровыя званні Беларускай ССР, Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР уручаюцца адпаведнае пасведчанне і нагрудны знак.

Уручэнне асобам, якім прысвоены ганаровыя званні Беларускай ССР, пасведчанні і нагрудных знакаў праводзіцца ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Старшынёй, намеснікамі Старшынёй, сакратаром і членамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР або па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР іншымі асобамі, на гэта ім упавнаважанымі.

Дублікаты пасведчанняў і нагрудных знакаў, які прызіла, не выдаюцца. Яны могуць быць выдадзены толькі ў выглядзе выключэння пры страце пасведчання або нагруднага знака ў час стыхійнага бедства або пры іншых акалічнасцях, калі асоба, якой прысвоена ганаровае званне Беларускай ССР, па прычынах, што не залежаць ад яе, не маглі іх захаваць.

Пасведчанне аб прысваенні ганаровага звання Беларускай ССР і нагрудны знак пасля смерці асобы, якой прысвоена ганаровае званне, пакадаюцца ў сям'і памёршага для захоўвання як памяць.

Пабяўленне ганаровага звання Беларускай ССР можа быць зроблена толькі Прэзідыумам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ЯК ЛЮБЯЧЫ сын пасля доўгай разлукі чакае сустрэчы з маці, так я чакаю сустрэчы з табой, Беларусь.

Нарадзіўся я ў Кіеве, але вайна дала мне другую радзіму — беларускі горад Брэст. З ім я звязаны кроўным сваяцтвам: у крэпасці Брэсцкай ляжаў я, сцягаючы крывёю, побач паміралі мае ровеснікі, абаронцы роднай зямлі. Тваёй зямлі, Беларусь!

Брэст назаўсёды ўвайшоў у мае салдацкае юнацтва, назаўсёды пакінуў шрамы на целе і ў сэрцы. І дзе б ні былі зараз мы, былія салдаты гарнізона над Бугам, якая б прапіска ні стаяла ў нашых пашпартах, — мы назаўсёды прапісаны ў горадзе тваёй славы, Беларусь. Прапісаны памяццю няпачыных ран, дарагімі магіламі пабрацімаў, дружбай, праверанай у баях, і любоўю, народжанай у дні выпрабаванняў.

Калі радасць уваходзіць у дамы брацтан — нарадзілася новая вуліца, новы працоўны поспех, новы чалавек ўпершыню прывітаў мірнае сонца — радасць напайняе і нашы сэрцы, уваходзіць у нашы дамы над Дняпром, над Волгай, у горныя аулы, у дамы на далёкай Калыме і ў саманяныя домкі казахскіх стэпаў.

У кожную нашу сустрэчу з табой, Беларусь, я набіраюся сіл з чыстых крыніц шматвяковай мудрасці твайго народа; маладзёжо, глядзячы на ўлонні тваіх лясцоў і палёў, люблюся абліччам тваіх адноўленых гарадоў і сёл, атрымліваю асалоду ад напеўнасці мовы і шчодрасці душ шчаслівых дзяцей тваіх.

Як увайшла ты ў сэрца мае?

1939 год. Вераснёўскія дні залатога восені. Мы ідзем да новай граніцы над Бугам. Наперадзе калоны — наш клуб. Грыміць аркестр, песня за песняй узлятае ў чыстае неба. Па ўсёй дароце сустракаюць нас жыхары навакольных вёсак, мястэчкаў, гарадоў. Вітаюць гарача, радасна. З павагай кланяючыся, падносяць хлеб-соль на вышэйтых ручніках, тройчы — так ужо заведзена — цалуюць нашых камандзіраў.

— Сябры!.. Браты!..

Да маіх грудзей, на пакрытую густым пылам, выпачелую гімнасцёрку прыпадае, ласкаючы і плачучы ад радасці, нейкая старэнькая, гадамі і годам сагнутая беларуская маці.

— Сынку мой, сынку... Прышоў!

І я, уарушаны і ўдзячны, гладзіў яе сухенькія плечы, супакойваў, як у дзяцінстве:

— Не плачце, мамо!..

На ваколіцы сяла пад Брэстам, калы урослай у зямлю па самыя вокны хаткі сустракала нас жанчына з дзецьмі. Іх было пяцёра, але толькі на старэйшанькім, гадоў дзевяці хлопчыку, былі панашаныя з латкамі штонікі. Астатнія, што дрыжучы згрудзіліся каля маці, былі толькі ў рваных палатняных сарочках. Жанчына, узняўшы над галавой кветкі, гаварыла аб нечым ветліва і ўсхвалявана.

Ва ўсёй постаці маці, у бездапаможных тоненькіх, як трысцінкі, фігурках дзяцей было нешта зварушывае, да болю хвалюючае, і я, дваццацігадовы, раптам адчуў сябе старэйшым, доўгачаканым братам гэтай беларускай сям'і. Асцярожна паглядзеўшы даўно нястрыжаную лянную галаву старэйшага, што даверліва прыціскаўся да маіх каленяў, шптаў:

— Нічога, брацік, цяпер ніхто не асмеліцца цябе пакрыўдзіць...

Дзяцей бралі на рукі, частавалі няхітрымі салдацкімі прыпасамі. Жанчына з паклонам перадала нам вазон з кветкамі.

— Чым багаты, не крывідуць...

Даўно, відаць, у гэтай сям'і не было хлеба-солі.

— Пакуль Алесь, муж мой, быў з намі — пеццілі іншы раз маленькіх хлебам. Любіў ён малых, так любіў... А як забралі яго паны ў салдаты...

Моўчкі развязвалі свае паходныя кайстры салдаты, выкладвалі на разасланую плашч-палатку бляшанкі з кансервамі, румяныя боханы хлеба, кавалкі цукру, — парушаючы статут, дзяліліся сваім «недатыкальным запасам».

Сяргей БАБРОНАК,
украінскі пісьменнік

ЛЮБОЎ МАЯ— БЕЛАРУСЬ

Нехта крануў нагой пахілы плот і адышоў, уздыхнуўшы. Нехта ўжо паспеў зайсці і ў хатку.

— А падлога ў ёй земляная, хлопцы...

— На гародзе толькі бульба...

— Эх, сюды б брыгаду калгасных цесляроў...

— Ды яшчэ ўладу нашу, савецкую! Знайшліся і цесляры, і сталяры. Аددзяленне пагранічнікаў засталася са старшыняй.

— Управімся, нагонім. Справа прывычная...

Так у тваю шчаслівую сям'ю, Беларусь, уліліся аднакроўныя браты.

Потым была вайна...

Чужыныя каванымі ботамі тапталі недаспелыя збожжа, мясілі жывое цела зямлі танкамі, рвалі яго снарадамі. Пачарнела Свіслач, акрываўіваў Буг, пасівеў ад псёлу бацька-Неман, горкі дым вайны распоўзся па зямлі беларускай.

Але не скарыўся твой народ, Беларусь, не стаў на калені. Герайна змагаўся ён, няскораны.

Ад Буга да Волгі ў браціх магілах, вядомых і невядомых, ляжаць сыны Расіі, Украіны, Арменіі, Казахстана — усіх рэспублік Айчыны нашай. Ляжаць у абдымку з беларускімі хлопцамі, падзяліўшы з імі і бессмяротце і вечную славу.

Вайна спалыла цябе, Беларусь, і шчодрая, але апаганеная фашысцкай нечысцю зямля, прымала ў сябе не зерні, а мёртвыя целы бацькоў, забітых на парогах палаючых хат, дзяцей, што не зрабілі яшчэ і першага кроку, нявест, што так і не сталі маці, і юнакоў, чымі рукамі яшчэ не даялося пецціць каханых. Здавалася, што ніколі ўжо кветкам не прарасці на мёртвых папалішчах.

У 1956 годзе даваўся мне зноў сустрэцца з табой, Беларусь. І я ўбачыў чуд, здзейснены людзьмі.

Я ўбачыў адраджаны з попелу Мінск, у якога цяпер даве даты нараджэння — год 1067 і 1944-ы. Я пачуў радасную сімфонію працы і шчасця Магілёва, Гродна, Пінска, Гомеля, Кобрына, Маладзіншчыны. Я піў чыстую ваду са Свіслачы, услахоўваючыся ў звонкае шчабятанне птушак, адпачываў у тваіх пушчах пад дрэвамі, у целе якіх, як у целе салдат-ветэранаў, зарубчаваныя раны ад свінца і чыгунных асколкаў.

Шчодрый, любячы сэрцы, пяшчотныя, умелыя і не ведаючыя стомы рукі ў твайго народа, Беларусь!

Сэрцы і рукі маіх беларускіх братоў і сястроў...

Колькі параненых чырвонаармейцаў, колькі асірацелых дзяцей вынеслі і вярнулі да жыцця аграбелыя, але ласкавыя рукі, якім аднолькава прывычна сціскаць аўтамат, пецціць дзяцей, лашчыць каханых, працай сваёй праслаўляць у вяках Айчыну нашу.

За жыццё маіх таварышаў, маці, удоў і сірат нашых дзякуй табе, Беларусь.

Я цалаваў тваю зямлю ў пагодныя святочныя лістападаўскія дні 1965 года, калі да сцяга крэпасці Брэст прымацавалі Залатую Зорку Героя.

Зусім нядаўна, разам з пасівельнымі пабрацімамі маімі прайшоў я да болю дарагімі мясцінамі на ўрачыстасцях адкрыцця мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой».

Слёзы і горкія ўспаміны распіралі грудзі, перахоплівалі дыханне. Але было і светлае, узвышанае пачуццё ўдзячнасці народу твайму, Беларусь. Удзячнасці за тое, што так свята захоўвае ён добрую памяць аб загінуўшых байцах і вянчае іх бессмяротнасць велічнымі помнікамі. Камсамольцы і піянеры віталі нас кветкамі, кляліся быць вартымі тых, хто не вярнуўся з вайны, герояў, што смерцю сваёй далі права на шчаслівае жыццё.

Ясныя далі, светлая будучыня ў народа, які ўзрасці і выхаваў такіх нашчадкаў:

Вечнага сонца, добрага шчасця табе, Беларусь!

Да новых, радасных сустрэч пад мірным небам, родная сястра маёй Украіны!

ЯШЧЭ НЯДАўНА ў густых барвах пад акном стаялі каштаны. А ці даўно на іх трымаўся стаўбункі белых кветак і зялёна лісце?.. Усё абляцела. І пад акном, і далей...

За акном заплакала дзюльчынка. Ёй шкада, мабыць, распураных халадамі дрэў. Малое не разумее, што распуранца ім наканавана прыродаю...

Гэтак у маладосці мы разумеем развітанні з сябрамі: быццам якая нечаканасць разводзіць нас.

А потым дзюльчынка не будзе плакаць — параўмае і зразумее: гэтак у прыродзе павіна быць. І мы ўсё менш сумуем па далёкіх сябрах: развітанне таксама патрэбна чалавеку, каб потым былі сустрэчы.

Ужо не сумуеш, адно часам прыгадаеш — голас, твар, вочы, рухі...

Пазвоніш па тэлефоне:

— Ало?! Валерый хіба яшчэ не прыехаў з работы?

А ўжо і дзевяць гадзін, і дзясны, і адзінаццаць...

ЁН ПРЫЕХАў толькі ў гадзіну ночы, калі я ўжо спаў, а раным-рана, яшчэ засветла, пабудзіў мяне тым жа тэлефонным званком:

— Вось, уехаўся на работу... За раз заеду.

І я, надумаўшы, калі ж ён спаў, рантам і ў гэтай караценькай тэлефоннай размове адчуваю яго ўсё тым жа працавітым, няўрымслівым, якім ведаю здаўна, яшчэ, здаецца, з таго часу, калі ён рабіў у дэпо станцыі Крычаў — спачатку памочнікам машыніста, потым загадчыкам цэплай прамыўкі паравозаў. Зусім малады юнак быў, а ўжо — з прафесійнай рабочай хваткаю, з той «рабочай костачкаю», што адразу, з першага ж дня родніць чалавека з калектывам, з прадпрыемствам. Там, у дэпо, сярэд паравознікаў, гэтая «рабочая костачка» загартавалася вельмі хутка, не аслабела і ў тры гады, калі Валерый перайшоў на партыйную работу — у Крычаўскі райком партыі, рабіў тут спачатку інструктарам, а потым загадчыкам прамыслова-транспартнага аддзела. Мо яна і вінаватка была, гэтая «костачка», што з адказнай партыйнай работы яго зноў пацягнула на прадпрыемства, і ён прыйшоў на цэментна-шыферны камбінат механікам транспартнага цэха.

Мішчэ не прымароўвала да аднаго месца. Зіму перабыў механікам, а навесну ўжо — начальнікам цэха стаў. Потым — зноў партыйная работа: сакратаром самай буйнай у раёне пярвочнай арганізацыі на камбінаце. Праз два гады — намеснік дырэктара камбіната, зноў — партыйны сакратар, і вось... Дырэктар Клімавіцкага камбіната будаўнічых матэрыялаў.

Чакаў яго і думаў: мабыць, здорава змяніўся чалавек за часы гэтанга ўзлёту, пасаліднеў, наважнеў... Дырэктар!

МЫ ІДЗЕМ па рэйках новенькай пад'язной чыгуні.

— Вось яна. Учора здавалі. Восемсот трыццаць метраў...

Ён радаваўся новай камбінатаўскай чыгуні, а вочы ўжо глядзелі ў бок эстакады, дзе пад пагрузкаю стаялі першыя вагоны: партальныя краны апускалі ў іх белую, што цукар, цэглу — ён цяжка думаў у гэту хвіліну і пра тых трынаццаць мільёнаў цэнтнаў, што наўкруг ляжалі па тэрыторыі камбіната не адпраўленыя будаўнікам, што тут яны заміналі, ісаваліся, а недзе там — у Магілёве, Полац-

ку, Мазыры, Гомелі — былі надта ж патрэбныя на будаўнічых пляцоўках. Я ўжо ведаў, што не віна яго ў гэтым — яго бяда, і таму адчуваў, што значыць для яго учарашні вечар, учарашняя ноч, калі здавалася ў энцыклапедыю чыгунка — па ёй жа сёння можна было адравіць з камбіната новыя і новыя вагоны цэгла.

Вагоны стаяць пад пагрузнай, а над вагонамі маладыя хлопцы яшчэ мінюць на стыхах рэек балты — усё адразу: час прыспешвае.

Дырэктар стаіць з рабочымі. Яны акружаюць яго — і пачынаюцца пытанні, пытанні. Спачатку ў дырэктара да іх, затым у іх да дырэктара. Я слухаю — мне ж цікава паслухаць, якімі словамі, думкамі, поглядамі абмяшчаецца з рабочымі мой сабра, якога я яшчэ, можна сказаць, і не адчуваю як дырэктара. Хоць, здаецца, пачынаю ўжо адчуваць... Гэта і рантам увайў з яго вуснаў знаёмае слова, затым — знаёмы жэст, знаёмы пагляд... Ды ён, Валерый Ушкевіч, і для рабочых, для саслужыўцаў — Валерый Аляксеевіч Ушкевіч, ён не змяніўся. Хіба знешне крыху сапраўды памаянеў, а так — той самы: ураўнаважаны, сцанцэнтраваны на пэўнай думцы, і разам з тым у любое імгненне гатовы на дасціннае слоўца, ветлужую ўсменку, шчырасць, што ўнікае толькі паміж самымі бліжэйшымі людзьмі. Цяпер я бачу: не, нікуды не знікла тая яго «рабочая костачка», якую насаў у сабе пмат раней простым рабочым хлопцам, паравознікам.

— Валерый Аляксеевіч, калі снішці цэх?

— А ці будзе кожнаму рабочае месца на адгрузцы?

— Фронт работ патрэбны...

— А калі вагоны не пададуць?

— І будзе выгада?

— Нічога не страцім?..

Пытанні цяпер сыпалі рабочымі. І ён, дырэктар камбіната, ледзь наспываў ім адказваць, але адказваў як паўней, нават з нейкае радасцю, ісёсла, бо ўжо бачыў, што людзі прызнавалі яго ідэю спыніць работу ў новымі сілвацным цэху, каб усімі сіламі, што былі, разгрузіць двор ад цэгла, адправіць не на будоўлі. Свае разлікі ён прадумаў загадзя, дакладна, цяпер ужо рабочыя хацелі разабрацца на ўсім і пры гэтай іх актыўнасці, ахвоце весті дзелавую гаворку можна было здавіцца пачутаму ў канторы раней, нібыта ў ноўга дырэктара зусім няма прыёмных дзён — адмініў. Як няма? Каб гэтакія вост да ўсёго цапаваныя людзі не мелі патрэбы прыйсці да дырэктара?..

Мы ішлі да канторы.

Я спытаў пра гэтыя прыёмныя дні ў Валерыя.

— Не спынаўся думаць, што і заціснуў дэмакратыю, — усміхнуўся ён. — Убачыў, што не па сваёй віне сам часціяком парушаю гадыны прыёму рабочых. Як член бюро райкома партыі ідзеш у райком, потым выклікаюць у Магілёў, у Мінск. А рабочыя хіба вінаватыя, што прыёмны дзень у дырэктара не адбыўся сёння? І дзятра?

— Вяртаўся зусім адмініў?

— Зноў хітра ўсміхаецца:

— Так, зусім. Але кожны на камбінаце ведае, што пагаварыць з дырэктарам можна пры першай жа сустрэчы. Калі не ў адгэдзе, ды і заўвады на камбінаце. Хто хоча — калі ласка, падыходзь, будзем выраняць любое пытанне. У цэху, на эстакадае, на двары, у канторы.

— Гэта зручна табе?

— Не столькі мне, як рабочым.

У МАЙСТЭРНЯХ МАСТАНОУ

ВАРТА

Людвіга Асецкага наўрад ці траба прадстаўляць чытачу. Яго імя добра знаема аматарам беларускай кнігі па такіх, напрыклад, выданнях, як «Мы расікаем пра Мінск», да якога мастак зрабіў добрыя гравюры на метале. Ён цікава аформіў творы Івана Мележа «Людзі на балонце» і «Падых навальніцы», апавесці і апаўданні Янкі Маўра.

Графіка Людвіга Асецкага на рэспубліканскіх выстаўках нарыстаецца ўвагаю глядачоў. Менавіта сказаць, што падзей у беларускай становай графіцы была яго серыя лінагравюр, прысвечаная героям мінскага падполля часоў Вялікай Айчыннай вайны. Гэтыя лісты, змаласцілі, арыгінальныя па унутры прыёмах лінагравюры, хвалювалі жыццёвай прадаю, удалай перадачай напружанай атмасферы незабыўных гадоў барацьбы, глыбінё пранікнення мастака ў характары савецкіх людзей, загартаваных у выпрабаваннях. Ураўнаважаны імпазіцыяны прыём. Раскадроўна сюжэтаў у кожным лісце пералікалася з прыёмамі кіно, творча асэнсаванымі графікам у дачыненні да выяўленчага мастацтва, Крытыка адначала, што серыя гэтая — часная не толькі па форме, не толькі па прыёмах, але і па самім падыходзе да тэмы. Мастак знайшоў добрую адпаведнасць паміж атмасферай часу, пра

Не треба сядзець, чакаць сваёй чаргі ў прыёмнай.

П РАБЛЕМЫ...

Колькі было іх!... Адно ўпіраліся перш на перш у чалавечыя ўзаемаадносіны, другія — у эканоміку прадпрыемства. Але ўсе яны, урэшце, былі знітаваны, счэплены паміж сабою.

Калі Ушкевіч прыйшоў на камбінат, ён вырашыў перш за ўсё пагаварыць аб усіх праблемах з самімі рабочымі. Сабраліся на сход. Ведаў, пытанні да яго будучыя самыя бяліччыя, вострыя, нечаканыя, хацелася нагадаць ўсе прадугледзець, прадумаць. Але адразу пачуў такое, чаго і не здагадаваўся пачуць:

забрацца, чаму камбінат не выконвае шмат год запар вытворчыя планы, чаму катастрафічна нізка якасць цэглы, чаму не хапае на камбінаце рабочых рук — людзі не ідуць сюды працаваць, чаму здараецца, п'янетваюць у цэхах? Гэтых «чаму» — дзесяткі, сотні.

Лягчай было разабрацца з вапнавым цэхам. Тэхналогія, абсталяванне — усё знаёмае, на цэментна-шыферным камбінаце, на якім столькі год працаваў. А як разабрацца ў запушчаным цэху сілікатнай цэглы? Чаму там, скажам, нізка якасць цэглы? Раўня са спецыялістамі, нават з інстытута вылікаў іх: усё сыходзіцца на тым, што вельмі дробны пясок у кар'еры, а трэба буйнейшы. Значыць

мі заламі, пляцоўкамі...

— Скажы, Валеры, ты ўжо даўно тут? — спытаў я.

— Паўтара года, — сказаў ён. І, як спахвінушы, дадаў: — Нейкі прыехаў у міністэрства. З усімі гэтымі планамі. І здалася, быццам вось гэтак... Нейкі недавер да маіх задум. Успыхнуў. Я, кажы, не за пасадай дырэктарскай гнаўся. Я — камуніст...

ЗА ДОУГІЯ ЖУРНАЛІСЦІЯ
гады колькі разоў чуў я гэтыя словы ад самых розных людзей: «Я камуніст!» Па-рознаму яны зыталі з вуснаў. Часам — з такім адчуваннем, нібыта гэтае «Я — камуніст!» павінна было даць іх аўтару нейкі прызмерны давер, не здабыты працаю, або нейкую палёжку, нейкую візу на падарожжа ў жаданы край. Ніяка рабілася за чалавека. Думалася: навошта ты нагадваеш пра тое, што павінен не словам, усім жыццём сваім, работаю, уздэтам душы сваёй выбіваць на чыстым небасхіле. Але, здаецца, даўно не чуў я гэтых слоў з такім даверам, з такім захапленнем, з гонарам — як ад Валеры. Бо я ведаў яго даўно. І зусім маладым вадзіцелем паравозаў. І механікам цэха, калі ён сам, замест падцітага крапануштыка, ляжаў пад крапанам — рамантаваў; і партыйным кіраўніком, і цяпер вось — дырэктарам, ой (!) якога нялёгкага прадпрыемства. Я веруў у кожнае яго слова, можа нават не толькі таму, што ведаў яго на кожнай з гэтых жыццёвых дарожак. Хутчэй за ўсё, мабыць, таму, што ўсе гэтыя дарожкі не пракладаліся ў розных напрамках, абы як, без разбору: лям ляжаў у адным напрамку, зліваліся ў адну шырокую дарогу, а ўся гэта дарога мацавалася і той малады «рабочай кастачкаю», і цяперашняй аснасцю ў думках у далёка нацэленых вачах, патхнённых і добразычлівых.

І пры ўсёй маёй адданасці душы чалавечай раптам захацелася спытаць пра самае праявінае: пра лічбы, працэнты, як цяпер на камбінаце з вытворчымі планами? Можа ўжо вырваліся з адстаючых? Ці яшчэ не?..

Аб гэтым я спытаў у Валеры толькі праз дзень...

П РАЗ ДЗЕНЬ мы ехалі ў Магілёў. Валеры — на абласны партыйны актыў, я — вяртаўся з камандзіроўкі.

«Козлік», на якім дагэтуль каласілі на раёне, сапсаваўся, але нам не блага было і ў невлялічкім кузаве «УАЗа» — добра паляжаць у свежай духмянай саломе, асабліва калі і дарога новая, не дрогкая. Не бліжкая, але затое і нагаворышыся, і надумаеш удасцаль.

— Дык як жа ў цябе, Валеры, з планам? Кажаш, камбінат тры гады план не выконваў, заваліў пяцігодку. Цяпер як?

Ён ляжаў на баку, глядзеў мне ў вочы з сваёй заўсёдынай свеглай усмешкаю.

— Крыху лепей.

— А ўсё ж?

— За паўгоддзе план выканалі па ўсім відах прадукцыі. За дзесяць месяцаў дадзім звыш плана чатыры тысячы тон вапны, шэсць тысяч штук цэглы. За першыя два кварталы былі на абласной дошцы гонару...

Ён не стазаў мне, добра гэта на яго думку, ці яшчэ не зусім добра, але я бачыў, што сам ён задаволены. Ён лёг на спіну і доўга глядзеў у брызентавы верх тэнта адкрытымі задум-

лівымі вачыма. Ён думаў ужо аб іншым і аб гэтым іншым гаварыў ціха, разважліва — не толькі мне, мабыць, але і сабе:

— А ведаеш... Можа цяпер толькі для мяне і пачнецца сапраўднае дырэктарскае работа на камбінаце. Што такое дырэктар?.. Бягучы план, бягучыя праблемы — гэта зробіць калектыў. Добры, канечне. Цяпер адукаваныя рабочыя. Яны ўсё разуменне, усё самі зробіць... А ты, дырэктар, павінен думаць, вырашаць, як твай калектыў, твай прадпрыемства будучы жыць праз два, тры, чатыры гады... Нам было нялёгка, і я не мог не думаць над сённяшнімі праблемамі. Але цяпер... Адукаваў, і магу ўжо думаць пра семдзесят чвэрці, семдзесят пяты гады... Бачыць там сваіх рабочых, спецыялістаў, камбінат...

Памаўчаўшы, спытаў:

— Ну, што табе яшчэ расказаць? Хочаш, раскажу, як ад пяці збаўляўся?

— Збаўляўся?

— Збаўляўся.

— І добра...

— А ведаеш, што ў сілікатных цэхах, дзе робім цэглу, у нас будзе чысціня ідэальная, будзе кветкі цвісці?.. Начальнік новага цэха ўжо думае пра гэта. Абсталяванне ў светлыя колеры пафарбуем, кветкі развядзем... А за цэхам, паўз новую чыгунку, праз год будзе цудоўнае возера. На заводзе патрэбна чыстае паветра. Людзі працуюць...

Дарога была доўгая. Мы шмат гаварылі і шмат маўчалі. Валеры ляжаў і думаў пра сваё. Я думаў пра яго. А потым ён зноў думаў уголас:

— Людзі змяніліся... Раней кіравалі больш загадам. Цяпер іншае. Цяпер трэба выхаваць у чалавека любоў да свайго прадпрыемства, рабочага месца, калектыву і на гэтай любові пабудаваць здароўе ўсяго калектыву. Маральнае здароўе... Калі ўсе рабочыя палюбяць камбінат, як свой родны дом, вось тады я ўбачу рэальна недзе семдзесят пяты год...

НА ПЕРШАМАЙСКОЙ вуліцы ў Магілёве мы развіталіся. Нейкая гадзінка лямчэ заставаўся да работы абласнога партыйнага актыўа, але тут, у Магілёве, і акрамя пасяджэння ў Валеры была поўная галава клопатаў. Спачатку ён збіраўся бегчы ў будаўнічы тэст, паграбаваць там блокі на будаўніцтва жылога дома, які хацеў узвесці к зямле хоць «да нуля», а потым — у Магілёўскім аддзяленні чыгуны трэба было «вымаляць» інструкцыю на эксплуатацыю новай пад'язной дарогі...

Мы развіталіся, і ён — высокі, шыракаплечы, упэўнены ў жыцці чалавек — пайшоў. У сучасным каратнаватым паліто, футравай шапцы, ён не паходзіў на колішняга хланчуга ў кірзачах, ранейшага паравозніка. Але тут, на вуліцы Першамайскай, раптам уявіўся мне тым маладым памочнікам машыніста, выпускніком індустрыяльнага тэхнікума. Здалося, што і цяпер ён усё той жа вадзіцель цяжкавага вях пазядоў, толькі поезд у яго ўжо не той, куды больш важкі і адказны: з экіпажам за тысячы чалавек, з грузамі ў мільёны тон, на мільёны і мільёны народных рублёў...

А ці не з таго яшчэ часу табе, Валеры, наканаваў усё жыццё вадзіць цяжкавага вях?

Дык шчаслівай дарогі табе, дружа. Зелёных агнёў.

Віктар КАРАМАЗАЎ

3 «РАБОЧАЙ КОСТАЧКАЙ»

— Што будзеце рабіць з хутарам Галузы?

Галуза — быў папярэдні дырэктар хутар — дамок на беразе малюнічай рэчкі Асцёр: дамок паляўнічых і рыбаваў. Што адказаць? Задумаўся новы дырэктар. Адчуў: рабочыя не кочуць, каб дырэктар адстаючага прадпрыемства, якое не выконвае тры гады вытворчы план, адпачываў у тым доміку, пастаўленым рукамі рабочых. І назваў іх «хутар Галузы».

— Цяпер мы там адкроем піянерскі лагер. Там будучы адпачываць вапныя дзеці, — раптам сказаў Ушкевіч.

І вось яна, першая падтрымка, першае адабрэнне, першы кантакт з калектывам:

— Правільна, дырэктар!.. Правільна!

У той вечар Валеры ўразумеў можа самае для сабе галоўнае: трэба бліжэй ісці да людзей, знайсці з імі агульную мову не толькі ў чымсьці простым, лёгкім, усім зразумелым, але і ў самым складаным. Толькі як назнаёміцца з усімі? На камбінаце тысяча чалавек працуе. Да кожнага кітэба дайздеш адразу? І ўсё ж?.. Паставіў перад сабою такую мэту: пабыць у кожнай брыгадзе, змене, на кожным рабочым месцы. Працавала змена ўвечары — іпоў у цэх увечары, уначы — іпоў уначы, у нядзелю — прыходзіў у нядзелю. Для калектыву гэта было непрывычным, але паступова звякліся — следам за дырэктарам пачалі ў перабачы час з'яўляцца спецыялісты, начальнікі цэхаў і службаў. Пыталіся, адзіўленыя: навошта гэтак? А ён пытаўся ў адказ: заблізіць, што завод у прарыве?.. І гэта было не проста візіты дырэктара для знаёмства з рабочымі. Трэба было ра-

— павароту п'яма? Але побач новы сілікатны цэх і там цэгла цудоўная, хоць сыравіна адна, У чым жа справа?

Дні пошукаў, роздуму, і вось — яснасць. Яна прыходзіць у параўнанні тэхналагічных рэжымаў старога і новага цэхаў. Многае раптам упёрлася ў працэс гаўшчына вапны. Апошнія гады, калі на камбінаце ішла сляпая пагоня за валам, працэс гэты стыхійна скараціўся, змяніўся. Ды і самі старыя гасільныя барабаны трэба было ўжо выкідаць, ставіць замест іх больш сучасныя — сіласы. Значыць, рэканструкцыя? Вядома. Шаравыя млыны таксама мяняць, трэба на больш моцныя. Памянілі. Паставілі двухвальную машынку для лепшага замесу масы. Адаін за адным былі ўстаноўлены чатыры аўтаматычныя складальнікі цэглы.

Вядома — гэта быў для камбіната даволі вялікі зрух у рэканструкцыі старога няўтульнага цэха.

— Але каб жа гэтак рабіць: адно ўзваліў на плечы — выпягнуў, затым — другое, трое. Па чарзе. — Валеры пацірае рукі, уздымае, як ад холоду. — А то ж атрымалася, што, каб выпягнуць камбінат з прарыва, трэба адразу ў дзесяткі вазоў упрацаваць.

— Добра, калі гэта на карысць.

— Ну, — Валеры развёў рукамі.

— Вось глядзі. Адрозне будавалі новы сілікатны цэх, пад'язную чыгунку, заканчвалі будаўніцтва новай тэхналагічнай лініі на вапнавай вытворчасці, жыллё пачалі будаваць, дзіцячы сад. Заклалі саракавасьмікватэрны дом, яшчэ на адзіні, з сучасным магазінам, праект рыхтуем. Праектуем лабараторна-бытавы корпус з вялікай сталовай, клуб з рознымі спартыўны-

ТОЛЬКІ ПРЫГЛЕДЗЕЦА!..

які ішла гаворка ў творах, і тым сваім сённяшнім настроём, з якім асэнсоўваў характары і падзеі венапомягана мінулага.

Адаў пахненне графік і рэвалюцыйнаму мінуламу беларускага народа. Папулярная яго граўра, прысвечаная рэвалюцыйнай дэманстрацыі ў Смаргоні.

На адной з нядзельных рэспубліканскіх выставак Людвіг Асеіка паказаў серыю афортаў на сучасную тэму. Гэта лісты, прысвечаныя слаўным саветскім маршам, іх напружаным будням, высакроднай службе на абароне водных рубяжоў Айчыны. Трэба сказаць што вельмі выразная пластычна, цікава задуманая кампазіцыйна, гарманічная па ўзаемаасувязі лістоў, гэтал серыя ўсё ж не стала падзей у творчай біяграфіі мастака, настолькі важнай, як, скажам, прысвечаная мінскім падпольшчыкам. Чаму так здарылася? Мне здаецца, добра валодаючы малюнкам, глыбока вывучыўшы працу маракон, іх быт, іх нялёгкаю службу, мастак усё ж скарыстаў далёка не ўсе магчымасці такога матэрыялу як афорт, каб паглыбіцца ва ўнутраны свет персанажу. Чамусьці надта ж абмежаваная аказалася палітра афортных прыёмаў. Гэта адначалі і нялёгі мастак па творчым цэху. Гаворачы з мастаком у майстэрні сёння, паўтараючы крытычныя

закіды, прыведзеныя вышэй, я выказаў думку, што яму варта яшчэ папрацаваць над серыяй, хаця яна і паказвалася на выстаўцы. Варта вярнуцца да назвапашаных у часе паездак на флот замалеўан, паспрабаваць па-новаму паглядзець на ўжо зробленае, пазэксперыментаваць. Мне здаецца, што мы пагадзіліся з мастаком на тым: добрай аснова ёсць, трэба яшчэ не так ужо, мабыць, многа намагацца, каб значна ўзмацніць гучанне серыі.

А што ж сёння, з новых работ у майстэрні мастака?

— Як бачыць, можна сказаць зусім нечакана для сабе спрабую сілы зусім не ў графіцы... Выконваю для нашага Беларускага музея Вялікай Айчыннай вайны некалькі батальёнаў кампазіцый. Гэта будучыя роспісы тэмперай. Тэма? Зразумела ж, гераізм саветскага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Мастак паказавае эскізы кампазіцый. Паказвае распрацаваныя карданы. Выразны, востра графічны малюнак вугалем на кардонах.

Можна сказаць, амаль завершаныя тры карданы да кампазіцый на тэму абароны Ленінграда. Іх тэматычная аснова апрацавана такімі умоўнымі назвамі: «Ма-

тросы», «Неба Ленінграда», «Блакадныя мадонны».

І яшчэ адна група кампазіцый — толькі ўно для другой сядны музея — на тэму Сталінграда: дзве кампазіцыйныя устаўкі і фрыз.

Карданы, выкананыя графікам, пакідаюць добрае ўражанне. Па-мойму, у іх выяўлена добрая мера стрыманасці пацуды, так характэрнай для графікі Людвіга Асеікага.

Паказаў мастак і спробы каларыстычнага вырашэння роспісаў. Каларыт млянуецца таксама стрыманы. Вельмі хочацца, каб мастаку удалося дасесці работу ў самім жыццёвым у добрым сэнсавым дадзі з ужо знойдзеным пластычным вырашэннем.

Я шчыра нажы яму пра гэта.

А што ж у бліжэйшых творчых планах з тэмы нашай сучаснасці?

— Я доўга жыў у Жодзіне, на слаўным нашым аўтамобільным заводзе-гіганце, — раскажае мастак, — Рабіў там замалеўкі, гутарыў з людзьмі... Жодзінскія сустрачкі пакінулі незабыўныя ўражанні. Мастак раскажае на падлозе майстэрні малюнк. Іх — не адзін дзесяткі. А з усіх гэтых графічных замалеўан павінны з'яўляцца некалькі каларовых лінаграфур. Кожная будзе выканана больш яшчэ ў тры — чатыры дошкі:

— Гэтага зусім дастаткова, каб порадаць стрыманую, высакродную гому атмасферы жодзінскага завода...

І яшчэ — мастак паказаў запісныя кніжкі з лакалічнымі замалеўкамі, зробленымі ў часе зарубежных паездак.

— Мне дзавалася пабыць у Італіі, Францыі, Венгрыі. З уражаннем, якіх было вельмі багата, перш за ўсё хочацца занатаваць у графічных творах (можа, гэта будучы афорт) будаўніцтва... Ну, і зразумела, мае традыцыйныя бліжнія падарожжы — у сучасны дзень Мінска. Горад прыганізе на нашых вачах, увесь час з'яўляюцца новыя матывы. А ці так ужо ўсебакова вычарпалі мы старыя? Варта толькі прыгледзецца!.. Мяркую стварыць серыю афортаў, прысвечаных мінскім пейзажам...

...Мастака можна застаць у майстэрні кожны дзень. Ён працуе засяроджана. Шукае варыянты той ці іншай задумы. Ад запіснай кніжкі да выставачнага эскіза — дыстанцыя, на якой німае пераходоў самага разнастайнага парадку. І пераадолець іх памагае перш за ўсё пачынаючы трававальнасць да сабе. Вось з гэтым адчуваннем я яшчэ і яшчэ пераглядаў убачанае ў майстэрні Людвіга Асеікага.

Уладзімір БОЙКА.

Фота аўтара.

«ДЗЯКУЙ ЗА ЖАЛЕЗНАГА КАНЯ...»

Успомніце радкі з шолыхаўскай «Узнятай ціліны», калі ў казацкую станіцу Грымячы Лог прыехаў Сямён Давыдаў і на сходзе грывчанскай беднаты заявіў:

— Я, таварышы, — сам рабочы Чырвонапуццлаўскага завода. Мяне паслала да вас наша Камуністычная партыя і рабочы клас...

Тое самае мог сказаць пра сябе і чырвонапуццлавец Афанасій Васілевіч Лісіенка — адзін з нешматлікіх цяпер прадстаўнікоў, якіх у 1930 годзе пасыпалі ў вёску, каб дапамагчы сялянам у арганізацыі калгасаў, і якія назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю Савецкай краіны, як «дваццаціпцітысячнікі».

Хто ж такі Афанасій Лісіенка? Слесар леныградскага завода «Чырвоны пуццлавец». Член партыі з 1919 года. Сацыяльнае паходжанне — з сялян вёскі Батава Хоцімскага раёна Магілёўскай вобласці.

Гэта чалавек цікавага лёсу, крыштальнай душы камуніст.

...Рана пагнала нястача беларускага падлетка Афанасія Лісіенку з роднай хаты: ужо ў дванаццаць гадоў ён працаваў у Данбасе, на Новамаліянскім рудніку — самай глыбокай шахце ў былой Юзаўцы. Тут жа, на шахце-сустраў, ён Кастрычнік семнацатага года. Калі кайзераўскія войскі ўвайшлі ў Данбас, Афанасій разам са сваім другам Азяр'янам Касцяцкім пешкі дабраўся на сваю радзіму. Тут ён узначаліў камітэт беднаты. Ваяваў на франтах грамадзянскай вайны, біўся з палкамі чорнага барона Урангеля, потым вучыўся ў камвузе імя Мархлеўскага ў Маскве.

— Пасля вучобы мяне накіравалі ў Ленінград, — расказвае Афанасій Васілевіч. — У тых гадах у Ленінградзе налічвалася тысячы васьмідзесяці беларускіх рабочых, інжынераў, студэнтаў, для якіх на Фантанцы, 27, адкрылі нацыяльны Дом культуры. У ім працавалі

У Беларускім доме культуры на Фантанцы, 27. Злева направа — у другім радзе першы А. Лісіенка, пяты Якуб Колас, шосты Цішка Гартны і восьмы Янка Купала (фота 1929 г.).

розныя гурткі, ставіліся пастаноўкі, праводзіліся гурткі аб індустрыялізацыі краіны, выступалі беларускія паэты і пісьменнікі...

У сваім асабістым архіве Афанасій Васілевіч хавае унікальную фатаграфію, на якой у групе зняліся Якуб Колас, Янка Купала, Цішка Гартны.

— Гісторыя гэтага здымка такая, — успамінае Лісіенка. — У 1929 годзе ў Ленінград прыехала група беларускіх пісьменнікаў на чале з Якубам Коласам і Янкам Купалам. Мы запрасілі іх у беларускі Дом культуры на вечар. Тут лны чыталі свае вершы, сустраліся з землякамі, якія працавалі ў Ленінградзе. На другі дзень я павёз паэтаў на завод «Чырвоны пуццлавец», дзе ім паказалі зборку трактараў. Якуб Колас і Янка Купала з захапленнем аглядалі гэтыя машыны і нехта з іх сказаў: «За такога жалезнага каня беларускі селянін скажа рабочаму не толькі

дзякуй, але і нізка паклоніцца...»

А хутка Лісіенка і сам стаў у строй трактарабудаўнікоў «Чырвонага пуццлаўца», адкуль пасыпаліся калоны сталёвых коней. А пазней быў накіраваны ў вёску Вяжкі Балашоўскага акругі.

Нялёгкая ноша лягла на плечы дваццаціпцітысячніка Лісіенкі, але ён не скардзіўся, працаваў, стараўся, апраўдаць давер'е партыі. У яго стралялі кулакі, пагражалі забіць, падпалілі хату, дзе было праўленне калгаса... Але нішто не магло спалохаць рабочага-пуццлаўца.

Калгаснікі Балашоўскага акругі вытрымалі адказны экзамен: справіліся з пасяўной кампаніяй, хлебапастаўкамі, умацаваннем калгасаў. Аб гэтым лны паведамлялі ў сваіх пісьмах чырвонапуццлаўцам. Афанасій Васілевіч ў Вяжках арганізаваў партыйную ячэйку, у якой было ўсяго чатыры камуністы. Але гэта

жменька членаў партыі цэментавала вакол сябе астацкім масу, вяла яе да новага жыцця.

Многія «добрыя справы» пачінуў пасля сябе ў Вяжках Афанасій Васілевіч, здаючы моцную гаспадарку калгаса новаму старшыні.

...Праз гадоўныя праходныя вероты Кіраўскага завода, увенчаныя макетами пяці ордэнаў, ідзе ветэран Лісіенка. Ён прад'яўляе вахцёру ганаровы пропуск і непаспешлівай хадой ідзе міма высокіх карпусоў цэхаў. Па шырокай асфальтаванай дарозе імчацца магутныя трактары «Кіравец», каб прабегчы апошні раз перад далёкай дарогай. А шлях гэтых машын пляжыць ва ўсе канцы краіны. Тысячы «кіраўцаў» надзейна служаць механізатарам палёў у Беларусі і Паволжы, дзе працаваў Афанасій Васілевіч, у стэпах Украіны, дзе змагаўся ён з белагаардзейцамі за шчаслівае жыццё.

В. КАРПУШЧАНКА.

ДАСТАЦЬ у той час мяне-будзь прадукты харчавання было надзвычай няпроста. Краіна галадала. Калі і быў у каго які лішні пуд мукі ці зерня, дык трапіў ён непазбежна на «чорны» рынак, у рукі перакупшчыкаў-спекулянтаў. Спекулянтаў Савецкая ўлада не гледзела на галоўны.

Зарплата ў рабочнікаў савецка-партыйнага апарата была больш чым сціплая. Каб і хацеў, наўрад ці дастаў бы на тым «чорным» рынку што-небудзь істотнае. Але справа не ў гэтым. Не рабілі такога, зыходзячы са свядомых, ідэйных і маральных меркаванняў. Ды што рабіць, калі, напрыклад, хто захварэў, калі надарылася ў жыцці важная падзея?..

Менавіта такой урачыстай падзеяй быў для сям'і Лепяшынскіх адзін

ПУНЖТ

з летніх дзён 1918 года. Да іх нечакана завітаў у госці Уладзімір Ільіч. Шчыра каучы, не зусім нечакана. Панцеляймон Мікалаевіч Лепяшынскі і яго жонка Вольга Барысаўна запрасілі ў госці Надзею Канстанцінаўну Крупскую. Яна прыйшла разам з Верай Міхайлаўнай Вялічкінай. Пакуль гаспадыня гаспадыня прымала дарогі гасцей, коратка даедзічы сваёймі навіцамі, немакана паявіўся Уладзімір Ільіч.

— Дзень добры, — усміхаючыся, сказаў ён. — Не чакалі?

Лепяшынскі падшоў да Леніна, шчыра абняў яго:

— Расправайцеся, Уладзімір Ільіч, праходзьце, — і, пазіраючы ў бок занятых гаворкай жанчын, дадаў: — Дыспут пачаўся ўжо...

— Бачу, бачу. Панцеляймон Мікалаевіч. Вынік жа не абяцае нічога добрага, — жартаваў Уладзімір Ільіч.

Да іх далучылася Вольга Барысаўна:

— Вы надта пераацэньваеце паны магчымасці, Уладзімір Ільіч. Да таго ж, нашы сакрэты мы ўжо ўсе пераказалі.

Яна запрасіла гасцей у пакой.

Самі ж гаспадары пайшлі на кухню. Госці бачылі: праз колькі хвілін Вольга Барысаўна з гаспадарчай сумкай пайшла некуды праз двор. Панцеляймон Мікалаевіч вярнуўся да гасцей. Пачалася ажыўленая размова. Суб'яднаў адналя вялікая і моцная дружба, загартаваная ў барацьбе з царызмам, у ссылах, у спрэчках з праціўнікамі. Гаварыць было пра што. Час ляцеў хутка. Не заўважылі, як на стале з'явілася мяса з духмянымі гарачымі пльяментамі. Праўда, у іх была адна загана — яны былі з каніны. Але ж лепшага мяса гаспадыня купіць не змогла. Раскладваючы па талерках гарачыя пльямента, Панцеляймон Мікалаевіч не хаваў задавальнення:

— Дэлкатэс, Уладзімір Ільіч, дэлкатэс... Парыжская кухня...

Але ні Уладзімір Ільіч, ні Надзея Канстанцінаўна не падзялялі радасці гаспадары. Горш таго, яны нават не дакрануліся да відэльцаў.

Лепяшынскі пасля успамінаў: «Наўнасць бела мукі сведчыла, што тут справа, відаць не абышлася без геішэфту з якім-небудзь мяшчэнікам, — а гэта на той час лічылася ганебным, — і, хутчэй за ўсё, абое мае гадоўныя госці вярнулі не здраджаць сваім сціплым прывычкам, суаднесеным з эпохай жорсткай барацьбы з мяшчэніцтвам. Памятаю, гэтыя зланчасныя пльямента пасля Ільічовай «дэманстрацыі» пачалі перасядаць у маім горле, але зусім не таму, што мой страўнік не прымаў такіх харчоў і перастаў упадабаць іх».

Як ні настойліва прапаноўвала Вольга Барысаўна пачастунак, нічога не дапамагло. Гаспадар, апуцішы галаву, маўчаў. Ён ведаў, чым скончылася для Бонч-Бруевіча яго самадзейнасць з павышэннем Леніну зарплаты. Упярэжваючы справам Саўнаркома адхапіў тады строгае вымову. Госці таксама маўчалі. Настала пакутлівая паўза.

— Давайце «пачастуемся» лепш карыкатурамі Панцеляймона Мікалаевіча, — устаючы з-за стала, прапанаваў Уладзімір Ільіч.

Усе з радасцю згадзіліся. Ленін адразу ж прыступіў да справы. Карыкатуры былі дацціныя. У іх аўтар з'едліва высмейваў недахопы, што мелі месца ў рабоце Камісарыята асветы. На адной з карыкатур быў

Яны сфатаграфаваліся 50 гадоў назад. К. Кулакоў (першы справа) і Х. Вайнер (трэці справа).

З ТЫХ, ПЕРШЫХ...

Гэтай фатаграфіі — пяцьдзесят гадоў. Лёгка сказаць — паўвека! І якія паўвека! Першыя пяцігодкі і калектывізацыя, Айчынная вайна і гады аднаўлення. Здавалася б, падзеі начыста выраслаць з памяці тых далёкіх дні нашага юнацтва. Аж не, жывуць яны ў сэрцы, як успамін пра самае дарагое, што падарыў нам лёс.

Хлопцы і дзяўчаты, якіх вы бачыце на здымку, студэнты створанага ў 1921 годзе рабфака пры Белару-

скім дзяржаўным універсітэце. Яны прыйшлі сюды з толькі што адгрымеўшых франтоў грамадзянскай, з вёсак, заводаў і фабрык. Яны былі не вельмі пісьменныя, але апантанія прэгай ведаў, натхнёныя заклікам Ільіча вучыцца.

Што патрабавалі тады ад паступаючых? Вельмі нямнога: стажу вытворчай работы, умения добра чытаць і пісаць, ведання чатырох дзеянняў арыфметыкі. Будучы студэнт павінен быў адолець за тры гады поўны курс сярэдняй адукацыі.

Пад інтэрнат быў перададзены рабфаку чатырох-

павярховы будынак гасцініцы «Гарні» на рагу былой Захар'еўскай і Багадзельнай вуліц (цяпер Ленінскага праспекта і Камсамольскай вуліцы).

Трэба было бачыць з якім стараннем і прагай грызлі мы граніт навукі. Час сутак меў вельмі ўмоўны сэнс, бо ён патрэбны быў не толькі для сур'езнай вучобы, але і для будаўніцтва памяшкання факультэта, для партыйнай, камсамольскай, грамадскай работы, самадзейнасці. Жыццё біла крыніцай — нічога не адкладвалася на заўтра.

Рабфакавец лёгка адрозніваўся ад студэнта іншых факультэтаў нават знешнім выглядам. Усе хлопцы і дзяўчаты былі апраўны ў шэры чырвонаармейскія шынялі. Жылі бедна, атрымлівалі стыпендыю — вострым рублём у месяц. Але духам не падалі, хоць час быў суровы.

Сродкаў, якія выдзяляла дзяржава на пачатку, было недастаткова. І рабфакаўцы, і выкладчыкі праўлялі многа ініцыятывы — вынаходліваці для папаўнення бібліятэкі і кабінетаў кнігамі, прыборамі і абсталяваннем. Наладжваліся суботнікі, нядзельнікі, у якіх удзельнічалі літаральна ўсе студэнты і выкладчыкі.

Частымі гасцямі на рабфаку былі буйнейшыя дзяўчаты партыі і ўрада: сакратар

ЦК КП(б)Б В. Кнорын, старшыня ЦВК БССР А. Чарвякоў і іншыя. Прыязджалі да нас А. Луначарскі, М. Літвінаў.

З ліку тых, хто закончыў рабфак, вырасла многа буйных дзячоў партыі і ўрада, навукі і культуры, сярод іх — былы сакратар ЦК КП(б)Б і старшыня Саўнаркома рэспублікі Д. Валковіч, члены калегіі ЦККРКІ Беларусі Г. Каршакевіч і Г. Ледвіч, доктар медыцыны, заслужаны дзячоў навукі, прафесар А. Міхельсон, доктар хімічных навук, прафесар С. Жаваранак, выкладчык Ленінградскага тэхналагічнага інстытута, заслужаны інжынер Эстонскай ССР С. Файнберг...

Многія рабфакаўцы звязалі свой лёс з літаратурай: гэта Жабрун, пазней рэктар Вышэйшага літаратурна-мастацкага інстытута імя Валерыя Брусава, С. Дакучыц, Янка Рак, Нічыпар Хведаровіч, Сымон Куніцкі, Сымон Баранавіч, Аляксей Пальчэўскі, Апанас Сідарэнка-Пеначкін і інш.

...Паўвека таму гэтыя хлопцы і дзяўчаты, члены факультэцкага камітэта рабфака, пасля аднаго з пасяджэнняў рашылі сфатаграфаватца. Сёння гэтая фатакартка — своеасаблівы дакумент гісторыі, гісторыі культурнай рэвалюцыі на Беларусі, пачатак якой паклаў слаўны Кастрычнік.

Х. ВАЙНЕР, К. КУЛАКОУ, былыя студэнты рабфака **БДУ.**

намаліваны Ленін — у абліччы грамаверніка: ён чыніў суд над партыям асветы, Гэтэй і іншымі карыкатуры спадабаліся Леніну. Але вась адзін малюнак ён паспешліва адкідаваў ўбок. Усе гэта заўважылі. Рухавалі Вялічкіна запатрабавала паказаць, што там такое. Печакана Ленін катэгарычна заявіў:

— Нельга!
— Чаму нельга? — узрушылася Вера Міхайлаўна. — Калі жанчыне нельга, значыць, Панцеляймон Мікалаевіч намалюваў нешта такое...
— Што вы! Панцеляймон Мікалаевіч не можа намалюваць... нешта такое...

— У такім выпадку я не разумею...
— Нельга, — паўтарыў Уладзімір Ільіч і, дашыў зразумець, што гаворка скончана, перадаў малюнак у рукі дачкі Леніншынскіх.
Гэтэй карыкатура тычылася спраў

ты дзень такой не вельмі прыемнай ваюроўкі наш караван, які пакідаў у вёсках сваёй грандыёзнасцю моцнае ўражанне, стаў набліжацца да мэты...» — з іроніяй пісаў Леніншынскі.

Разам з Лепяшынскімі ў Лівінавічы прыехалі петраградскі рабочы-металіст Яўген Пітровіч Разумноў і сябра і сваяк іх сям'і Міхаіл Іванавіч Кернажыцкі.

Пагалоска аб прыездзе Лепяшынскага, аб тым, што прыехаў ён па асабістым указанні Леніна і будзе ствараць у Лівінавічах якуюсьці незразумелую школу, хутка развіццелася на наваколлі. Гэтэй пагалоска, як снежная лавіна, абрасталала рознымі выдумкамі. Сяліне з цікавасцю назіралі за тым, як іх важны зямляк пераабсталявае бытую папоўскую сядзібу і будынік для сваёй, як яны казалі, «камуніі». Многія з іх, асаблі-

калектыўна, дружна, узаемавыручы, закалілі характар. Школа выхоўвала людзей новага тыпу.

Разам са сваімі калегамі Панцеляймон Мікалаевіч арганізаваў школу і для дарослых. Акрамя гэтага, камуністы знаходзілі час для аднаўлення мясцовай цагельні, аказвалі дапамогу сельгаскаму, чыталі сям'ям лекцыі.

Часта сустракаліся з жыхарамі вёскі, Лепяшынскі ўважліва прыглядаўся да іх настрою, думак, жаданняў. Свае назіранні ён пазнім чынам падрахоўваў, стараючыся прыйсці да карысных для партыі вывадаў. Іншым часам у сваіх вывадах ён бачыў суадносіны і не ведаў, як шукаць выйсце. У такіх выпадках ён прагнуў сустрэчы з Уладзімірам Ільічам. Таму, трапіўшы ў студзень 1919 года ў Маскву, ён першым чынам пасяляўся да Ільіча. Ленін з

валіся супраць іх. Калі Ільіч прамаўчаў, значыць, не выспеда лічыў пытанне», — супакойваў сябе на дарозе ў Лівінавічы Лепяшынскі.

III

ДОМА яго чакалі непрыемнасці. Мясцовыя багачы, якім стала ўпоперак горла школа-камуна, узнялі галовы. Яны зрабілі спробу падпаць яе. Адна за адной пасыпаліся пагрозы — кіраўнікам школы і яе выхаванцам. Але і гэта не памагло. Лепяшынскі разам са сваімі вернымі таварышамі-камуністамі працягвалі работу. Тады кулакі пайшлі на чарговую хітрасць. Яны настлілі сваіх дэлегатаў да Панцеляймона Мікалаевіча, каб угаварыць яго адмовіцца ад сваёй дзейнасці. Але іх захады, вядома, праваліліся. Пасля гэтага контррэвалюцыянеры, аб-

ПРЫЗНАЧЭННЯ — ЛІТВІНАВІЧЫ

Уладзімір ЯКУТАЎ,

кандыдат гістарычных навук

У сваёй даследчай рабоце мне часта даводзіцца сустрапацца з матэрыяламі, непасрэдна звязанымі з імем Уладзіміра Ільіча Леніна. Пад уражаннем гэтых сустрэч я напісаў некалькі дакументальных апавяданняў, адно з якіх прапаную ўвазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва».

Аўтар.

у школьна-санітарным адзеле Наркамасветы, які ўзначальвала Вера Міхайлаўна Вялічкіна. У ёй крытыкаваліся заганцы стэлы работы і ўзаемаадносіны, якія склаліся паміж школьна-санітарным аддзелам і аддзелам адзінай школы. Ведаючы хваравітую крыўдлівасць Веры Міхайлаўны, Уладзімір Ільіч і рашыўся пайсці на такі «недыпламатычны» крок.

Гэтэй сяброўская сварка пераблытала ўсе карты гаспадары, не дала яму магчымасці пагаварыць з Ільічам. А пагаварыць яму трэба было і вельмі пільна. Працуючы ў Наркамасвецце членам калегіі і загадчыкам аддзела рэформы школы, Лепяшынскі даўно выношаваў план стварэння працоўных школ-камун, у якіх працэс навучання павінен гарманічна спалучацца з працай, заахвочваць сяліны да калектыўнаму. Але яго ідэя не выходзіла са сцен Камісарыята асветы. Нямаючы знаходзілася і нядабрэзліва. Цяпер ён вырашыў на практыцы правесці свае тэарэтычныя абгрунтаванні.

Панцеляймон Мікалаевіч хацеў паслухаць думку Леніна. Але не ўдалося. І ўсё ж праз нейкі час така гутарка адбылася. Уладзімір Ільіч падтрымаў пачынанні Лепяшынскага і даў указанне стварыць неабходную матэрыяльную базу. Школа-камуна атрымлівала прыборы для фізічнага кабінета, праекцыйны ліхтар, падручнікі, сшыткі, алоўкі, піяніна, швейную машыну, абсталяванне для пералётнай майстэрні, цаглянскі і слесарны інструменты.

Лепяшынскаму нават не верылася, што ён атрымлівае такое багацце. Ён радаваўся, як дзіця. Асабліва прыемна было тое, што першая школа-камуна адчынілася ў яго родных Лівінавічах Рагачоўскага павета.

— Ведаеш, дарагая Вольга Барысаўна, — прызнаваўся ён жонцы, — я адчуваю прыліў новых сіл.

— Другая маладосць, — жартавала Вольга Барысаўна, хоць на душы ў яе было трывожна. Хвалілася яна і за здароўе мужа і дачкі і за бяспеку сям'і. Там, у Лівінавічах, Савецкая ўлада яшчэ не акрэпла, там яшчэ неспакойна...

II

НА ЗБОРЫ пайшло некалькі дзён. Дарога была доўгая і цяжкая. Спачатку цяжкім дабраўся да Смаленска, адтуль да Рослаўля. Адсюль ім трэба дабрацца да Лівінавіч на калёсах. Стомленыя, лены пагрузілі на калёсы велізарны багаж са школьным абсталяваннем і рушылі па асеннім бездар'яжы.

«Часта падзіўся асенні дожджык, надавучлівы і журботны, як старэчасе буркатанне. Пры пачоўцы ў полі з цяжкасцю распальвалі вогнішча, саграваючы акачанельныя рукі і ногі. Спаць даводзілася мала і ўрыўкамі. Усё цела прасілася і жалілася аб адпачынку. І вось на чацвёрты ці пл-

ва багацейшым, больш заможным, сустраці пачын Панцеляймона Мікалаевіча ў ітхыі.

«Наш прыезд быў сустрэты насцярожана, недаверліва, сяліне не спыналіся выказваць свае адносіны да ўсяго новага, што ўводзілі камуністы, прыехаўшы ў Лівінавічы», — пісала пасля Вольга Барысаўна.

Але камуністы не разгубіліся і ўпарта рабілі сваю справу. Лепяшынскі звязваўся з мясцовымі ўладамі. Яму ахвотна пайшлі на сустрэчу, але напярэдзілі, каб ён быў пільны.

Становіцца ў нас у Лівінавічах як на фронце, трывожнае. Контррэвалюцыя дзейнічае актыўна. Час ад часу і абразы ў ход пускаяюць, — сказаў яму старшыня Кармянскага вальванкома.

— Я ведаю, што нам цяжка будзе пачынаць работу, але калі мы будзем баяцца контррэвалюцыі і абразы, хто ж за нас будзе пачынаць будаўніцтва новага грамадства, — адказаў Панцеляймон Мікалаевіч.

Неўзабаве школа-камуна была гатова да прыёму першых вучняў. І яны прышлі. Праўда, у першыя дні вучняў было мала — не больш дзевяці. Але пачынаецца сардэчнасць настаўнікаў, цудоўна абсталяваныя класы зрабілі сваю справу. У вачах вучняў святлілася радаць. І, вядома ж, яны пра ўсё расказалі і сваім бацькам, і сваім аднагодкам. Праз некалькі дзён нікому наведвалі ўжо сорак хлопчыкаў і дзяўчынак.

Дзеці спачатку нясмела, а затым з ахвотай засвоілі суровыя правілы школы — усё неабходнае рабіць самі. Яны шлі сабе адзенне, працавалі ў майстэрні, на агародзе. Праца і вучоба, злучаныя ў адзін працэс, перарадкалі дзяцей, прывялі

наівялікім задавальненнем слухаў яго расказ пра групоўку класавых сіл у вёсцы, пра настроі сяліны і іх паўсідзённае жыццё. Ён хадзіў па пакоі, не перавыяючы субсідэнтка. Калі Лепяшынскі рабіў паўзы, Ленін пытаў, ці не галадае вёска, ці ёсць на мясцовых рынках хлеб, мяса і іншыя прадукцыі, ці дарагія лны, — адным словам, пра ўсё жыццёвае, будзённае. Уладзіміра Ільіча цікавіла ўсё, нават, здавалася, самае нязначнае.

— Як у вас, Панцеляймон Мікалаевіч, склаўся адносіны з мясцовымі партыйнымі ўладамі? — раптам спытаў Ленін. — Якое ваша грамадскае становішча?

«Калі ён улоўліваў што-небудзь зусім новае, то прасіў паўтарыць і абавязкова з падрабязнасцямі.

Ільіч зацікавіўся маім расказам пра настроі ў вёсцы, пры гэтым яго стомлены твар ажыў. І ён імгненна накіроўваючы пытанні прымусіў мяне выказацца перад ім усё тое, што яму хацелася ўведаць, — пісаў пра гэтую сустрэчу Панцеляймон Мікалаевіч. — Калі я перайшоў да «ывадаў» і стаў філасофстваваць на тэму аб тым, якой палітыкі нам трэба было б прытрымлівацца ў сям'іскім пытанні і як планавым чынам накіраваць сям'іскую гаспадарку па сацыялістычным рэчышчы, Ільіч замкнуўся ў сабе, і атрымалася вельмі аднабаковае «гутарка»: я гаварыў, а ён толькі слухаў і маўчаў. Памятаю, што я пачаў адчуваць з гэтае нагоды вялікую няёмкасць і, нарэшце, не сцягнуўшы, усклікнуў:

— Што ж вы, Ільіч, нічога не скажаце? Бо ёсць жа ў вас свая думка пра гэта?

— Няма, — коротка і памаўраўна адказаў Ільіч, прычым я не настолькі быў пазбаўлены пачуцця смешнага, каб не ацаніць гумарыстычнага сэнсу і значэння гэтага кароткага, але знічальнага «няма». Я распытаўся «згарнуцца» і хуценька развітаўся з Ільічам.

І хоць Ільіч нічога яму не адказаў, Лепяшынскі на вопыце ведаў, што ён зробіць гэта потым, у наступны раз. «Тым болей і час для гэтага непрыдатны. Краіну на кавалкі разрываюць знішчэнні і ўнутраныя драпежнікі. Усе сілы зараз накіроў-

аднаўляюцца, вырашаны ўчыніць расправу над непакорнымі камуністамі, выкарыстаўшы дзеля гэтага выгадныя для іх на той час абставіны. У Гомелі разакціўныя афіцэры па ўказцы з-за мякка рыхталі ўзброены атысавецкі мячэй. Іх эмісары шны-парылі па ўсіх воласцях, у тым ліку і па Кармянскай. Яны настойліва агітавалі супраць камуністаў, узваляваючы на іх усе нягоды той цяжкай лары.

І вось халоднай сакавіцкай ноччу 1919 года кулацкія банды пад дэмагагічным лозунгам «Саветы без камуністаў!» узнялі ў Карме паўстанне. Бандыты жорстка расправіліся з членам рэўкома Абатаравым, работнікам мліцкі Ільёшанкавым, Давыдзенкам і іншымі.

На дапамогу кармянцам прыбыў атрад з Рагачова. У барацьбе з бандытамі прыняла ўдзел і Лівінавіцкая партыйная арганізацыя на чале з Лепяшынскім. Тут на трывозе сабраліся ўсе, хто мог.

— Дарагія таварышы, — звярнуўся Панцеляймон Мікалаевіч да сваіх сяброў. — Нам нельга трапіць ні хвіліны, бо ў Карме ўзброеныя камуністаў адзіны.

Лепяшынскі адразу ж накіраваў Леніну тэлеграму, у якой наведваў пра кармянскі белагвардзейскі мячэй, «Вам пасланы атрад асобага прызначэння», — адказаў Уладзімір Ільіч.

Мячэй быў падаўлены. Але ў Кармянскай воласці было паранейшаму неспакойна. У такіх умовах, зразумела, работа школы-камуні была паралізавана. У любую хвіліну сем'і лівінавіцкіх пільнаўзглядаў маглі быць знішчаны. Акрамя таго, навіска небяспекі і над самімі выхаванцамі, асабліва дзецьмі бедняты.

Па дамоўленасці Наркамасветы, было вырашана Лівінавіцкую школу-камуна перавесці ў Маскву. Калі вучні даведваліся пра гэта, дык адзінагалосна заявілі, што ні за што сваю школу не пакінуць. Аднак пагрозы кулацтва, ваганні бацькоў не дазволілі зноў з іх ажыццявіць сваё зааветнае жаданне.

І ўсё ж дваццаць два школьнікі выказалі жаданне пасхаць у Маскву. Гэта былі звярнуліся хвіліны. Сятак апраўтаўшы, з тэрорам за плідырма рушылі ў вялікую дарогу дзеці кармянскай беднаты — вучні першай школы-камуні, створанай на беларускай зямлі пры непасрэдным удзеле Уладзіміра Ільіча Леніна.

У хуткім часе школа-камуна распачала сваю работу ў Маскве. «Маскоўская вельміна-паказальная школа-камуна» — так пачала яна называцца. Пасля з'явіліся падобныя на яе школы. Пачатак быў пакладзены, крок у невядомае зроблены...

Прыездзе пяпер у Лівінавічы. Удзячныя землякі не забылі пра гераічны подзвіг Лепяшынскага. Яго імем названы мясцовы жалгас і Лівінавіцкая сярэдняя школа. На сцяне двухзавярховага цаглянага будынка вы ўбачыце мемарыяльную дошку з надпісам: «У вёсцы Лівінавічы жыў друг і бліжэйшы паллечнік У. І. Леніна, член КПСС з 1898 года Панцеляймон Мікалаевіч Лепяшынскі. У 1918 годзе ён арганізаваў тут першую ў Кармянскай воласці бальшавіцкую арганізацыю і ўзброена-паказальную школу-камуна. 1868—1944».

Васіль МАТЭВУШАЎ

ТВАІМ НЯГАСНУЧЫМ СВЯТЛОМ

— Дзень добры, сонні
Белакежы,
Звон ціхаакіянскі хваль!
Тайгі дрымучыя мярэжы
І сакаліных стэпаў даль,
Галінкі шум і плёск крынічны,
Над спелай нівай лівень,
гром —
Азораны навек, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.
Ад жураўлінага гняздоўя,
Дзе птахі шлях бяруць
да хмар,
Ад рос святальных
Прыдняпроўя,
Да смелых зааветных мар,
Што нам на шчасце сёння
зычуць
Сустрэчу з сонечным
дажджом —
Усё азорана, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.
І ўсюды мы адпрэчым змору,
Навалы не прыпыняць нас.
Прад намі даль, вяршыні,
зоры,
Прад намі бессмяроцця час:
Бо мары, што наперад клічуць,
Сцягі, якія мы нясем —
Азораны навек, Кастрычнік,
Тваім нягаснучым святлом.

РАМАНТЫКА РЭВАЛЮЦЫ

ДА 75-годдзя 3 ДНЯ ПАРАДЖЭННЯ Міхася ЧАРОТА

НА ПАЧАТКУ двацятых гадоў імя Міхася Чарота становіцца, бадай, самым папулярным у беларускага чытача. Славу паэту прынесла паэма «Босыя на вогнішчы», якая, дарэчы, таксама сёлета адзначае юбілей — паўвекавы.

Паэму чыталі на сходах, аб ёй вялася палеміка ў газетах і часопісах, у якой прымалі ўдзел вядомыя партыйныя і культурныя дзеячы. Выдадзеная ў 1922 годзе ў ліку дзесяці тысяч экзэмпляраў, яна разышлася на працягу аднаго года — факт для тагачаснай Беларусі амаль выключны. Чым жа паэма заапаціла розум і сэрцы сучаснікаў? У чым прычына яе сенсацыйнага поспеху?

Важным, бясспрэчна, быў сам фактар навізны — арыгінальнасць задумы, незвычайнасць зместу, нязвыкласць формы. Аб рэвалюцыі і грамадзянскай вайне ў рэспубліцы, аб перамозе савецкага ладу так у беларускай літаратуры яшчэ ніхто не пісаў. Усёй логікай унутранага развіцця тэмы, вобразамі, нават рытмічна-інтанацыйным ладам твора паэт сцвярджаў веліч перамогі народа, «босага», вяжамі прычэпанага люду над крыўдзіцелямі — і сваімі «ўласнымі», і знешнімі

саюзнікамі-інтэрвентамі. Высокага рамантычнага пафасу паэт дасягае як у абмалёўцы агульнай хады падзей, так і пры выяўленні настрою і пачуццяў узнятай да грамадскай дзейнасці народнай масы. Надзвычайную каларытнасць, жыццёвую верагоднасць надаюць твору ўдала скомпанаваны бытавыя сцэнікі і штрыхі, наўмысна «прыземленыя» эпізоды, узятыя «жыўцом» з мітуслівага побыту Мінска часоў грамадзянскай вайны. І ўсё гэта — высокая рамантыка, узнёслая патэтыка, бытавая прыземленасць, едкая іронія — арганічна суіснуюць у паэме, выступаюць у такім рэдкаім спаленні, што робіць яе неадторнай паводле каларыту вобразаў, паводле рытмічнага малюнка.

«Босыя на вогнішчы» — першая кастрычніцкая паэма ў беларускай літаратуры. Роля яе ў гісторыі нашай паэзіі шмат у чым аналагічна ролі паэмы «Дванаццаць» А. Блока ў паэзіі рускай. Першая ў нашай літаратуры паэма пра нараджэнне Савецкай Беларусі і па сённяшні дзень застаецца адным з лепшых яе твораў, самым сур'ёзным укладам Чарота ў скарбніцу нацыянальнай культуры.

У паэме яскрава адбілася агітацыйнае светаўспрыманне Чаро-

та. Ён увайшоў у нашу літаратуру як пясняр рэвалюцыйнай рамантыкі, баявых і «сонечных» паходаў. «У сваіх творах ніколі не сумую», — аднойчы запісаў малады Чарот. Паэзія ён напіша радкі:

Я малады...
У сэрцы кроў струменіць,
І сілай творчаю
Істопа ўся гарыць.

Сваю песню ён звычайна называў звонкай і гучнай, «сэрца вольніцай». І гэта — не толькі дэкламацый, гэта — своеасаблівая «мастацкая праграма» паэта.

Ды і пачынаў ён задзеўжыста-бадаёра яшчэ да Кастрычніка. Яго першы вершык —

Толькі меч і агонь
Змогуць долю кавача,
Адалюць няволью без страху!
Дзе ты, вецер, — мой конь?
Дзе цябе адшукаць?
Я паеду па новаму шляху.

І ў адным з апошніх твораў — у вершы «Прычым ліст», прысвечаным Веры Харужай, ён зноў скажаў аб сваім разуменні лірычнага:

Цяпер бывай!
Сказаць хацеў бы многа...
Адно даруй,
Што назваў лірычным...
Таварыш і сястра!
Я іду такой дарогай,
Што гэта лірыка
Мне больш ўсёго прывычна.

У імя перамогі савецкага ладу, самага чалавечнага і жыццёвага, змагаўся ўсёй творчасцю Міхася Чарот. Ён влікаў разбурчыць усё ўстарэлае, аджыўшае — з тым, каб на яго руінах збудаваць «новы свет», ён імкнуўся сваім баявым, ухваляваным словам натхніць людзей на працоўны подзвіг. Невыпадкова за ім у тым гады замацавалася слава бунтарнага, непрымырмага да кампрамісаў паэта, натхнёнага пясняра сацыялістычнага абнаўлення краіны. Міхася Чарота вызначаў яго паэзію як «звонкую бунтую творчасць». Барыс Мікуліч лічыў, што лепшыя творы Чарота — «гэта неўміручыя гімны вялікай рэвалюцыі, будаванню, песні сонечных паходаў».

ТАК І ЦЯГНЕ расказаць, як нізка ходзяць па-над Нёманам вясеньскія хмары, як глядзяцца ў чорную, халодную плынь старыя дубы, пра цішыню, што легла на прыёманскія лугі... Ды ведаю, як ні напішы, будзе не тое. Бо гэты Нёман, і зямля гэтая апеты Коласам. Помніце, у «Новай зямлі»?

Ды я душою ажываю,
Як вокам мыслі азіраю
Цябе, мой луг і бераг родны,
Дзе лясца Нёман срэбраводны,
Дубы, дзе дружнай чарадою
Стаяць, як вёскі, над вадою...

Яны і сёння стаяць, гэтыя дубы-волаты, пад якімі так добра думалася паэту, стаяць у двух кроках ад коласаўскага дома-музея, ад прыземістай хаты, дзе некалі ён жыў, і дзе нісць мемарыяльная дошка з паэтычным імем...

Памяць пра Коласа... Гэта яго кнігі, якія будуць свяціць вечна, і гэты музей у Мікалаеўшчыне, дзе кожны куток уваскрэшае год за годам жыццё паэта, — таксама памяць. Але ёсць яшчэ адзін помнік — не менш важны. Гэта жыццё, якое ладзіцца на радзіме паэта.

Дарога са Стаўбіцоў у Мікалаеўшчыну некалькі кіламетраў бяжыць старым борам. Адрозне за борам слупок з шыльдай: калгас «Радзіма Якуба Коласа».

Дарога ўецца міма палёў, дзе ўсё ўжо сцішылася, — не чуць ні людскога гоману, ні трактарнага грукату, толькі вароны з гвалтам пікіруюць на саламяныя сціргы, што жаўцеюць там-сям.

А вось і Мікалаеўшчына. Доўга едзем па вясковай вуліцы, павароч-

Стаць Мікалаеўшчына па-над Нёманам.

НОВАЯ ЗЯМЛЯ

ваем міма двухпавярховага будынка школы і выязджаем на мост цераз Нёман. Калгасная кантора на тым беразе, у новым пасёлку, што вырастае тут у апошнія гады.

Старшыню Сямёна Мікалаевіча Лішніна пашанцавала застаць у кабінце.

— З газеты? Эге ж, не ў пару прыехалі. Мы тут з мінскімі таварышамі адну справу магуем...

У кабінце было яшчэ некалькі мужчын, якія схіліліся над вялікай картай. Аказалася, гэта прадстаўнікі «Гіпрасельбуд».

— Хочам мы ў сябе сажалку збудаваць. — таварыў старшыню. — І для рыбі, і так, для адначынку хлебаробаў...

На чарывым твары яго ажываенне. І толькі пасля, калі добра разгаварыліся мы з Сямёнам Мікалаевічам, зразумеў я, што сажалка для старшыні не проста чарговы будаўнічы аб'ект, а своеасаблівы этап у жыцці і сваім, і гаспадаркі. Бо якіх пяць — шэсць гадоў назад было старшыні не да сажалак. Як кажуць, не да тлушчу... Лічыўся калгас самым адстаючым у раёне. З усешкай успамінае Сямён Мікалаевіч (цяпер можна і з усешкай), як сам па чатыры месяцы не атрымліваў зарплату.

— Цяпер мы багатыя, — з гонарам гаворыць ён. — Летась, напрыклад, чысты прыбытак склаў 258 тысяч рублёў. На кожны выхаддзень калгаснікам сёлета выплачваем па 3 рублі.

Адкуль усё гэта ўзялося? Пакрысе адусюль. Падняліся парыхтоўчыя цэны, дапамагла дзяржава з асушчай балот, з мінераль-

нымі ўгнаеннямі. Гэта як з той машынай, што загразла забуксаваць у дарозе. Падкілаці галля-пад калёсы, падналеглі плячымі і пайшла, пакацілася сама, набіраючы хуткасць.

Сёння калгас на добрай хадзе, а калі правільней — на добрых колах. Недалёка ад канторы двор трактарнай брыгады. Гэта па-старому яшчэ так завесца — трактарнай. А якіх машын тут толькі няма. Вунь у рад, бы на парадзе, выстраіліся дзесяці аб'ёмных камбайнаў. Яны ўжо на прыколе, пастаўлены на змовае захаванне. Побач — машыны для ўборкі бульбы, далей — стаганды, трактарныя граблі, падборшчыкі, селяні розных калібраў.

Ну, і асноўная сіла — 24 трактары ды 13 грузавых аўтамабіль у калгасе.

— Значы сёлета збавіну, за 12 рабочых дзён, — пахваліўся старшыня.

— Бывае, так уродзіць, што і за тыдзень убярэцца, — асцярожна прарэчыў мы, — асабліва калі колгас коласа даганяе.

— Эге ж, — смяецца Сямён Мікалаевіч, — мы сёлета па 22 цэнтнеры ўзялі з кожнага гектара. Жыта, як сцяна, камбайнам не ўбіцца.

Мы слухаем, і тут жа памяць падсоўвае коласаўскія радкі, прысвечаныя вось гэтым жа падлеткам:

Не то, што ў нас: адны занозы
Пад кіці ты напалганеш,
Пакуль дзве імені нажынаеш.

Тут усё пра Коласа. Экскурсію па школьным музеі праводзіць С. Міцкевіч.

Чытае Коласа дзядзька Юзін па-майстэрску.

— Мы, хлебаробы, соль зямлі, — гаворыць Л. Лёсін.

Люда Бычкоўская хоча стаць настаўніцай.

Мягкая, багряная, урочистая, авенная подыхам революційных здійсненій романтика Чарота — хай сабе часам адцягненая, іншы раз ненаўнакроўная — застаецца ў актыўна нашай паэзіі і сёння.

Сучаснік, як правіла, падкрэсліваюць невычэрпную жыццерадаванасць Чарота, яго цвёрдую упэўненасць у лепшай заўтрашнім дзень. Ніякіх паэта не заўсёды было

бясхмарным — здарылася непаладкі і асабістага і грамадскага характару. Але Чарот і ў іначасці, і ў нашчасці ўмеў застацца самім сабой, ўмеў з зайздросным спакоем пераадоляваць цяжкасці.

Праўда, у Чарота былі вершы-скараспелкі, аднадзёны, агіткі. Былі і захоплены літаратурнай модай, і злоўжыванні доктарынаўнасцю, — намічнай маштабнасцю, адцягненай сімволікай. У цэлым жа, у сваёй пераважнай большасці, яго творы вырасталі на рэальным грунце паслякстрычніцкай сапраўднасці, жыліся сакамі нацыянальных традыцый, неслі ў сабе святло ленінскіх ідэй.

У сваёй творчай дзейнасці Чарот заставаўся шукальнікам, разведчыкам «цаліных» тэм, веў уперад няўрымслівы камсамольскі «Маладняк». Вершамі «Камсамолья», «Маладняк», «Заруцела, заруцела...», «На новай зямлі» ён паказваў маладым паэтам, як шы-

рока, па-баявому могуць гучаць у паэзіі матывы ўслаўлення ўсеперамагаючага поступу сацыялізма. Чарот быў аўтарам найбольш значнага ў беларускай літаратуры таго часу твора аб вялікім правадчыні народнаму — паэмы «Ленін». Яго ж пэру належыць вельмі арыгінальная паводле задумкі і кампазіцыйнай будовы паэма-фантазія «Чырвоныя крылы вшчун», у якой, зноў-такі першым у беларускай саветскай паэзіі, паэт узняў на вышнюю мастацкага гучання ідэю інтэрнацыяналізму — ідэю брацкага аднавання ўсіх працоўных зямлі ў іх барацьбе з капіталам і дэспатызмам. Разам з Янкам Купалам і Якубам Коласам Чарот нямае зрабіў для таго, каб паэтычным словам узняць на барацьбу народ Заходняй Беларусі — «краіны, ворагам украдзенай».

Новыя грані і магчымасці таленту Чарота праявіліся ў паэмах «Беларусь лапцёжыная», «Марына», «Карчма», творах, цікавых пастаюнкай актуальных пытанняў ідэйна-творчага парадку. У першай з іх паэт імкнецца адшукаць тыя матэрыяльныя формы, якія даюць шырокую прастору для ўвасаблення руху краіны па шляху сацыялістычнага абнаўлення; у другой — зроблена спроба стварыць гераіч-

ны вобраз жанчыны — барацьбіткі за чалавечы шчасце; у трэцяй — паэт наблізіўся да рэалістычнага адлюстравання перамен у жыцці і побыце далёкай вёскі. Узятыя ў вершах і паэмах праблемы і дыпер захоўваюць сваю надзеяннасць. Пры вырашэнні іх сучаснай паэзіяй пельга абяспіць вопыт пісьменніка, які яшчэ ў тыя часы завастрываў на іх пільную ўвагу сваіх напачнікаў.

Шматгранным быў характар Міхася Чарота. І гэтай шматграннасці адпавядала шыршыня яго творчых і грамадскіх інтарэсаў. Ён рэдагаваў газету «Савецкая Беларусь», а пасля — часопіс «Чырвоная Беларусь», арганізаваў першае ў нашай рэспубліцы літаратурнае аб'яднанне «Маладняк». Ён быў артыстам у тэатры Уладзіслава Галубіна. Ён жа аўтар многіх драматычных твораў, у тым ліку народнай драмы «На Купалле», зборніка аповяданняў «Веснаход», аповесці «Свінапас», на аснове якой быў створаны першы беларускі кінафільм «Лясная быль».

І, вядома, ён перш за ўсё паэт — таленавіты пясняр новага ладу, аўтар першай беларускай кастрычніцкай паэмы «Восыя на вогнішчы».

Міхась ЯРОШ.

Культура. Есць у калгасе тры бібліятэкі, дзе на паліцах на самых пачасных месцах кнігі Коласа ды Купалы. Дарэчы, на гэтай зямлі некалі адбылося першае спатканне двух неспароду зямлі беларускай.

А самы вялікі дом Коласа ў Мікалаевічыне — мясцовае дзесяцігодка, якая носіць імя паэта. Будавалася гэтая школа яшчэ клопатам Канстанціна Міхайлавіча. І сёння тут кожны куток напамінае пра яго. А першай за ўсё школьны музей Якуба Коласа, лям загадвае плекніца паэта, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Софія Іосіфаўна Міцкевіч. У музеі шмат унікальных фатаграфій, кніг, документаў, звязаных з імем Коласа. І яшчэ адна характэрная рысачка. Школа Імя Якуба Коласа — адзіная ў рэспубліцы з паліграфічным вылучэннем беларускай літаратуры.

Калі мы развіталіся з гасціннымі менадэрамі, на школьным радыё паведамілі, што сёння ўвечары адбудзецца літаратурны вечар, прысвечаны 89-годдзю з дня нараджэння іх славутага земляка.

Заканчваючы гэтыя кароткія беліны пататкі, пельга не раскажаць хоць у двух словах яшчэ пра некалькі сустрэч. Мы шмат чулі раней пра Іосіфа Міхайлавіча Міцкевіча, дзядзьку Юзіка, малодшага брата Якуба Коласа, раскавалі, што ён вельмі не напамінае ведае ўсяго Коласа. А што вы думаеце, мо і ведае. Ён чытаў нам кавалкі з «Новай зямлі», ды як чытаў! З лям імпатам, з якім тонкім веданнем, адчуваннем паэтычнага матэрыялу. А чалавеку ўжо семдзесят пяць. А за плячымі нялёгкага гады. Іосіф Міхайлавіч — першы старшыня мясцовага калгаса. І сёння не думае пра адпачынак. Ён экскурсавод музея, шмат ездзіць, выступае.

Яшчэ адзіні запіс у бланкоце. Любоў Міхайлаўна Лёвін, калгасніца. Яна таксама з радні Коласа. Але даведася мы пра гэта пасля, зусім выпадкова. Паявілася яе прозвішча ў бланкоце, як жанчыны, якая першая запісалася ў калгас, якой першай было прысвоена ганаровае званне майстра-хлебароба.

Невысокая пажылая жанчына з нечакана маладымі бланкітнымі вачыма спачатку крыху недаўменна глядзіць у нацелены на яе фотаб'ектыў, пасля, успляснуўшы рукамі, смяецца:

— Вось так. Мы, хлебаробы, соць зямлі.

І японія сустрэча з чалавекам, у якога, па сутнасці, толькі пачынаецца біяграфія. Люда Бычкова, дзесяцігадзіца, выдатніца вучобы. Яна марыць стаць настаўніцай, вучыць дзяцей літаратуры.

На зямлі апусціліся ранішчы вясельскія прычэпкі, калі мы рушылі назад у дарогу. Недзе побач адчужна каціў свае хвалі Нёман. Мы развіталіся з зямлёй мо такой як усюды, і, разам з тым, не такой. Яна ж дала Беларусі Якуба Коласа.

М. ЗАМСКІ.

Фота Ул. КРУКА.

3 НОВЫХ ПЕРАКЛАДАЎ

Сяргей ЯСЕНІН

АННА СНЕГІНА

СТАРОНКІ З ПАЭМЫ

Не песціць нас бедная, родная
Старонка імгненнай красой,
І лета такое кароткае,
Як цёплая ночка вясной.
Зара халадней і барвовай.
Туман распластаўся ніц.
Ужо ў абляцеўшай дуброве
Разносіцца звон сініц.
Млынар мой шырока ўсміхаецца,
З падворку заходзячы ў дом:
«Цяпер мы, Сяргуха, па зайцах
З ласкавай душою пальнем!»
Я рад паляванню...
Як нечыім
Развеець тугу і сон:
Сягоння, як месяц, пад вечар
У хату ўкаціўся Прон.
«Чуў, дружа!
Вялікая радасць!
Настаў шматчаканы час!
Вітаю з новай уладай!
Цяпер мы іх р-раз і квас!
Без выкупу з гэтага лета
Мы панскі бярэм абшар.
Цяпер у Расіі Саветы
І Ленін — у нас камісар.

У Прона быў брат Лябуця,
Мужык, як кажучы, пусты:
Пры небяспечнай мінуце
Зашыцца гагоў у кусты.
Але з паставай геройскай
Хвалю кахзіў па зямлі.
Насіў ён з ваіны японскай
Два белыя медалі.
Ён голасам хрыплым і п'яным
Шынок агалошаў так:
«Праслаўленаму пад Ляоянам
Падайце, браточкі, пятак...»
Пасля, ачмурэлы да дуру,
З суседам сеўшы на ўслоны,
Аб здадзеным Порт-Артуры
Ліў слёзы гарачыя ён.
«Браток мой! —
Крычаў ён, —
Пеця!
Баліць мне... Баліць ад ран.
Адвагу маю на свеце
Знае адзін Ляоян».
Такія заўжды на прыкмеце.
Жывуць без турботных спраў.
І вось ён ужо ў Савеце,
Свае медалі схаваў.
Ды з важнасцю непарушнай,
Нібы сівы ветэран,
Хрыпеў над шклянкай сівушнай
Пра Нерчыны і Турухан:
«Браток мой!
Мы гора чырпелі,
Застрашыць жа нас не змаглі...»

Звінелі, звінелі, звінелі
У словах яго медалі.
І хоць надакучаў Прону
Лябуця, ды гэтым днём
Ён першы, згодна закону,
Апісаў снежніскі дом,
Захоп быў справаю шпаркай:
«Даёш! Валаводзіць кін!»
У валасц з усёй гаспадаркай
Забралі і гаспадынь.

Пераклад паэмы будзе надрукаваны ў «Пользі».

...Млынар мой...

Млынар мой пад вечар
Іх з воласці ў дом свой прывёз,
Прымусліў мяне недарэчы
У чужыя акуніць лёс.
Зноў нешта душу ўзварухнула...
Тады я ўсю ноч навывіт
Глядзеў на пакрыўджаны, чулы,
Прыгожы, нажадлівы рот.

Я помню —
Яна гаварыла:
«Даруйце мне жорсткасць абраз...
Я мука вельмі любіла,
Таму і пакрыўдзіла вас...
Была ў гэтым сумная тайна,
Не ўсе яе распазнаюць...
Тайна, якую звычайна
Злачыннай страсцю завуць.
Да восені шчасця хвілінамі,
Вядома,
Кружыў бы нас хмель...
Пасля б вы мяне пакінулі,
Выплеснулі на мель...
Таму лепш было забыцца
На ўсё... застацца адной...
Тым больш, не магла не лічыцца
Я з маці мараллю старою»

Маўчаў я, і не пра былое,
Відаць, гаварыў мой пагляд,
І цела яе тугое
Ледзь-ледзь падалася назад.
«Скажыце,
Вам горка, Анна,
За дом... за прысуд слята!»
Ды неяк сумна, туманна
Свой позірк яна адвяла.

«Зірніце...
Ужо дасвецце.
Зары пажар на вадзе...
Я ўсё гэта бачыла недзе...
А дзе!..
Не ведаю дзе.
Ах! Так...
Тыя дні за гарамі...
І брамка... і сонца ўзыход...
Мы разам сядзелі з вамі,
А нам —
Па шаснаццаць год...»

А потым, зірнуўшы адкрыта
Мне ў вочы з пяхчотай былой,
Сказала нядбайна нібыта:
«Ну, добра...
Пара на спакой...»

Пад вечар яны паехалі.
Куды!
Я не знаю куды.
У далях з вяхамі і стрэхамі
Дарсгу зноўдзеш заўжды.

Не помню падзей тагачасных,
Якім быў сведкаю Прон.
Я хутка ў Піцер памчаўся
Развеець тугу і сон.

І вось паабанап дарогі
Зноў звонкая далеч раўнін.
Бягуць гаварлівыя дрогі
Па даўніх слядах калян.

Начная дарога свеціцца,
Пяском абсыпаецца з кол.
Заліты парашаю месяца
Прастор, што разлётся вакол.
Мільгаюць крыжы і капіцы,
Ваколіцы, студні, плятні.
І сэрца калоціцца, быццам
У тыя далёкія дні.

Зноў млын
І жытло млынарова...
Гараць светлякі на двары.
Ад шчасця зноў вымавіць слова
Не можа млынар мой стары.
«Няўжо гэта ты!
Сярога!
Азябнуў! — пытае млынар. —
Хутчэй для гасця дарагога,
Старая, нясі самавар.
Вось радасць! Ізноў мы з табою!»

І ты, брат, паддаўся гадам...
Я зараз з ласкавай душою
Табе падарунаю дам...
«Які падарунак!»
«Пісьмовы...
Ды ты не спяшайся, браток.
Я гэты лісточак паштовы
Два месяцы як прывалою».

Ускрыў... і чытаю... Вядома!
Адкуль бы яшчэ мне чакаць!
І почырк вачам знаёмы,
І лонданская плячэцка.

«Я знаю, вы жывы — здаровы...
Я рада... і помняцца мне
І весніцы тыя і словы,
Што чула ад вас па вясне.
Ад вас я далёка, далёка...
А ў вас красавік на палях,
Пад сінію нябёс яснавокай
Бярозы і сосны ў лясах.
Вось зараз: калі па паперы
Ліецца туга маіх слоў,
Вы, мусіць, у досвітак шэры
Падслухаеце цецярукоў.
Я ж часта з прыстані пыльнай,
Не знаю, на радасць ці страх,
З увагай доўгай і пільнай
Гляджу на саветкі сцяг.
Цяпер развінуў ён крылы.
Мне ж доля мая відна...
Ды вы мне ўсёроўна мілы,
Як бацькаўшчына і вясна»

Лісток як лісток,
Беспрычыны.
Такіх бы не стаў я пісаць.

Іду, як раней, да адрыны
На сена сваё начавіць.
Іду я праз сад нерухомай,
Сцяжынка хаваецца ў ценю.
Так міль мне да болю знаёмы,
Пагорблены часам пляцень.
Калісьці ля брамкі вось гэтай
Мінула шаснаццаць мне.
Дзяўчына ў накідцы светлай
Пяхчотна сказала мне: «Не!»

Далёкія любыя былі...
Той вобраз у сэрцы не згас.

Мы ўсе ў тыя вёсны любілі,
А, значыць,
Любілі і нас.

Пераклад А. КУЛЯШОВА.

5. XI. 1971

МЫ СУСТРАКАЕМ свята...
 Задоўга пачынаем рыхтавацца да яго, думаем пра тую добрую справу, што зроблены да свята, марым, каб яно было пачаслівым. У кожнага з нас ёсць напэўна, словы, якія ён хацеў бы сказаць у гэты радасны дні ўсім людзям нашай вялікай дзяржавы: палярніку, што сустракае свята на далёкай паўночнай зімоўцы, металургу, які заступіць у гэты дзень на вахту ля мартэна, нованароджанаму хлапчуку, які ў святочны дзень з'явіцца на свет. Словы гэтыя — пажаданне самага вялікага людскога пачасця, пажаданне міру...
 Пажаўдэля старонкі газет... Тры-

цяжкія дні вайны. Немцы ў Беларусі, на Украіне, пад Ленінградам, ля сцен Масквы! Ці можна было гэта ўявіць? Карціну агульнага народнага гора, агульнай бяды забыць немагчыма. Мне ўспамінаецца пакутлівы і надзвычай доўгі шлях ад палаючага Мінска да Масквы, які давялося прайсці амаж увес час пешкам з хворым сынам на руках. Што гэта быў за шлях, што рабілася тады на дарожках! І ўсё-тані, нават у такіх абставінах адчувалася, што нашы людзі па-ранейшаму жывуць адной сям'ёй. Ніколі не забыць мне таго ваеннага, які, можа, ў абход правіл і інструкцый, паверыў мне, хоць у мяне не было ніякіх да-

вага месца, некалькі разоў выступіла ў канцэртах. Памятаю першы наш канцэрт у воінаў-пагранічнікаў. Гэта было ў 300 кіламетрах ад казахскай сталіцы. Беларускія песні былі сімвалам таго, што наш народ жыве, што наша мастацтва не загінула.
 Потым было многа такіх канцэртаў: у шпітальных, у часцах, а назней — на франтах. Адноўчы, ў час канцэрта сыгралі трывогу, і байцы пайшлі ў бой. Раптам падбягае да мяне маладзенькі салдат і падае букет лісных кветак. Нават не вестак, а проста галінак і лісцяў. Не ведаю, ці жывы, гэты чалавек, магчыма, ён загінуў у

Народны артыст БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Шымак СЯРГЕЎЧЫК:
 — Кастрычнік 1941 года быў вельмі напружаным для нашага тэатра. Мы пачыналі свой першы сезон ва Уральску. І для таго, каб адрознаваць было выступаць перад гледачамі, тэратінова рыхтавалі канцэрт і вечар мініяцюра для выступленняў у ваенных шпітальных. Разам з рэжысёрам Лойтэрам я ставіў тры сцены — «Рыбачка з уабыржэжэ», «Сувязны», у якім удзельнічаў і як акцёр, і «Чароўны пірог». Адначасова з гэтым Лойтэр ставіў і спектакль «Сям'я Міхайлавых», у якім я таксама быў заняты. 11 кастрычніка быў паказаны вечар мініяцюра, а 25 — прэм'ера спектакля. Я іграў у ім ролю салдата. Засталася ў памяці толькі адна сцена, у якой я, акампаніруючы сабе на балалайцы, спяваў частушкі:
 Едет немец на дрезине
 На румынском на бензине.
 С итальянкой сплюю
 За русской могилкой.

ІШОЎ СОРАК ПЕРШЫ ГОД...

важныя словы «шпак»: «Усе сілы на абарону сталіцы!». «Фашыстам ў Маскве не быць!».

Кастрычнік-1941 года.
 Гітлераўцы распрацоўваюць цырымонію вайсковага параду на Краснай плошчы.
 У сталіны кулак сіснелася наша краіна, напружанымі мускуламі сталі Урал і Магілёгорск, адзіна адным пайшлі эшадоны па чыгуначных артэрыях дзяржавы да яе сэрца — Масквы. У іх сядзелі людзі ў ваенных шчыраках. Не было сярэд, іх малдаваніна і ўзбек, рускага і грузіна — быў адзін народ-воін. Ён змагаўся да перамогі і працаваў для перамогі. І як заўсёды, ля салдата і ля работніка было мастацтва. Яно таксама стала воінам. Ніццэе вока мастака было і добрым воінам снайпера, зацяткі на пластыцы данамагалі акцёру ў разведцы. І ўсё ж такі мастацтва заставалася мастацтвам. Яно біла ворага і сваёй зброяй. Вялікадушнымі былі малюні Кукрынскага, кілілі на бой новыя песні Аляксандрава, услэблялі подвігі воінаў новыя вершы Суркова і Рыльскага. І ў Ленінградзе гучала сімфанічная музыка. На эстонскіх старонцы «Правды» тых трыхвясных дзён па-ранейшаму стаяла рубрыка «У тэатрах і кінатэатрах Масквы». Дзе толькі не выступалі франтавыя канцэртныя брыгады, у якіх толькі ўмовах не даводзілася працаваць акцёрам тэатраў! І заўсёды з асаблівым пачуццём сустракалі людзі выступленні беларускіх артыстаў. Іх памяткаўна беларуская зямля, імя таптаў акупант, які ў Маскву, Ленінград, Адэса, была ў сэрцы кожнага салдата.
 Святочны дні... Якімі былі яны ў 1941 годзе, якія пачуцці валодалі тады людзям, што пачынулі яны ў памяці, хто ў той ваенны Кастрычнік марыў пра будучыя канцэрты на вызваленай роднай зямлі?

кументаў, і дапамог дабрацца да Смаленска. Дарэчы, праз некаторы час я атрымала ад гэтага чалавека пісьмо. Ён пісаў пра справу на фронце, пра сваю службу. Наша пералісна працягвалася і пасля вайны. Не забыць мне і Масквы тых дзён — суровай і гранічна дзелавой. Адноль мяне накіравалі ў Алма-Ату, у мясцовы тэатр оперы і балета. У маім дакуменце спачатку быў зроблены надпіс: «Напраўдасца на работу...» Я напрасіла змяніць яго. У канчатковай «рэдакцыі» азначалася: «Пераводзіцца на часовую работу...» У гэтых словах адбіўся агульны настрой, мы былі ўпэўнены ў тым, што лічым будзем выступаць у родным Мінску. Тут, у Алма-Аце, сярэд казахскіх слобод, я і сустракала Кастрычніцкае свята. Да гэтага часу прызвямлялася ўжо да по-

тым жа баі, але ніколі я не забуду яго вачэй і гэтых кветак...

7 лістапада 1941 года мы чакалі важных падзей. І вось — прамова Вярхоўнага Галоўнакамандуючага. Прамова з Масквы, з Краснай плошчы! Яна яшчэ больш умацавала нашу ўпэўненасць у перамозе над ворагам. Пасля таго, як скончылася перадача з Масквы, мы яшчэ доўга сядзелі ля рэпрадуктараў. А потым усе беларусы (нас сабралася ў алма-ацінскім тэатры 22 чалавекі) напісалі пісьмо ў ЦК партыі. Мы пісалі пра сваю работу, пра сваю ўпэўненасць у перамозе, пра гасціннасць казахскага народа. Гэта было шчырае слова ад імя ўсіх беларускіх артыстаў, якія сваёй працай дапамагалі агульнай справе — справе Перамогі...

Народны артыст СССР Іосіф ЖЫНОВІЧ:
 — Казахстан... Тут апынуўся я ў першыя месяцы вайны. Тут сустраў і 24-ю гадавіну Кастрычніка. З канцэртнай брыгадай Казахскай філармоніі пад кіраўніцтвам народнай артысткі Казахскай ЦСР Іжмак Амаравай я выступаў перад шахцёрамі Караганды і медзевалавічыўцамі Балхана. Што і казаць — трывожны быў час. Усе мы былі ў напружанні, слухалі кожную гадзіну радыё, прагна чыталі газеты. Роля літаратуры і мастацтва была тады незвычайнай. Мне ўрэзаўся ў памяць артыкул Аляксея Талева, дзе ён пачынае заклікаў увесць народ да адпору прахлітаму ворагу. І мы, артысты, стараліся правесці кожнае сваё выступленне з максімальнай творчай аддачай. У нас быў рэпертуар, які клікаў людзей да перамогі над ворагам.
 У брыгадзе Казахскай філармоніі я быў адным прадстаўніком нашай рэспублікі. Спеў беларускіх цымбалаў слухалі сустракалі з энтузіязмам. Я адчуваў, што іграю перад сваімі братамі. А выпананне казахскіх народных песень на беларускіх цымбалах гучала нават сімвалічна. Асабліва ў святочным канцэрте, прысвечаным братэрству нашых народаў, нашай агульнай будучай перамозе...
 Так мастацтва служыла народу — песняй, словам, плакатам. І людзі, атрымаўшы эмацыянальны зарад веры ў перамогу, рушылі на перадавую, у цэх завода, на калгасную ферму...
 Ішоў 41-ы год.

Здымак таго незабытага — трагедыяна і гераічнага — 41-га года. Беларускія артысты ў перапынку паміж канцэртамі для байцоў... Злева направа — С. Навіцкі, І. Мураўцаў, В. Мальцова, Х. Шмельнін, А. Жэзмер, Л. Александровская, Т. Узанава, І. Балоцін.

Рассказвае народная артыстка СССР Ларыса АЛЕКСАНДРОВСКАЯ:
 — Не было ў 41-м ні святочнага, ні перадсвяточнага дзён. Проста Сіма-

Сцяпан БІРЫЛА, народны артыст БССР

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, «ПАЎЛІНКА»!

КМПАЛАХСКАЯ КАМЕДЫЯ НА СЦЭНЕ МАГІЛЕўСКАГА АБЛАСНОГА ТЭАТРА
 Да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы Магілёўскі абласны драматычны тэатр паставіў «Паўлінку» (рэжысёр — Ул. Караткевіч, мастак — М. Волахаў). Паставіў на беларускай мове, што не так лёгка для тэатра рускай драмы.
 Творчая смеласць калектыву не можа не выклікаць павагі.
 «Паўлінка» часта прыцягвала ўвагу рэжысёраў. Выразнасць і сакавітасць мовы, дасціпны гумар і вострая сацыяльная сатыра, ярка выпісаныя характары персанажаў, дакладна перададзены народны побыт далі права называць гэтую камедыю беларускай класікай. Пастаноўкі «Паўлінкі» маюць багатую гісторыю, свае традыцыі, якія рэжысёры не заўсёды адважваліся парушаць. Празмернае захваленне бытавымі падрабязнасцямі было не на карысць спектаклю, пазбаўляла яго пазытыўнай узнёсласці.
 Першы, хто «пераступіў» праз звыклую трактоўку «Паўлінкі», быў акадэмічны тэатр Янкі Купалы (тады БДТ-1). Ён унёс у яе элементы яркай тэатральнасці, нават паарушыў драматургічную тканіну п'есы, змяніўшы фінал камедыі. Пастаўленая ў 1943 годзе, «Паўлінка» вытрымала каля 800 прадстаўленняў і цяпер ідзе на нашай сцэне з нязменным поспехам.
 Магілёўскі тэатр, прытрымліваючыся аўтарскай кананічнай рэдакцыі, па-свойму працягвае п'есу. Тэатр стварыў цікавы

спектакль, у якім спалучаюцца яркія рэалістычныя вобразы і дэкаратыўная умоўнасць.
 Галоўная ўдача спектакля, на маю думку, — вобраз Паўлінкі. Сцэнічнае абаяанне артысткі Н. Караткевіч, дакладна знойдзены малюнак ролі, умелна раскрыты ўнутраны свет гераіні — усё гэта прыцягвае сімпатый гледачоў. Ужо з першага з'яўлення Паўлінкі на сцэне мы бачым чароўнае дзіця народа, поўнае нейкага ўнутранага агню, шчырасці, дабраты, вялікага пачуцця кахання. Актрыса нясе другі план ролі, яе ўзаемаадносіны з партнёрамі выразныя і разнастайныя. У сцэне з Якімам Сарокам Паўлінка — Караткевіч пшчотная, свавольная, гарэзлівая, неўная і разумная. Яна сапраўды кахае Якіма і ў імя гэтага кахання гатова разараць пугі дама-строюшычыні.
 А вось артыст Л. Лабуць, які выконвае ролю Якіма, недастаткова пераканаўча пакуль што раскрывае закаханасць гераі. Акцёр вядзе ролю надта стрымана, нібы гасячы ў сабе малады запал. А матэрыял ролі дае магчымасць Якіму быць ласкавым, пшчотным, то па-юнацка явасельным, то па-даросламу сур'езным. Яму павінна ўсё падабацца ў Паўлінцы, кожны ўзмах вейкаў, кожная пасмачка вала-соў — тады і з'явіцца разнастайны артыстычны фарбы, якіх пакуль артысту не хапае. Застаецца спадзявацца, што артыст разам з рэжысёрам набудзе ўсё гэта ў далейшай рабоце над роляй.
 ...Весела і ласкава сустракае Паўлінка бацькоў, якія вяртаюцца з кірмашу. Яна

ўсё яшчэ радасна ўсхвалявана сустрачае з Якімам. І — як гром з яснага неба — нечаканае рашэнне бацькі выдаць яе за пана Быкоўскага. Усё ў Паўлінцы, як яе іграе ў гэты момант Н. Караткевіч, пратэстуе супраць прымусявага шлюбу. У яе гордай паставе, у бляску вачэй — выпявае пратэст яшчэ зусім нядаўна па-корлівай дачкі. Увесь першы акт актрыса вядзе на вялікім унутраным напале.
 У другім акце Паўлінцы трэба жыць дваіным жыццём — знешне быць такой, як заўсёды, і ўнутрана рыхтавацца да ўцэкаў з Якімам. Глядзючы выразна адчувае і гэты другі план эмацыянальнага жыцця гераіні. Тое, што сцэна вечарынікі глядзіцца з цікавасцю, — вялікая заслуга актрысы, таму што па-рэжысёрску, на маю думку, гэтая сцэна зроблена недастаткова выразна ва ўсіх дэталях. Пастаноўшчык тут як бы дае магчымасць выканаўцам дзейнічаць самастойна.
 З пачатку да канца спектакля, калі Паўлінка, даведаўшыся пра арышт Якіма, беспрытомна вальціцца на падлогу, Н. Караткевіч стварае завершаны мастацкі вобраз. І — купалаўскі.
 З астатніх вобразаў найбольш цікавы і блізкі да аўтарскай задумкі — Пранцыск Пустарэвіч у выкананні А. Яфрэменкі. Асобна хочацца спыніцца на сцэне расправы над картэчкай Якіма. У Пустарэвіча — Яфрэменкі няма ахвоты па-сапраўднаму здэкавацца з настаўнікам. Але так хоча Крыніцкі, і Пустарэвіч стараецца дагадзіць яму. Артыст С. Бульчык іграе раз'юшанага Крыніцкага, гатова ўсадзіць нож у спіну Якіму. І незразумела, што гэта — сапраўдны «інквізітарскі» суд ці проста п'янае трыненне двух пріяцеляў? Наогул, сцэна гэтая іграецца пакуль што без агульнай «скразной дзеі», без унутранага кантакту паміж выканаўцамі. Далейшы паводзіны Пустарэвіча — Яфрэменкі сведчаць пра тое, што яму больш ненавісны Быкоўскі, чым Сарока. І гэта, відаць, бліжэй да аўтарскай задумкі. Крыніцкі —

Бульчык больш аднастайны ў сваёй злонай зацятасці. А ён жа па-свойму любіць дачку. Проста ён упэўнены, што для яе ж шчасця трэба выдаць Паўлінку за багатага. А ад таго, хто перашкаджае, трэба пазбавіцца любымі сродкамі. Таму і толькі таму даносіць ён на Якіма Сароку.
 Выканаўцы ролі Аляжбеты (Н. Фядзьева) і Агаты (Ю. Галперына) стварылі вобразы прадзіўныя, яркія, каларытныя, абедзве тонка адчуваюць купалаўскі гумар. Калі б мяне спыталі, чаго я зычу гэтым выканаўцам, я сказаў бы: пачуцця меры ў камедыйных праявах паводзінаў персанажаў.
 Ролю Адольфа Быкоўскага выконвае малады артыст А. Гаманюк. Выразная знешнасць фанабэрыстага шляхціца, адчуванне ўнутранай перавагі над тымі, хто сабраўся на вечарынку, жаданне ўразіць усіх сваімі манерамі — усё гэта добрая заяўка на паўнакроўны сцэнічны партрэт, але артыст вядзе ролю яшчэ не зусім роўна. Калі А. Гаманюк здолее адкінуць пэўны найгрыш, персанаж атрымаецца сапраўды яркі і цікавы.
 Пакідаючы пачуццё незадаволенасці выканаўцы роляў гасцей на вечарынку. Усе яны — на адзін твар: сучасныя хлопцы, апанутыя ў сялянскае адзенне. Сцэна патрабуе яшчэ сур'езнай рэжысёрскай дапрацоўкі. Спектакль варты гэтага. Ён зроблены з густам, умела ўскрыта, скразное дзеянне п'есы, знойдзена цікавае мастацкае і музычнае вырашэнне (у спектаклі гучыць шмат песень у выкананні ансамбля «Песняры»). Рускія акцёры здолелі добра авалодаць беларускай мовай (кансультант па мове А. Калыда).
 Тэатр змог зрабіць самае галоўнае — данесці да гледача дух купалаўскай камедыі і раскрыць праўду большасці сцэнічных характараў. Калектыву магілёўчан можна павіншаваць з творчай удачай.

Кожны раз, калі заходзіш у ліцейны цэх Мінскага аўтазавода, размаўляеш са сталіварамі і заліўчыкамі — людзьмі вогненнай прафесіі, табою авалодвае пачуццё гонару. Здаецца, і ты маеш дачыненне да цяжкай, складанай, але захвалюючай працы сталівараў, якім падумадна вогненная рака металу.

Гэта перажыванне зноў ажывае ў душы, калі чытаеш дакументальную аповесць Алеся Савіцкага «След пракладае першы». Аповесць прысвечана людзям-працаўнікам, нашаму слаўнаму рабочаму класу.

Галоўны герой аповесці — Герой Сацыялістычнай Працы сталівар Мінскага аўтазавода Д. І. Барашкін, лёс якога больш як 25 гадоў неразрывна звязаны з буйнейшым прамысловым прадпрыемствам. Калісьці, яшчэ ў час заснавання завода, ён адным з першых прыйшоў сюды, каб сваімі рукамі ствараць аўтамабілі. І вось амаль чвэрць веку ён стаіць ля электрапечы, варыць сталь для «МАЗаў».

Аповесць «След пракладае першы» расказвае найперш пра жыццё і справы Д. Барашкіна, але не толькі пра яго. У аповесці побач яго слобры працы сталівараў Андрэй Лініч, Іван Пляшкевіч, Васіль Мятліцін, майстар Георгій Крэйдзін, былы галоўны металург, а цяпер начальнік Цэнтральнай заводскай лабараторыі Натан Пастарняк і многія іншыя, хто і сёння працуе на заводзе.

На шырокім фактычным матэрыяле Алеся Савіцкі паказвае, як зараджаўся і складваўся рабочы клас першынца беларускага аўтамабілебудавання, як усталяваліся яго традыцыі.

Галоўнага героя аповесці Д. Барашкіна мы бачым не абасоблена, а ў арганічным адзінстве з калектывам, у якім ён працуе. Ён жыве яго клопатамі, радасцямі і нягодамі. І гэта рабочае асяроддзе загартоўвае яго волю, фармуе характар.

Перш чым пісаць гэты падтэкст, я звярнуўся да Д. І. Барашкіна і яго слоброў на працы з просьбай падзяліцца сваімі ўражаннямі аб творы. Вось што яны сказалі мне.

Д. Барашкін: «Безумоўна, твор мне падабаецца. Напісан праўдзіва, яскрава і без прыкрас. Праўда, некаторыя лічачы, што аповесць прысвечана асабіста мне. На маю думку, гэта твор іматэрыяльнай — аб маіх слобрах-сталіварах, рабочым класе нашага аўтамабільнага, яго працоўных традыцыяў».

Н. Пастарняк: «На заводзе я працую з дня яго заснавання і ўвесь час звязаны з ліцейнай вытворчасцю. У той час, калі Барашкін пачынаў сваю рабочую «карьеру», я быў галоўным металургам завода і добра памятаю многія моманты з жыцця і

дзейнасці сталівараў. На мой погляд, яны даволі трапіна паказаны ў аповесці. Некаторыя мясціны асабліва запамінаюцца. Гэта і прыход Барашкіна ў рамонтна-ліцейны цэх, і першая плаўка, і дагрузка печы ў працэсе работы, і плаўка на высокай ступені напружання, і ўжыванне кістароду для раскслення металу, і цэлы шэраг іншых эпизодаў. Мне некалькі разоў даводзілася сустрэцца з аўтарам аповесці, даваць падрабязныя кансультацыі па розных пытаннях металургічнай вытворчасці, што, зрэшты, дапамагло Алеся Савіцкаму пазбегнуць памылак у паказе складанага вытворчага працэсу — выплаўкі сталі».

СТАЛЬ ПАДУЛАДНА ДУЖЫМ

У. Станкевіч: «Шмат гадоў я працую сталіварам, і мне ў свой час давялося вучыцца ў Барашкіна. Радасна, што кніга прысвечана нам, сталіварам аўтамабільнага. У аповесці знаёмыя вобразы рабочых у розных акалічнасцях: на вытворчасці, у побыце, у калектыве, у грамадскай дзейнасці».

С. Чуб: «Я працую на плавільным участку сталеліцейнага цеха майстрам, добра ведаю Барашкіна, які за многія гады працы выплаўіў не толькі сотні тон высаканяснай сталі, але і навучыў гэтай складанай прафесіі многіх рабочых. На маю думку, аповесць «След пракладае першы» мае і вялікае выхаваўчае значэнне. І вось чаму. Да нас у ліцейны цэх прыходзяць людзі смелыя і мужныя, бо гарачы метал падуладны толькі адважным. І прыходзяць сюды, каб назаўсёды астацца тут, бо слабыя, як правіла, не вытрымліваюць. Для тых, хто ў будучым збіраецца выбраць для сябе прафесію сталівара, аповесць будзе асабліва карыснай».

Аб рабочым класе, аб нашых сучасніках кніга напісана не так ужо і многа. Гэта і зразумела. Бо пісаць аб рабочым класе, а тым больш аб сталіварах — справа не з лёгкіх. І Алеся Савіцкага ў даным выпадку можна лічыць першаадкрывальнікам. Аўтару давялося, безумоўна, перш чым пісаць рабочую «карьеру», а быў галоўным металургам завода і добра памятаю многія моманты з жыцця і

героя аповесці Барашкіна, паказаць яго слоброў на працы, прасачыць працэс станаўлення традыцый калектыву.

У пачатку аповесці ёсць радкі, якія перадаюць настрой героя аповесці. Вось ён, Барашкін, прыйшоў на аўтамабільны: «...што прынясе гэтай працы яму, Барашкіну? Спецыяльнасці няма, а маюць, што будучы збіраць машыны. Але спецыяльнасць можна набыць. Галоўнае — ён са сваім слобрам дамагліся таго, чаго ім хацелася: іх паслалі на завод. А цяпер усё будзе залежыць ад іх уласнай стараннасці, немлівасці і ахвоты да працы». Так разважае герой аповесці на скрыжаванні жыццёвых шляхоў. Хоць і не лёгка было яму ў гэтую минуту, але ён не губляе надзеі, верыць у слоброўскую дапамогу.

Менавіта слоброўства і ўзаемавыручка і з'яўляюцца асноўным падмуркам, на якім грунтуецца ўся аповесць. Вось яны (Барашкін, Мятліцін, Лініч, Пляшкевіч) уручную дагружаюць першыя грузы, што наступілі на завод, бо не было нават прасцейшых механізмаў. Невыносна цяжкая ручная праца. Але ніхто з слоброў не вешае нос, усё працуюць з поўнай аддачай. Потым арганізавалі зборку аўтамабіляў. І зноў кожны працаваў самааддана, шчыра. «Жыццё не так незвычайна, але цвёрда і ўпэўнена рухалася наперад і ўсё вакол імкліва змянялася, ішло на лепшае. З'явіліся пад'ёмнікі — скрыні ўжо не цягалі рукамі. На зборцы пачыналася народна. Пачалі будаваць новыя цэхі».

Так, крок за крокам, паказвае аўтар тых змены, якія адбываюцца на прадпрыемстве. Лёс героя цесна пераплятаецца з лёсам завода і заводскага калектыву.

Вось Барашкіна накіроўваюць у рамонтна-ліцейны цэх працаваць сталіварам. Ён разумее, што справа гэта не з лёгкіх. Днём — працуе, вечарам — штудзіруе тэорыю плавільнай справы. Цяжкая і складаная прафесія сталівара патрабуе вялікага напружання сіл. Аўтар умела паказвае, як Барашкін авалодвае таямніцамі вогненнай прафесіі, як расце і мацнее майстэрства сталівара: «Барашкін прабіў легку хутка, дакладна. Пырнуў

вялікімі іскрымі метал на вузкі чорны жолаб, пакаціўся ўніз, дзе быў падстаўлены коўш. Барашкін глядзеў на гэты струмень як зачараваны. Радасць буяла ў сэрцы. Вось ён, той заповітны дзень у яго жыцці!»

І не будзе перабольшаннем, калі скажаць, што Алеся Савіцкі не толькі змог дакладна раскрыць характар і перажыванні галоўнага героя кнігі, але і выліць праз яго настрой, пазіцыю стваральнай працы: «Жывы пругкі струмень металу мяцка тупіў у коўш, і дзюжак дрогма скалануўся ў руцэ, і іскры імкліва пырнулі на ўсе бакі... Гарачыя авікада твар, пот заліваў вочы, і салёная горыч асядала на губах, і не было ні сэрцы-яе, ні перадыхнуць».

Не адразу прыйшло майстэрства. Спачатку давялося перацярпець больш няўдач. Але гэта не магло спыніць Барашкіна, які наслідоўна і напорыста ішоў да сваёй мэты. І ў гэтым немалая заслуга аўтара, які стварыў вобраз галоўнага героя ў перанектыве, паслядоўна раскрываючы адна за другой рысы яго характару. Так, першыя промахі ў рабоце, забараненая плаўка, здавалася, зусім падарвалі ўпэўненасць Барашкіна ў сваіх сілах. Але герой знаходзіць у сабе мужнасць не падавацца такому настрою, яшчэ больш настойліва і ўпэўнена бярыцца за справу. І ўрэшце дабіваецца поспеху.

Галоўны герой аповесці — заўсёды ў пошуку. Разумеючы, што на заводзе не хапае сталёнага ліцейна, ён са сваімі слобрамі ажыццяўляе ідэю дагружкі электрапечы ў час плаўкі. Гэта дае магчымасць павялічыць колькасць металу. І хоць справа была нялёгкай і нават небяспечнай, выконваюць яе сталівараў бліскача. Менавіта на такіх момантах і засяроджвае ўвагу чытача аўтар аповесці.

Гэта — не проста «вытворчы» старонкі ў аповесці. Яны носяць значную ідэяна-мастацкую нагрузку, дазваляюць аўтару глыбока раскрыць вызначальныя рысы характару героя, перадаць атмасферу працы ў рабочым калектыве. Паказальна і тое, што ў аповесці асабіста жывы герой цесна пераплятаецца з асноўнымі вузлавымі падзеямі жыцця завода, пачынаючы ад яго зараджання і канчваючы сённяшнім днём. Гэта і першая плаўка, і першыя аўтамабілі, што прайшлі на дэманстрацыі ў 1947 годзе, і рэканструкцыя прадпрыемства. І напісаны яны яскрава, праўдзіва і без прыкрас.

Неабходна адзначыць, што праца, грамадскае жыццё герояў аповесці не адрываюцца ад іх асабістага жыцця. Менавіта таму і напачатку ўдача пісьменніка — вобразы аповесці паўнакроўныя, жыццёвыя. Аповесць «След пракладае першы» — цікавы значны твор Алеся Савіцкага пра рабочы клас нашай рэспублікі.

І. КАНАНОВІЧ,
супрацоўнік газеты
«Аўтазаводзец».

У ТОЙ СУРОВЫ ЧАС...

«У імя Радзімы» — так называецца кніга Фёдора Шлыка і Пятра Шопы, якая выйшла нядаўна ў выдавецтве «Беларусь» і якую нельга чытаць без хвалявання. Гэтая кніга — пра баявы дзеянні партызанскай брыгады «Дубава» — Фёдора Фаміча Дуброўскага. Аўтары не спрабуюць нешта прыдумляць, дадаваць ад сябе, «падганяць» тым ці іншым эпизодам пад сюжэт. Гэта — дакументальная аповесць, летапіс гераічнага змагання беларускага народа з фашызмам на тэрыторыі Лепельскага, Ушацкага і Чашніцкага раёнаў.

Аўтары паслядоўна ўзнаўляюць карціны жорсткіх выпрабаванняў, якія выпалі на долю нашага народа, прасочваюць вытокі народнага гераізму. Дакладна і пераканана паказваюць яны, як ішло станаўленне брыгады, як спраўлялася яна з даручэннямі Цэнтральнага штаба партызанскага руху...

У 1968 годзе мне даводзілася здымаць для кінахронікі сустрэчу былых партызан у Чашніках і ўпершыню падбачыць немесніка камбрыга па рэведцы Сяргея Васілевіча Маркевіча (цяпер ён — кандыдат хімічных навук, дацэнт), камандзіра атрада Барыса Паўлавіча Звонака — дырэктара саўгаса «Чашніцкі», былога начальніка медыка-санітарнай службы, урача Кірылу Пятровіча Чэпіка, якога прызвалі «беларускім Маршэвым», лётчыкаў Тарасава і Жогу (яны дасталі ў брыгаду боепрыпасы, медыкаменты, вывозілі параненых на Вялікую зямлю) і многіх іншых былых камандзіраў і байцоў брыгады. Сам Фёдар Фаміч Дуброўскі тады не прыехаў: быў ужо цяжка хворы. Цяжка было (ды і немагчыма) перадаць ужынарэпартажы хоць частку таго, што зроблена гэтымі людзьмі, што вытрымалі яны ў ліхую часіну, што перажылі і як выстаялі, перамаглі. Як, напрыклад, можна было ўзнавіць, не прыбягаючы да інсцэніроўкі, эпизод арышту у Вялікіх Дольцах Барысам Звонавым «зраднікі» Сяргея Маркевіча, як паказаць былога ўрача Кірылу Чэпіка, які, паранены ў сквіцу, больш месяца праляжаў каля каневы і, каб не памерць з голаду, глытаў жабыную ікру...

Так, сродкамі дакументальнага кіно расказаць пра гэта немагчыма. Але пра гэта можна напісаць. І калі ў памяці людской сцёрліся асобныя дэталі, штрыхі, моманты, то ў гэтым могуць дапамагчы архіўныя матэрыялы: пратаколы брыгадных сходаў, нарад, распараджэнні і загады, пажайцельны ад часу камплекты газет. І аўтары кнігі ашчадна і ўмела іх выкарыстоўваюць.

Важна адзначыць і тое, што ў цэнтры ўвагі дакументалістаў — людзі, што ўсе яны паказаны буйным планам — ад радавога байца да камбрыга.

Шмат месца ў кнізе аддадзена паказу баявых аперацый, але найбольш аўтары кнігі гавораць пра тое, што вяло людзей у бой, у імя чаго яны прайшлі сваю кроў, ахвяравалі жыццём.

На прыкладзе партызанскай брыгады «Дубава» аўтары яшчэ раз падкрэсліваюць, што барацьба з ворагам, якая разгарнулася ў гады вайны на тэрыторыі Беларусі, была ўсёнароднай, што на чале яе стаялі лепшыя сыны і дачкі нашага народа — камуністы. Прычынамі няўдач гітлераўцаў былі не «цяжкія ўмовы бездарожжа», не «балоты і непразная мясцовасць» і нават не «крэпасці з поўнай кругавой абаронай», а масавы гераізм партызан, сіла іх духу, непакінутая вера ў перамогу. У гэтым мы яшчэ раз пераконваемся, прачытаўшы кнігу «У імя Радзімы», старонкі якой, дарэчы, дапаўняюць замалёўкі, карціны і сатырычныя плакаты А. Гуціева і М. Абрывычы — былых мастакоў-партызан.

В. ПОЛЯК.

Ф. Шлык, П. Шопы, «У імя Радзімы». На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1971.

ТЭМА - ПАТРЫЯТЫЗМ

«Рыхтуецца сур'езна, напружана, няўхільна да абароны Айчыны, да абароны сацыялістычнай Савецкай рэспублікі». Гэтыя ленынскія словы сталі эпіграфам да фотааповесці аб патрыятычных справах арганізацыі ДТСААФ Беларусі, якая выпушчана творчай студыяй «Фота і жыццё» Саюза журналістаў БССР.

Малюніцае ілюстраванае выданне складаецца з некалькіх раздзелаў. У кароткім гістарычным нарысе аўтары З. Слешчык і А. Ляпшы прасочваюць слаўны шлях, пройдзены Асавіяхімам і яго пераемнікам Добраахвотным таварыствам садзеяння арміі, авіяцыі і флоту. На першых старонках фотааповесці партрэты П. Галавачова, А. Гараўца, А. Кулагіна, С. Карніча і іншых герояў-беларусаў, якія здзейснілі подзвігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У папулярнай форме расказваецца ў альбоме пра вопыт работы арганізацыі ДТСААФ Мінскага трактарнага завода, Аршанскага льнокамбіната, калгаса «Першае мая» Брэсцкай вобласці, саўгаса «Судкова» Гомельскай вобласці, Віцебскага-медыцынскага інстытута і іншых перадавых у рэспубліцы прайвічных калектываў таварыства.

Фотааповесць наглядна знаёміць з разнастайнымі формамі і метадамі ваенна-патрыятычнай прапаганды, адлюстроўвае плённую работу па падрыхтоўцы моладзі да службы ва Узброеных Сілах БССР, падрыхтоўцы тэхнічных кадраў для народнай гаспадаркі, развіцці ваенна-тэхнічных відаў спорту.

Альбом выпушчаны масавым тыражом.

ТУТ, у гэтых пакоях, здаецца, музыка гучыць заўсёды. І тады, калі людзі маўчаць, яны «слухаюць» яе. Бо такі іх абавязак—яны рыхтуюць музычныя перадачы. Калі вы ўключаеце свой «Тэлі» або «Арбіту» і настройваеце апарат на хвалі, якія нясуць у эфір, на блакітныя экраны тэлевізараў песню або сімфонію, гэта азначае, што да вас прыходзіць імі знойдзена, падрыхтаваная, адрэдагаваная праграма. І ў святочныя дні, поўныя радаснага гучання, таксама. Магчыма, адклаўшы гэты нумар газеты, вы будзеце глядзець і слухаць перадачу, над якой «лампалі галаву» людзі, якіх вы потым ніколі не тое што не пабачыце, а не ўспомніце. Рэдакцыя музычных перадач Беларускага тэлебачання...

Тут спрачаюцца пра густы. Выбіраюць выканаўцаў. Рэдагуюць тэксты. І вясёлыя, жартаўлівыя, і сур'езныя, амаль акадэмічныя па змесце. Імёны кампазітараў і артыстаў перабіраюцца змацяняльна: ёсць любімыя, ёсць «не зусім», а трэба склаці сапраўды цікавую, шырокага даягляду (музычнага даягляду!) праграму.

Чалавечая вока прывыкла да ўмоўнасці. Думаеш пра сімфанічны канцэрт і ўяўляеш сабе сцэну—доўгія рады пюлітраў, доўблікі пражэктараў на золцае духавых, чорныя фракі музыкантаў...

Кіраўнік Мінскага камернага аркестра Юрый Цырук стаіць за дырыжорскім пультам. Шэры святэр, з яго кішэнкі выглядзе пачак цыгарэт «БТ». Аркестр: маладыя, вясёлыя тавары, розныя касцюмы. І музыка—Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Антоніа Вівальдзі. У велізарнай студыі, залітай яркім святлом пражэктараў і юпіцераў, над доўгімі «журывамі» з чуйнымі мікрафонамі, над блакітнымі экранамі манітораў, над чорнымі ручэйкамі кабеляў і правадоў, працягнутых да тэлекамер, льецца музыка, напісаная вялікім італьянскім кампазітарам два стагоддзі назад. XX стагоддзе сустрэлася з XVIII. У адной са студый Мінскага тэлецэнтра ідзе «тракт»—рэпетыцыя будучай музычнай перадачы. Вечарам канцэрт «Грае Мінскі камерны аркестр» убачаць тысячы людзей.

ДВА ТАЙМЫ

А зараз ідзе падрыхтоўка да гэтай сустрэчы. Есць звычайная работа. Усё размерана і дзелавіта. З такой дзелавітасцю ўпрыгожваюць звычайна рабочыя праспекты і вуліцы горада. І няма ім справы да таго, што, глядзячы на іх работу, кожны міжволі думае пра будучае свята, і ў кожнага з'яўляецца добры святочны настрой. Так і тут. Спокойна праходзіць па студыі рэжысёр перадачы Абрам Навасельскі. Ён ціха дае ўказанні рабочаму крышачку паправіць крэслы, на якіх будуць сядзець музыканты. Дае «ўводныя» аператарам: «Ты, Валера, больш трымай агульны план, а ты, Толя,—саліста лаві». Падказаў, што трэба асвятліць лепш, а дзе пакінуць крыху ценю. І спакойна, павольна пайшоў у рэжысёрскую. З гэтай хвіліны яго «камандны пункт» тут.

Гэты пакой нечым нагадвае рубку акіянскага карабля. Уста студыя адзгалуль, як на далоні. Яна недзе ўнізе, у нас пад нагамі. Толькі вось ні адзін гук не далае адтуль—студыя адгароджана ад нас двайной шклянёй сцяной. І там, унізе, бязгучна расаджаецца на месцы аркестр, бязгучна перагаворваюцца аператары, бязгучна ходзяць з доўгімі палкамі асвятляльнікі, то адну лямпу павернуць, то другую. За часопісным столікам сядзіць вядучая і аўтар перадачы Любоў Бельская. Яна хвалюецца больш за ўсіх. Яшчэ раз праглядае сцэнарый, яшчэ раз «праганяе» з Юрыем Цыруком яго тэкст. Але вось, здаецца, усё гатова: застылі ля камер аператары, нарэшце расселіся і супакой-

ліся музыканты, кудысьці на «верхатуру» залезлі асвятляльнікі. Бельская застаецца сам-насам з тэлекамерай «Тракт» пачынаецца.

Навасельскі садзіцца за рэжысёрскі пульт. Вакол яго нечакана з'яўляецца многа народа: займаюць свае месцы тэхнікі, за велізарны пульт з бясконнымі кнопкамі, садзіцца гукарэжысёр. Кароткая каманда «Увага!» і...

— Добры вечар, дарагія тэлегледачы! (А за акном, між іншым, ва ўсю ўсміхаецца сонца, разганяючы ранішні туман—ІІ гадзін раніцы). Сёння ў нас у гасцях Мінскі камерны аркестр.

Любоў Бельская расказвае пра аркестр, пра яго гастролі ў Ленінградзе, чытае рэцэнзіі з газет і часопісаў. Уважліва сочаць за яе словамі рэжысёр Навасельскі і гукарэжысёр Надзея Гапачка. Куды падзеўся нядаўні спакой! Увесь час падаюцца каманды аператару: «Толя, рыхтуйся «наехаць» на Любу. Наезджай! Абрэж ёй паперы!» І Анатоль Сцяпаню «наезджае», ледзь-ледзь падымае камеру, каб не было відаць сцэнарыя, што ляжыць на сталае. «Вось так, запомні сваё месца!»—камандуе Навасельскі.

Бельская аб'яўляе першы твор—Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам Вівальдзі. Юрый Цырук узмаіе палачку, узмахне ёй, і... гукарэжысёр націскае кнопку магнітафона. Твор загадаў запісаны на плёнку, і ў эфір пойдзе гук з магнітафона. Тое, што іграе зараз аркестр, чуюць, відаць, толькі асвятляльнікі. Перад рэжысёрам на яго пульце некалькі тэлевізійных экранаў. На кожным з іх ідзе адна і тая ж перадача, а вось адлюстраванне на кожным—рознае. На адным з іх—дырыжор, на другім—вія-

ЗА БЯСПЕКУ Ў ДАРОЗЕ

УМОВЫ КОНКУРСУ НА ЛЕПШЫ ТВОР, ПРЫСВЕЧАНЫ БАРАЦЬБЕ ЗА БЯСПЕКУ РУХУ У ГАРАДАХ І НА ДАРОГАХ РЭСПУБЛІКІ

З году ў год у нашай рэспубліцы, як і ва ўсёй краіне, развіваецца аўтамотатранспарт, павялічваецца колькасць машын як у дзяржаўным, так і ў індывідуальным карыстанні грамадзян. У гарадах і на дарогах рух становіцца ўсё больш інтэнсіўным. На жаль, павялічваецца і колькасць аварыяў, якія наносзяць велізарную шкоду. Вось чаму барацьба за бяспеку руху ўсіх відаў транспарту і пешаходаў стала важнейшай задачай дня.

У сувязі з гэтым і для прыцягнення ўвагі ўдзельнікаў руху ўсіх катэгорый да пытанняў культуры, майстэрства, бяспекі руху і выканання правіл пешаходаў аб'яўляецца конкурс на лепшы твор, прысвечаны людзям, якія працуюць у аўтатранспарце. Конкурс праводзяць Міністэрства ўнутраных спраў БССР разам з Саюзам пісьменнікаў БССР і Саюзам журналістаў БССР. Яны ж ствараюць і журы конкурсу, якое вызначыць пераможцаў.

На конкурс прымаюцца апавяданні і нарысы, вершы і тэксты песень з музынай, фельетоны, плакаты з подпісамі, у якіх ставяцца пытанні ўзаемаадносін пешахода і вадзіцеля на вуліцах і дарогах, надзённыя праблемы бяспекі руху, паказваецца вялікая праца работнікаў дзяржаўнай інспекцыі, грамадскіх аўтаінспектараў, лепшых вадзіцеляў.

Конкурс адкрыты, рукапісы на беларускай або рускай мовах у 2 х экземплярах прысылаюцца з паметнай «на конкурс» па адрасе: г. Мінск, вул. Энгельса, 9, журы конкурсу «За бяспеку ў дарозе».

Рукапісы прымаюцца да 1 кастрычніка 1972 года.

За лепшы твор журы, не пазней 1 снежня 1972 года, прысудзіць прэміі:

За лепшае апавяданне — адна 1-я прэмія — 250 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція — па 100 руб.

За лепшы нарыс — адна 1-я прэмія — 150 руб., дзве другія — па 100 руб., дзве трэція — па 75 руб.

За лепшы фельетон — адна 1-я прэмія — 100 руб., дзве другія — па 75 руб., дзве трэція — па 50 руб.

За лепшы верш — адна 1-я прэмія — 100 руб., дзве другія — па 75 руб., дзве трэція — па 50 руб.

За песні (тэкст і музыка) — адна 1-я прэмія — 200 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція — па 100 руб.

За плакат (з подпісам) — адна 1-я прэмія — 200 руб., дзве другія — па 150 руб., дзве трэція — па 100 руб.

Міністэрства ўнутраных спраў БССР, Саюз пісьменнікаў БССР, Саюз журналістаў БССР.

СУСТРЭЧА БУДЗЕ МЕЦЬ ПРАЦЯГ

Студэнты факультэта мовы і літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна наладзілі абмеркаванне рамана Івана Чыгрынава «Плач перабілі». Па запрашэнні рэстарата ў Брэст прыехаў аўтар рамана. Літаратурную сустрэчу распачаў уступным словам вядучы кафедры беларускай мовы і літа-

ратуры Уд. Калеснік. У абмеркаванні прынялі ўдзел студэнты Ніна Пратавіцкая, Уладзімір Гарбарук, Галіна Дзямчук, Ірына Гоман, Мікола Лойна, Мікола Аляхновіч, Вера Кузьмін, Волга Радзюк, Іван Чыгрынаў. Ён расказаў, як ствараўся раман, надзяліўся творчымі планамі. Было «выказана» пажаданне наладзіць яшчэ адну такую сустрэчу, калі з'явіцца ў друку наступная кніга рамана.

РАЯЦЦА БІБЛІЯТЭКАРЫ

Федэрацыі і Латвія паказалі, што яна дапамагае лепш размеркаваць ініцыятыўны фонд, больш мэтанакіравана выкарыстоўваць сродкі. Рэальныя семінары бібліятэчных работнікаў адбыліся таксама ў Салігорску, Уздзе, Барысаве, Ленінскім раёне Мінска. На іх абмяркоўваліся пытанні аб ініцыятыўных выхаваанні маладых чытачоў, мерапрыемстваў па падрыхтоўцы да 50-годдзя СССР.

ЗАХОДНЯЯ ПРЭСА

З гэтай часцей інфармацыя чытаюць аб рантэйнай смерці вядомых выканаўцаў папулярнай музыкі. Упершыню такое паведамленне з'явілася ў 1967 годзе — нечакана памёр чалавек, які прывёў ансамбль «Бітлз» да славы.—Брайян Эпстайн. Той жа дзень пачаў Брайяна Джонса, Алана Вільсана, Джымі Хендрыкса, Джэніс Джоплін. Тры месяцы назад памёр амерыканскі спявак Джымі Морысан. Прама або ўскосна гэта звязана з наркатыкамі.

У артыкуле, надрукаваным у нямецкім часопісе «Нойес лебен», ІЛО-ПА РЭГНЕР даследуе прычыны з'явілі адной з ахвяр наркаманіі—славутага амерыканскага гітарыста Джымі Хендрыкса.

ДЖЫМІ ХЕНДРЫКС

нарадзіўся ў амерыканскім горадзе Сіэце — штат Вашынгтон. Продкі яго былі негры, а адзін з продкаў—індыянка. Зоркай ён стаў дзякуючы бясспрэчнаму музычнаму таленту, на якім навываліся менеджэры, фірмы грамзапісаў, буйнейшыя выдаўцы. У іх рэкламных выказваннях ён фігурыраваў як «Лепшы гітарыст свету» — «Д'ябал з гітарай».

Прагрэсіўны часопіс «Элан» (ФРГ) у сваім артыкуле, які з'явіўся перад смерцю Джымі Хендрыкса, пісаў пра бліскучае спалучэнне «выдатнай ігры на гітары з магчымасцямі электронікі», а таксама аб зліцці традыцыйных элементаў блюза з матывамі джазу і фальклору. У той жа час «Элан» шкадуе, што Хендрыкс на алошнім фестывалі ў Рэмарне выканаў толькі рад стэрэатыпных баевікоў, толькі зрэдку разрываючы іх руладамі сваіх імправізацый. Часопіс вымушае быць канстатаваць зніжэнне мастацкага ўзроў-

Па той бок

СМЕРЦЬ КУМІРА

ню выканання гітарыста ў параўнанні з выступленнем на фестывалі, які прайшоў нядаўна ў Вудстоку.

«Элан» паведамляе, што там Хендрыкс сваё 13-мінутае сола прысядзіць выкрыццю ваенных значэнстваў арміі ЗША ў В'етнаме, цалкам разрываючы нацыянальны гімн Злучаных Штатаў і разбураючы яго аж да атаманальных дысгармоній.

Ці было выпадкова, што Джымі Хендрыкс у 24 гады памёр ад наркатыкаў?

Бясспрэчна, што адзін чалавек не нараджаецца з маніякальнымі схільнасцямі. Толькі з-за пэўных акалічнасцей ён становіцца такі. Сучасныя грамадскія ўмовы ў імперыялістычных індустрыяльных дзяржавах ствараюць глебу для працвіцця наркаманіі, ахвярамі якой становяцца тысячы і тысячы маладых людзей. Але чаму сярод тых, хто памёр ад наркатыкаў, асабліва многа відных прадстаўнікоў шоу? Знявольеныя манопаліямі ідалы пасаджаны тымі, хто выкарыстоўвае іх для павышэння прыбыткаў і брудных здзелак, у залатыя клеткі. Многія пап-зоркі, з'яўнячы ўмовамі кантракту, вымушаны выконваць песні, якія, як прызнаў сам прэзідэнт амерыканскай фірмы грамзапісаў МГМ Майк Карб, праслаўляюць наркатычны адчуванні або нават выступаюць у стане наркатычнага афекту. Пра самага сябе Хендрыкс кажаў, што яму вядомы ўсе віды наркатыкаў і ўсе наркатычныя афекты. У адным выступленні на тэлебачанні ён прапаган-

даваў наркатык ЛСД, які даводзіць да вар'яцтва.

Усё новыя афёры з гашышам і ЛСД, як вядома, нават не маюць патрэбы ў доказах. Падвержаны наркаманіі менаджэр Брайян Эпстайн памёр у 1967 годзе ад вялікай дозы наркатыку. Кумір з Ролінг Стоунз Брайян Джонс утаніўся ў 1969 годзе ў сваім шыкоўным басейне, будучы ў транс пасля прыёму гашышу.

Так што гібель Джымі Хендрыкса ў верасні 1970 года была далаека не першай у ланцугу смерцаў сярод зорак пап-музыкі. Але ён не быў таксама апошні: у снежні 1970 года амаль гэтак жа, як Хендрыкс, вядомая амерыканская спявачка Джэніс Джоплін была знойдзена мёртвай у сваёй кватэры ў Галівудзе. Доўгавалася зорка з Тэхаса памёрла ад звышдозы наркатыку. На лезым прадплеччы нябожчыцы было знойдзена 14 уколаў ад іголькі шпрыцы з гераніам...

Як рэзгавалі на раптоўную смерць Джымі Хендрыкса людзі, якія яго акружалі? 23-гадовая Моніка Данеман з Дзюсельдорфа доўга марыла — як пісала адна гамбургская газета — аб славе першай прынцэсы лёду. Аднак сярод зорак фігурнага катання яна заставалася вельмі пасрэднай. Тады пані Данеман задаволілася фальшывым бляскам спэдарожніцы Хендрыкса.

На першых палосках бульварных лістоў з'явіліся яе імя і партрэт. Ад-

МУЗЫКІ

дэнчліст Алег Алоўнікаў, які і выконвае Канцэрт, на трэцім— агульны план усяго аркестра. Адлюстраванні мяняюцца, рухаюцца, то з'яўляцца на экране рукі музыканта, то ўважліва-засяроджаны твар дырыжора: апэратары ўвесь час «шукваюць кадр». А рэжысёр, які па тэлеэкранах сочыць за гэтымі пошукамі, выбірае патрэбнае адлюстраванне і тады ўводзіць тую ці іншую камеру ў эфір. Вось гэта адлюстраванне і з'яўляецца на кантрольных тэлевізарах-маніторах, а значыць і на нашых хатніх экранах.

Але рэжысёр не толькі выбірае, ён і кіруе камерамі, а дакладней—апэратарамі. Увесь час з-за пульта чуецца: «Валера, прайдзіся агульнымі», «Баранаў, куды ты палез? Ты ў кадры праехаў», «Толя, буйней бярэ, буйней!». Наогул тэлеапэратарам—Анатолію Сцяпанаву, Валерыю Болдыку і Анатолію Баранаву—сёння пастаяць не ўдасца. Бо музычная тэлеперадача—рэч асаблівае. Дзеянне ў ёй, як вы самі разумееце, мала. Вось і даводзіцца часта мяняць планы.

І зноў слова вядучай. Яна просіць кіраўніка аркестра раскажаць аб планах Мінскага камернага. І вось у кадры—Юрый Цырук. Ён пачынае свой расказ, і тут наступае чарга непакіоўца Надзеі Гапачы. «Ой, як ціха,—усклікае яна.—Ён што, так і будзе гаварыць?» «Вы так і будзеце гаварыць?—у сваю чаргу пытаецца ў мікрафон Навасельскі.—Гучней, калі ласка. Вось так, добра!» Але, аказваецца, яшчэ не ўсё добра. Аркестр пачынае іграць другую рэч—Канцэрт для флейты з аркестрам Міхаэля Гайдна. І вось, калі пачынае флейта, чуецца ўсхваляваны голас Навасельскага: «Апэратары, чаму не паказваеце саліста?» Знізу спакойна адказваюць: «Яго няма!» Рэжысёр на секунду задумваецца і нечакана просіць: «Ну хоць крэсла пакажыце, дзе ён ся-

дзець павінен». І вось на экране манітора з'яўляецца крэсла, з якога ідуць пяшчотныя гукі флейты. Крэсла «іграе» даволі доўга, мінут дваццаць. За гэты час апэратары паказалі яго з усіх бакоў і ў самых розных камбінацыях. Гэта гульня з крэслам, прытым зусім не гамбсаўскай работы, вядома, развесяліла маладых музыкантаў аркестра. І яны, ведаючы, што гук усёроўна ідзе з плёнкі, пачалі ў паўзах перагаворвацца, усміхацца. Гэта каштавала рэжысёру нерваў, і нямаля. «Ну няўжо яны не разумеюць, што рэпетыцыя не для іх, а для апэратара?» І ў мікрафон: «Спакайней, калі ласка!» Апошні твор—фінал «Музыкі для струнных» Сяргея Картэса да агульнага задавальнення праходзіць без ніякіх «ЧП».

І вось Любоў Бельская «развітваецца» з тэлегледачамі. Апэратары здымаюць навушнікі. Гаснуць праэктары, гаснуць экраны манітораў, пераматваецца магнітафонная плёнка. Рэжысёр жартуе: «Першы тайм правёў». Адбіваецца прывычка—да гэтага гадоў дзесяць Навасельскі быў рэжысёрам спартыўных перадач.

А вечарам—«другі тайм». (Дарэчы, лёс угатаваў Навасельскаму сюрпрыз: па першай праграме ў гэты час ішоў другі тайм футбольнага матча «Дынама» (Кіеў)—«Карпаты» (Львоў). І, канечне ж, ён не-не ды і паглядаў на адзін з бязлікіх экранаў, на якім кіўляне становіліся чэмпіёнамі). Але вечарам—усё па-іншаму. Юрый Цырук—у бездакорным чорным фракі, сур'ёзныя твары музыкантаў, новая прычоска ў Бельскай, флейтыст—на месцы. І міжволі ствараецца святочны настрой, як заўсёды пры сустрэчы з мастацтвам. Вось студыю зноў залівае святло. Усе займаюць свае месцы. Рэжысёр падымае руку: «Увага, мы ў эфіры!» З'явілася на экране знаёмая застаўка з лірай. Музыка ідзе ў наш дом...

Барыс ГЕРСТАН.

нак толькі тады, калі яе ідэал—пасля прыёму наркатыкаў—у яе кватэры—памёр. Данеман дала мноства інтэрв'ю, заклікала высока прыбытковы дагавор з адным ілюстраваным часопісам на выданне артыкула «Маё жыццё з Джымі» і пазіравала з радаснай усмешкай перад шматлікімі камерамі. Пры кожным зручным і нязручным выпадку яна бясплатна выдавала гісторыю аб тым, што дзеля вялікага майстра яна ахвяравала кар'ерай фігурысткі.

Распаўсюджаннем ле-

генд займаўся і Эрык Бардан, які ў прэсякнутай плёткамі шпрынгераўскай «Більд-Цайтунг» выдаваўся за лепшага сябра Хендрыкса. «Джымі сам падвёў рысу пад сваё жыццё». Ён хацеў памёрці шчаслівым. Ён выбраў смерць у той час, калі з'явілася пагроза пазбавіцца шчасця. Ён убачыў сябе ў канцы музычнага развіцця. Яго музыка стала яму прыядацца.

Менэджэр нябожчыка-зоркі Гаральд Дэвідсан ужо ў дзень смерці публічна засмучаўся аб прыбытках, якія яго «леп-

шы конік» павінен быў прынесці яму: «Менавіта сёння я ангажыраваў для Джымі турнір па Заходняй Германіі».

Кумір мёртвы. Бізнес на яго прозвішчы працягваецца. Джымі Хендрыкс стаў складанай часткай і ахвярай, па прызнанні заходнегерманскага менеджэра Юргенса Г. Р. Баерляйна, другога па ступені даходлівасці пасля кантрабанды зброі бізнесу ў заходнім свеце.

Пераклад з нямецкай В. МЯГКОЎ.

«ЦЕНІ Ў РАІ» І ЦЕНІ Ў ФРГ

У спісе бестселераў Федэратыўнай Рэспублікі Германіі ўжо некалькі месяцаў трывала фігурае пасмаротна выдадзены раман Эрыха Марыя Рэмарка «Цені ў раі». Кніга каштуе не так і танна—25 заходнегерманскіх марак, але яе ахвотна купляюць, бо аўтар усё ведаюць і творчасць яго высокая цэніць.

Выхад рамана ажывіў у памяці многіх яго чытачоў драматычныя падзеі, якія адбыліся не толькі з героямі твора, але і з пісьменнікам і яго блізкімі.

Эрых Марыя Рэмарк усё сваё жыццё быў паслядоўным, баявым антыфашыстам, і адну з рэцэнзій на яго апошні раман напісаў другі пямецкі пісьменнік-антыфашыст Роберт Нойман. У гэтай рэцэнзій Нойман зазначыў, што, калі Рэмарк выехаў ад праследванняў фашыстаў у эміграцыю, яго малодшая сястра засталася ў нацысцкай Германіі. Гітлераўцы кінулі яе ў турму і праз некаторы час пакаралі смерцю. Да гэтых скупых звестак, нададзеных у рэцэнзій, падрабязны матэрыял дадаў доктар Роберт Кемпер, амерыканскі адвакат (таксама былы нямецкі эмігрант), які на шюрбберскім працэсе быў першым намеснікам галоўнага амерыканскага абвінавачваўца Джэксона.

Доктар Р. Кемпер паведаміў, што пані Эльфрыда Шольц (так звалі сястру пісьменніка) да другой сусветнай вайны жыла ў Дрэздэне, дзе вяла модны салон. Памяшканне яна здымала ў нейкай Тоні Венцэль, якая праз пэўны час прыйшла да вываду, што пані Шольц увозіць не верыць у Адольфа Гітлера і ў яго перамогу ў вайне. Больш таго, пані Шольц дазваляла сабе здэкліваць заўвагі ў адрас фіюрэра. Тоні Венцэль урэшце данесла на сваю кватарантку нацысцкім органам, якія ў кастрычніку 1943 года Эльфрыду Шольц арыштавалі і аддалі пад суд. Яе судзіў сумна вядомы нацысцкі суддзя Рональд Фрайслер. Ён назваў абвінавачваную «подлай прапагандысткай ваенных праціўнікаў трэцяга рэйха», канстатаваў, што яна пад уплывам свайго брата-эмігранта (Эльфрыда Шольц тады не бачылася з братам ужо трынаццаць год). І нарэшце як здрадніцу прысудзіў яе да пакарання смерцю. Праз некалькі дзён прысуд быў выкананы.

Трагічны лёс Эльфрыды Шольц мае сумны эпілог. Пасля другой сусветнай вайны Эрых Марыя Рэмарк напросіў доктара Кемпера пачаць у ФРГ рэабілітацыйны працэс па справе свайго сястры. Адвакат падаў заяву па ўсёй форме, прывёў неабходныя факты, але заходнегерманскія суды працэс спынілі. Рашэнне гэтае аб'яўлена канчатковым з той прычыны, што асоба, якая ў дадзеным выпадку адыграла гносную ролю даносчыцы, Тоні Венцэль знаходзіцца «невядома дзе».

Сваю самоту, распач, крык трывожны
Пранеслі ў небе жораваў ключы,
І ціха ходзіць восень па-над Сожам,
Глыбокі ліст пад ногі кладучы:
З барвоых клёнаў—лапкаю гусінай,
З бярозкі белай—россыпам пісіц.
Вільнула сцэжка ўбок хвастом
лісіным—
Загадкава пад ветрам шапаціць.
Рабіна кашміроваю хусцінкай

Прыкрыць сваю імкнецца галаву:
Гарыць, як сарамлівая дзяўчынка,—
То ж пацеркі ўпусціла ў траву!..
Дзівосны час для згадак і надзей,
Для роздуму глыбокага,

як вечнасць,—
Ён нараджае ў сэрцы чалавечысць,
Ён сталасцю прыходзіць да людзей.

Іван КІРЭЙЧЫК.

Фотацэнтр
А. РУДЧАНКІ.

ШТО НІМУЧО ПРА НАС

Балгарскі штогоднік «Народна культура» змясціў водгук на беларускае выданне кнігі Анастасіі Стаянава «Жыў быў хлопчык». У водгукі між іншым гаворыцца: «Пераклад на беларускую мову зроблены У. Анискоўцам пад рэдакцыйнай вымогай паста і перакладчыка Іла Гіленца. Складаецца ўражанне, што перакладчык выдатна справіўся са сваёй задачай, здолеў узяць твор па сапраў-

ды цудоўнай літаратурнай мове, захаваў яго назачную атмосферу і каларыт. Калі чагасі апавесць на беларускую, здаецца, што яна і напісана на гэтай мове—настойліва натуральна і лёгка гучыць апавяданне і асабліва дыялогі. Можна сказаць, што ілюстрацыі мастака В. Тарасава ўдала дапаўняюць і раскрываюць змест». Водгук належыць балгарскаму крытыку Сімеону Уладзіміраву.

Часопіс «Сустрачэнні», які выходзіць у харвацкім горадзе Умагу, змясціў верш Н. Гіленца «Мой мілы прах, мой жаўранак». Некалькімі нумарамі раней у гэтым жа часопісе быў змяшчаны яго верш «Не пандай мяне, мой светлы сум». Абодва пераклады на сэрбскахарвацкую зрабіў Іван Валентавіч.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

«І ПЛАЧУЦЬ ЛЯЛКІ Ў ГОМЕЛІ...»

Адзел прапаганды і агітацыі Гомельскага абкома КПБ і абласное ўпраўленне культуры абмеркавалі артыкул С. Клімковіч «І плачуць лялькі ў Гомелі...», змешчаны ў № 36 «Літаратуры і мастацтва». Прынята рашэнне ў мэтах стварэння неабходных умоў для творчай работы калектыву і паказу спентаіля на стэжынары

даць тэатру памяшканне ў Гомельскай дзіцячай музычнай школе імя Чайкоўскага.

Пасля ўводу ў эксплуатацыю новага будынка пракуратуры (III квартал 1972 года) стары будынак у адпаведнасці з рашэннем бюро абкома КПБ ад 12 лютага 1971 года будзе перададзены абласной філармоніі і ляльчанам тэатру. У перспектыве мяркуюцца будаўніцтва стаяцяннага будынка для філармоніі і ляльчанга тэатра. Да канца года пытанні далейшага паліпшэння работы тэатра стануць прадметам абмеркавання савета абласнога ўпраўлення культуры. Пасля аяртання калектыву з гастролляў артыкул будзе абмеркаваны на сходзе з удзелам адназначных работнікаў абласнога ўпраўлення культуры і аддзела прапаганды і агітацыі абкома КПБ.

ВІТАЮЦЬ МАСКВА І ЛЕНІНГРАД

У спецыяльных Ленінградскага—дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета выступілі іранскія артысты БССР В. Чарнабаев. Ён выканаў парты Мейсціфелі ў оперы Ш. Гуно «Фаўст» і Баэлію ў оперы Дж. Раціні «Севільскі цырульнік».

Ленінградцы гарача віталі госця з Беларусі.

Сольны канцэрт народнага артыста БССР і Саюзкіна адбыўся ў Маскве, у канцэртнай зале інстытута імя Гнесіных. Праграму канцэрта скла-

лі творы шведскіх, рускіх і з'яўдніеўрапейскіх кампазітараў.

Партыю фартэпіяна выконвала В. Вагатырская.

Ю. ГРУШЭЦКІ.

СЯРГЕЙ ПЯТРОВІЧ толькі ўключыў электрабрытву, каб спляжыць сіваю шчаціну са свайго твару, як пачуўся званок. Ён выключыў апарат і прыху адзіўлены такім раннім візітам, пайшоў адчыніць дзверы.

У калідор, не чакаючы запрашэння, увайшла прыгожая, з густам апраўтанай дзяўчына і, сказаўшы «добры дзень», пачала працягваць прычоску ля люстра, якое вісела на сцяне.

Твар дзяўчыны здаўся Сяргею Пятровічу знаёмым, але адкуль яна — адразу, так раптоўна, ён не мог успомніць.

— Вы мяне не назнаеце? — ветліва зірнуўшы на гаспадара кватэры, спытала дзяўчына.

Сяргей Пятровіч насупіў куцастыя бровы.

— Пачакайце... О, успомніў. Мама! Якім чынам ты тут? Пасля фарсавання Дунай я цябе не бачыў... Наш батальён тады захапіўшы плацдарм... Перад гэтым ты рабіла мне перавязку левай рукі.

Дзяўчына зразумела ўсё як жарт.

— Не Мама? Шкада. А вельмі падобна. І носік такі кірваты, і ямачка на пчаце. Вельмі ж пчырапа была — тэла ў самы агонь. Я хацеў не ў палітвы шпіталь з перадавой аддзялення. Шкада было такую прыгажуню. Не згадзілася. Дык ты не Мама...

— Мне тады на свеце не было.

— Эх, зусім я забытаўся, як кажуць, глыбін пачуццё часу. То ж праўда, цяпер той Мама, калі не загінула, вунь колькі год. А ў паміці — маладая, гарэзіва, як ты...

— Я ваша пляменніца Галя. — Галя?! Гэта ты ўжо такая? Ты ж, калі я ў вас быў... — У другім класе была, — падказала Галя, сцідваючы лёгкае паліто. — А цяпер? — абдымаючы дачку брата, спытаў Сяргей Пятровіч. — Аграном. Сельгасінтэстат у Гродні скончыла. — Маладзец, — нахваліў Сяргей Пятровіч, запрашаючы пляменніцу ў пакой. — Працуеш дзе?

— Яшчэ не. Толькі накіраванне атрымала. Таму і прыехала да вас, параішыся з бацькам, прасіць...

«Уладкаваць цябе, прыгажуню, у сталіцы», — падумаў Сяргей Пятровіч, але не хацеў напрыўдзіць мілую дзяўчыну.

— Ну, словам, я была ў Мадрыду...

«Не тая моладзь цяпер, — думаў, шукваючы слухаючы пляменніцу, Сяргей Пятровіч. — На перадавую не рвецца».

— Начальнік упраўлення прапануе мне...

— Ехаць у калгас?..

— Не, у калгас спецыялістаў нашага профілю не пасылаюць. Ён прапануе мне пасаду начальніка стаянцы аховы раслін у райцэнтры. Гэта нават недалёка адсюль.

— Ну дык добра. Вішучу.

— А ты, які там з мяне начальнік, — сарамліва ўсміхнулася Галя і, зірнуўшы ў другі пакой, спытала: — Ці ёсць на рабоце?

— Ты ж скончыла інстытут, — сказаў дядзёка, не звяртаючы ўвагі на яе пытанне.

— А практыкі належнай няма. Я не хачу так. Вось я і рашыла прасіць: у вас ёсць знаёмства ў міністэрстве?

«Не, дзяўчынка, у сталіцы я цябе не буду ўладкоўваць», — рашыў у думках Сяргей Пятровіч і пачаў угадваць пляменніцу выкінуць недарэчную думку — быць аграномам на асфальце.

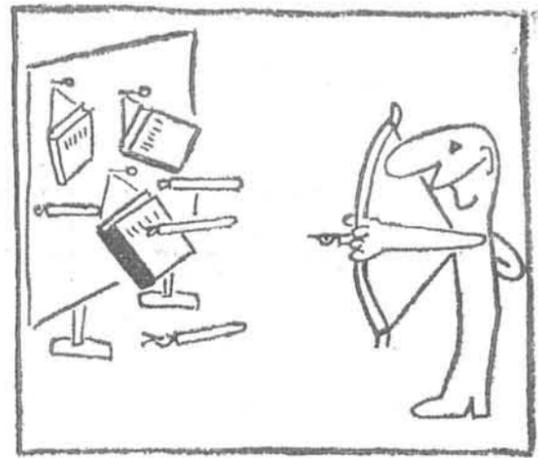
— Галі прапануюць пасаду начальніка — трэба брацца. І эклад, відаць, большы...

— На п'ятдзсят рублёў. Але я хачу спачатку радавы аграномам. І не тут, пад бокам у начальства, а на Палессі. Хачу правесці, на што я здатная.

На твары Сяргея Пятровіча з'явілася спачатку адзіўленне, а потым шырокае ўсміхненне. Гэта прыху збыткія Галя.

— Што, пельга гэтага прасіць? Чаго вы ўсміхаецеся?

— Чаго? Ды вось цяпер я зусім упэўнен — ты Мама з медсанбата; такі зграбны кірваты носік і ямачка на пчаце...

Крытык у вольную часіну.

Мал. А. ШАЎЦОВА.

В. НАХЦІГАЛЬ

Р Э В Е Н Э

— У панядзелак мой дзень нараджэння, — нагадала мне жонка. — Спадзяюся, ты не забыся?

— Што ты, як можна!

— Я б хацела атрымаць ад цябе ў падарунак рэвенэ, — дадала яна ў усмешку.

— Гм... Рэвенэ... Добра! — згодна кінуў я, не адрываючыся ад газеты.

На працы я ў першую чаргу запытаўся ў сакратаркі Марты, самай вільчай нашай модніцы, дзе можна купіць добрае рэвенэ. Яна адзіўлена павяла бровом, падумала і канетліва адказала:

— Вядома, ва універмагу, што каля моста. Там падта вільні выбар.

Я пайшоў у той універмаг.

— Пачакайце мне, калі ласка, самае прыгожэ рэвенэ, — звярнуўся я да красуні-прадаўшчыцы, што пазірала задуманымі вачамі пелуды наўзверх галоў наведвальнікаў. — Ведаеце, у маёй жонкі дзень нараджэння... Мне б хацелася... нейкі падарунак...

Толькі тады, калі я паўтарыў сваю просьбу больш настойліва, прадаўшчыца, шэрэце, заўважыла мяне. Збыткія ўсміхнуўшыся, яна адказала:

— На жаль, мы прадалі апошні ле элземляр.

«Чаму «яе»? — адзівіўся я. — «Рэвенэ» — гэта слова ніякага роду. Але прадаўшчыца, пэна, ведае лепш».

— А вы не маглі б параіць, дзе яе можна знайсці?

— Зайдзіце ў галантарэйны магазін на цэнтральнай плошчы. Там вы, вядома, знойдзеце вашу... ну, тую вану... рэч...

— Рэвенэ, — падказала я.

— Вось-вось.

Я падзякаваў за параду і пайшоў у галантарэйны магазін. Але і там мне не пананцавала.

— Як можна? — выйшаў я з раўнавагі. — Усюды ёсць, толькі ў вас няма? Я хацеў бы пагутарыць з дырэктарам.

Дырэктар уважліва выслухаў маю просьбу, падумаў і ветліва адказаў:

— Наш магазін толькі шдаўна адкрыўся пасля рамонту. Цяляк паўмесяца мы нічога не атрымлівалі з базы. Раней ён, гэты рэвенэ, заўсёды быў у нас на складзе.

«Чаму ён?» — мільганула ў маёй галаве. — Але ж дырэктар павінен ведаць лепш».

Я наведваў яшчэ пяць магазінаў. Усюды мяне запэўнівалі, што «ён», «яна», «яно» раней быў, была, было, але цяпер — няма.

— Я абхадыў увесь горад, — стомленым голасам расказваў я вечарам жонцы. — Нідзе няма нават нічога падобнага на рэвенэ. Можна, я лепей куплю табе карункавую кофточку?

— Ты сапраўды шукаў рэвенэ?

— Вядома, — адказаў я з лёгкай крыўдай у голасе. — Столькі часу змарнаваў!

— Дык жа рэвенэ — гэта кветка з далёкай планеты, — усміхнулася жонка. — Некалі дзеі назад я вычытала пра яе ў фантастычным рмане...

Я так і не высветліў, якога роду слова «рэвенэ» — мужычэскага, жаночага ці ніякага.

Пераклад з італьянскай Г. БАЛАШ.

ГАБРАЎСКІЯ ЎСМЕШКІ

ШЧОДРАЕ АБЯЦАННЕ

Некалі адзін буржуазны палітычны дзеяч у час перадавой кампаніі зацэіў габраўскім выбаршчыкам:

— Калі атрымаю ўладу, загадаю развязаць мяшок солі і тады кожны з вас можа з'есці, колькі захоча.

ТЭЛЕВІЗАР

У габраўца сансаваіся тэлевізар: адмастраванне ёсць, гуку — няма.

— Жонка, — сказаў гаспадар, — напрасі суседа французца, каб ён прывёў гэты тэлевізар: тут будзем глядзець, адкуль будзем слухаць.

СКНАРАСЦЬ

Калі раскавалі аднаму шатландцу анекдот пра тое, як габраўцы спыняюцца на ноч гадзіннікі, каб дарэмна не зношваліся часткі, той адзіўніўся такой скнарасцю, але тут жа прыгадыў выпадак са свайго жыцця:

— Я мяне бачыў адзін суседзкі заўважыў пад ложкам трымаў трыбы. Калі іначы лму трыба было ведаць, колькі часу ён адчыняў акно і гука трыбы. Хто-небудзь з суседзкіх прычынаў і крычаў: «Якому там ідыёту спатрэбілася дзідзець а палове трыбы?»

Пераклад А. КАНДРУСЕВІЧ.

НЕЯК на вуліцы я спаткаў добрага знаёмага.

— Ты чытаў? — голасам, які бывае толькі ў шчасліўцаў, запытаў ён.

— Што?

— Ды маю кніжку!

— Не, не чытаў, — прызнаўся я. — Выйшла? Вішучу!

— Дзякую. Ведаеш, што

Там што рабі ад душы. Ведаеш, як важна мець добрую рэцэнзію ў друку. Доктарская ж...

Праз гадзіну ён быў у мяне на рабоце. Урачыста паціскаючы руку, уручыў дзве тоненькія брашуры. Адну з надпісам «шматпаважанаму... ад аўтара», другую — для работы над рэцэнзіяй.

Валянцін БЛАКІТ

Р Э Ц Е Н З І Я

мне цюкнула? Ты напілаш рэцэнзію. Гэта ліраз у тваёй кампетэнцыі. Я, так сказаць, свайго роду тэарэтык, ты — практык. Дык вось: практык рэцэнзуе работу тэарэтыка. Зараз гэта вельмі модна. І важна. Разумееш, мал ж праця дзя донкарскай дысертацыі.

— Але ж я не чытаў лшчэ тваю кніжку.

— Ды гэта не бяда, што не чытаў. Упэўнены, што яна табе спадабаецца. А калі і не — усё роўна напішы. Тут справа не аўтарскага самалюбства — вельмі важна ведаць думку практыка. Дык лго ж і стараемся. Пакрытыкуеш трохи — таісама дзякую скажу.

— Спадзяюся ў хуткім часе прачытаць рэцэнзію. — упэўнена сказаў ён.

Я сціпла заўважыў: што-небудзь напішу...

Доўга не адкладваючы, узброіўся чырвоным алоўкам, стаў уважліва чытаць брашуру. Падірсліў некалькі выразаў ва ўступе. Варта адзначыць! Прачытаў лшчэ раз. Зноў кінуўся ў пошукі, каб выбраць, за што пахваліць аўтара. Але, як на бяду, трапіліся адны банальныя думкі, якія ўжо даўно набілі асмоміну.

Яшчэ ніколі рэцэнзія не пісалася так марудна. Хваліць — цяжка, напісаць

праўду — пакрыўдзіш небаранку... І вітацца з табой кіне. А тут гэтая вокладка з аўтарскім надпісам так і лезе ў вочы, нібы паллрэдывае: «Шматпава ж а н а м у...»

Доўга скроб па тыліцы, але сяк-так насуб чытаў з кніжкі, сяк-так пахваліў аўтара... «за разуменне тэмы» і, нарэшце, з палёгкай паставіў кропку. Досыць! Ды ўспомніў раптам, што лшчэ не зрабіў ніякіх крытычных заўваг. Што за рэцэнзія без заўваг? І на сонейку нават ёсць плямы... Да таго ж, сам аўтар прасіў крышку пакрытыкаваць, падсумоўваючы. Прышлося ўжыць словы: «скаласцічна», «неперананаўча», «непапулярна» і г. д. Падпісаўся псеўданімам.

Неўзабаве рэцэнзія з'явілася ў газеце. У той жа вечар пазваніў мне аўтар:

— Ну, што, наглуміўся? Яшчэ пад псеўданімам схваляўся? Прасіў жа, як чалавека, напішы добрую рэцэнзію. А ты?.. Цяпер апаненты ўчэпцяцца за твае недарэчныя заўвагі.

— Дык ты ж сам прасіў «пакрытыкаваць крышку».

Але тэлефонная трубка маўчала. У ёй толькі нешта злосна сіпела і булькала.

Вось табе і «шматпаважаным», вась і пішы рэцэнзію... па просьбе!

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦН КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела вышчэняга мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАНОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.